

Een wereld van verschil!

Onderzoek naar vroegtijdige probleemsignalering en passende begeleiding van leerlingen met autisme op basisscholen in Barneveld.

Bronnenboek

Onderzoekers:	Joanne van den Berg (MWD) Mariëtte van de Kamp (MWD)
Afstudeerbegeleider (CHE):	Hannelies Mikkers
Eerste beoordelaar (CHE):	Jaap de Jong
Opdrachtgever:	Maaïke Starreveld, namens CJG Barneveld
Datum:	26 Juni 2014

~~ Vroegtijdige probleemsigralering en passende begeleiding bij autisme ~~

©2014 Christelijke Hogeschool Ede

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Om de anonimiteit van de geïnterviewden te waarborgen, zijn de namen onherkenbaar veranderd.

~~ Vroegtijdige probleemsigalering en passende begeleiding bij autisme ~~

centrum voor
jeugd en gezin
barneveld

~~ Vroegtijdige probleemsigralering en passende begeleiding bij autisme ~~

centrum voor
jeugd en gezin
barneveld

Inhoudsopgave

Bijlage 1. Persbericht.....	7
Bijlage 2. Topiclijst.....	8
Bijlage 3. Persoonlijke communicatie (interview met expert).....	9
Bijlage 4. Interview L1.....	14
Bijlage 5. Interview IB2.....	21
Bijlage 6. Interview IB3.....	27
Bijlage 7. Interview IB4.....	33
Bijlage 8. Interview IB5.....	39
Bijlage 9. Interview L6.....	44
Bijlage 10. Interview L7.....	48
Bijlage 11. Interview L8.....	54
Bijlage 12. Labelschema.....	59

~~ Vroegtijdige probleemsigralering en passende begeleiding bij autisme ~~

centrum voor
jeugd en gezin
barneveld

Bijlage 1. Persbericht

Een wereld van... verschil!

Onderzoek naar vroegtijdige signalering en passende begeleiding voor jeugdigen met autisme.

Twee vierdejaars studenten aan de Christelijk Hogeschool in Ede hebben onderzoek gedaan naar vroegtijdige probleemsignalering en passende begeleiding aan jeugdigen met autisme op basisscholen in Barneveld. Deze opdracht was afkomstig van het Centrum voor Jeugd en Gezin in Barneveld. Vanwege Passend Onderwijs, wat in augustus 2014 op alle basisscholen zijn intrede doet, is het van belang en bovenal interessant te onderzoeken hoe leerkrachten op basisscholen jeugdigen met autisme zullen moeten begeleiden, zonder daar extra kennis of tijd voor gehad te hebben.

In dit onderzoek vindt u een literatuurstudie die uitleg geeft over wat autisme is, het signaleren van autisme en autisme op de basisschool. Tenslotte geeft dit onderzoek weer wat essentiële aspecten zijn voor een basisschoolleerkracht in het signalering en begeleiden van jeugdigen met autisme.

Er is praktijkonderzoek gedaan in de vorm van half gestructureerde interviews. Daarin werd gekeken naar de mogelijkheden en beperkingen van een leerkracht als het gaat om vroegtijdige signalering en passende begeleiding. Ook werd er gekeken naar de benodigheden om vroegtijdige signalering en passende begeleiding mogelijk te maken. Vanuit deze resultaten zijn conclusies getrokken. Naar aanleiding van deze conclusies hebben deze twee studenten aanbevelingen gegeven aan het Centrum voor Jeugd en Gezin in Barneveld. Deze zullen verder gepresenteerd worden op ... Augustus om 16.00 uur, in het CJG te Barneveld. Wanneer u hiervoor interesse heeft, bent u van harte uitnodigt hieraan deel te nemen.

Bijlage 2. Topiclijst

Deze topiclijst is samengesteld met als richtlijn onze onderzoeksvraag. Aan de hand van een aantal overkoepelende topics hebben we vragen en/of gespreksonderwerpen geformuleerd. Na het houden van een proefinterview is de lijst nog aangepast en goedgekeurd door zowel de afstudeerbegeleider als de opdrachtgever. De onderstaande topiclijst geeft niet al onze vragen letterlijk weer. De lijst was onze leidraad tijdens de interviews, maar gaf ons ook de mogelijkheid om vragen te stellen die niet op de lijst stonden.

ALGEMENE FEITEN

- *Naam*
- *Aantal jaren ervaring met lesgeven*

SIGNALERING

- *Uitleg signalering*
- *Plek signalering in het werk*
- *Welke signalen duiden op autisme*
- *Verloop signaleringsproces*
- *Ervaren mogelijkheden en beperkingen in signalering*

BEGELEIDING VAN KINDEREN MET AUTISME

- *Parate kennis van autisme*
- *Ervaring met begeleiding van kinderen met autisme*
- *In de klas waargenomen gedragsuitingen van kinderen met autisme*
- *Belangrijke aandachtspunten in begeleiding van kinderen met autisme*
- *Wat heeft de leerkracht nodig voor de begeleiding van kinderen met autisme*
- *Wat is de rol van de leerkracht in de begeleiding van kinderen met autisme*
- *Ervaren mogelijkheden en beperkingen in begeleiding van kinderen met autisme*

DE WET PASSEND ONDERWIJS

- *Parate kennis over de wet*
- *Mening over de wet*
- *Mening over de realiteit/haalbaarheid van de wet*
- *Is het van belang dat zoveel mogelijk kinderen met een stoornis op het regulier basisonderwijs blijven? Waarom?*

VRAGEN, OPMERKINGEN EN/OF LAATSTE WOORDEN

Bijlage 3. Persoonlijke communicatie

Voor onze eigen beeldvorming en voor informatie voor de literatuurstudie hebben wij een interview gehad met een expert op het gebied van autisme. Deze expert heeft een organisatie die zich richt op het begeleiden van mensen met autisme. Daarnaast geeft de expert ook cursussen, onder andere aan ouders van kinderen met autisme. De expert is ook ervaringsdeskundige: haar zoon heeft een vorm van autisme, evenals zij zelf.

Kunt u uitleggen wat autisme is?

Als ik het in eens zin moet samenvatten, iemand met autisme oriënteert zich anders in tijd en ruimte. Daarom denk ik ook dat het niet zozeer een psychiatrische aandoening is, maar echt een neurologische. Waaraan je iemand met autisme kunt herkennen is dat je verrast wordt door enerzijds wat de persoon kan en anderzijds wat de persoon niet kan. Zelf gebruik ik de theorie van Martine Delfos. Dat is de theorie dat mensen verschillende mentale leeftijden hebben. OP het ene gebied zijn mensen versneld in hun ontwikkeling en op het andere gebied vertraagd zijn in hun ontwikkeling. Dat probleem ontstaat op het moment dat de omgeving er niet op aan kan sluiten. Op een gegeven is hij 12, dat je dan verwacht dat het kind alles doet wat hij op die leeftijd hoort te doen. Aan de ene kant sta je dan versteld van wat een kind op die leeftijd hoort te kunnen, maar dus niet kan. Terwijl het kind ook met oplossingen of redeneringen kan komen, wat je helemaal niet had verwacht van een kind met die leeftijd. En dat maakt het voor de omgeving soms een soort cultuurschok kan zijn.

Wat zijn de meest voorkomende gedragskenmerken?

dat is per persoon heel erg verschillende. Ieder persoon met autisme een heel eigen gedrag heeft maar wat vaak door mensen met autisme opvallend is gevonden is toch wel het communicatie ander gedrag. Niet gepast reageren, soms niet reageren. In sociaal opzicht met kinderen met leeftijdgenootjes. Veranderingen, houden vast aan vast gedrag en patronen.

Wat zijn de mogelijkheden/sterke kanten van een kind met autisme.

Heel verschillend, ik denk dat het belangrijk niet te snel algemene dingen over autisme zegt. Maar mensen met autisme kunnen heel goed observeren. Hebben een uitgebreide kennis hebben, kunnen tot in detail treden. Kunnen goed analyseren, goed de feiten onthouden, hebben logica, kunnen heldere opmerkingen maken, zijn vaak objectiever dan mensen zonder autisme. Ik denk dat mensen zonder autisme vaak in emoties blijven hangen, keuzes en beslissingen maken door hun gevoel/emoties, autisten maken meer objectieve keuzes.

Waarom zijn kinderen met autisme minder goed of beperkingen.

Op school bijv. begrijpend lezen, je ziet dat het kind bijv. technisch heel goed kan lezen maar niet begrijpt waar het over gaat. Ze willen wel leren, maar wat zij op dat moment interessant vinden of aan toe zijn. Ze vinden het lastig om zich te motiveren omdat bijv. de juf het zegt. Waarom zou ik dat moeten doen als de juf het zegt? Daarvoor hebben ze te beperkt tijdsbesef. Kunnen ze weinig mee. Prikkel zijn belastend, wisselingen, continu schakelen, zijn geacht contacten te leggen met leeftijdsgenoten, gaat niet soepel, worden gepest, gaat niet zoals ze zouden willen. Mensen met

autisme leren door ervaring, op die manier er achter komen dit is handig om te weten. Ze houden niet van herhalen. Je zou verwachten dat ze daar juist wel van houden, maar dat vinden ze heel saai. Zo'n kind wil verder denken. Kinderen met autisme denken associatief. Ze zien bijv. een poes, die gaat naar de keuken, die gaat in zijn mand.. Ze denken niet volgens een rijtje, maar meer dus associatief, alleen daar is de wereld niet op ingericht.

Leven ze op dat moment in hun eigen wereldje, dat ze de dingen eromheen niet meer zien of hoe is dat?

soms heb je dat alles tegelijk binnen komt. Dat is heel raar. Dat kun je nergens echt iets mee doen. Als je dan voor kiest ik ga dat doen, dan krijg je een soort hyperfocus. En dan richt je je echt daar op. Het is zo dat wat je je voelt een beetje opgejaagd wild, doordat je zenuwstel gevoeliger is, dat kun je niet volhouden, ga je jezelf trainen naar manieren om rustig te blijven en jezelf in een soort staat van trance. Dus je gaat heel erg aan iets denken, in je hoofd spelen dan allerlei dingen af. Daar zijn kinderen met autisme heel sterk in, wat in eigen hoofd gebeurt, voelt altijd interessanter dan wat buiten hun hoofd gebeurt. Als mensen van buiten jou gaan proberen daaruit te halen, voelt heel irritant. Je kunt beter naar het kind toe gaan, om te kijken waar hij in zijn hoofd mee bezig is en hem zo te verleiden naar een ander onderwerp toe te gaan. Vaak hebben mensen haast, maar dan duurt het vaak langer.

Vanuit het CJG kregen we de opdracht om een positieve draai te geven aan de doelgroep autisme. Bent u het daarmee eens, dat autisme negatief bekend staat?

Ik denk wel dat mensen veel oordelen hebben, door stereotype dingen. Ieder wordt er ook wel mee van, omdat het zo 'in' is op het moment. Maar of het zo heel negatief bekend staat, weet ik niet. Maar dat komt omdat ik ook autisme heb, dan zeggen mensen dat natuurlijk niet tegen mij.

U geeft zelf ook cursussen? Komt u dan veel meningen tegen?

Wat ik merk is bijv. dat heel veel mensen een beetje weten, maar dat de meeste mensen het vaak lastig vinden om er mee om te gaan. Maar mensen die echt met autisten samenleven (partners, ouders, kinderen), die voelen zich vaak soms heel alleen, omdat ze dan denken, er zijn zo veel hulpverleners, die moeten dan toch weten hoe ze er mee om moeten gaan. En daardoor hebben hun vaak wel een heel negatief beeld op autisme. En ik heb het idee, dat dan niet zozeer het autisme is, maar het overbelast is. Dat mensen al vaak alleen dingen hebben moet opvangen er mee om moeten gaan. Ik denk dat heel veel mensen met autisme en mensen die met hen samenleven, het heel moeilijk hebben. Maar als je dan gaat kijken waar ze hebben ze dan last van, dan is het vaak niet autisme maar de overbelast. Dus de omgeving, partner, ed. in dat opzicht is het denk goed dat mensen er positief naar toe kijken. Alleen het is niet een spreukje, je kan autisme niet ineens positief en leuk maken. Mensen willen altijd kant en klaar dingen, dat lukt niet. Dus je moet kijken, wat zijn de sterke kanten (dat moet eigenlijk bij alle mensen) en daar op in te steken. Maar we hebben ook te maken met bezuinigingen vanuit de overheid, daardoor moeten we nu ineens gaan kijken naar wat mensen met autisme wél kunnen en dat vind ik eigenlijk ook weer oneerlijk en hypocriet. En dan komen we gelijk bij de eerlijkheid van mensen met autisme. Dat is een positieve eigenschap, eerlijkheid. Ze zijn sociaal te zwak, om te kunnen liegen. Mijn zoon van 10, is heel eerlijk. Ik kan geen leugen van hem bedenken. Toen hij vijf was, zij hij echt alles wat in hem op kwam en dat komt op andere mensen natuurlijk niet altijd goed over. Maar je kan hem wel leren om daarmee om te gaan, zodat hij weet dat hij niet alles kan en hoeft te zeggen wat in hem op komt. Dat is denk ik ook iets

heel positiefs aan mensen met autisme, ik ga dus uit van de theorie van Martine Delfos, ik denk dat mensen met autisme veel langer door ontwikkelen. Ze zijn heel leergierig over het algemeen. Ze willen door, door, door.. Op een gegeven moment komen zij er ook. Als je kans krijgt om door te ontwikkelen, kun je sociaal ook best wel heel ver komen. Ik denk dat daar een positieve draai aan gegeven kan worden. Je kan zeggen, het kind kan het nu nog niet, maar je hoeft het niet uit te sluiten dat hij het nooit kan. Dus je kan wel zeggen, hij heeft nu extra hulp nodig, maar je hoeft niet uit te sluiten dat er iets kapot is in zijn hoofd en hij het dus nooit kan leren. Mijn zoon van 10 heeft ook nog een zusje bij zijn vader. Zij is vier jaar. Mijn zoon kan nu heel leuk met haar spelen. Dus op het ene vlak zit hij nog qua spelen op niveau van een kleuter, maar tijdens het spelen is hij ook wel bezorgd om haar als zij hem bijv. niet kan vinden met verstoppertje spelen, dan maakt hij geluidjes zodat zij hem ziet. Dus op het andere vlak zit hij heel wat niveaus hoger. Ook als ik hem naar bed breng, dan wilt hij dat ik achter hem aan ren en een soort monster speel. Vaak zie je bij andere kinderen dat dit op veel jongere leeftijd gebeurt. Maar hij heeft die fase nog nooit gehad. Dus daaraan zie je dat hij zich wel ontwikkelt. En dat is heel belangrijk om daaraan toe te geven en op afstemt.

Dus dat je hem de ruimte geeft om daarin te ontwikkelen, zonder erbij na te denken dat het eigenlijk niet leeftijdgebonden is?

Precies, en dat is ook wat ouders en leerkrachten moeten herkennen. Voor elk kind is dat ook anders, de ene loopt op andere gebieden weer voor of achter of heeft op bepaalde gebieden al nare ervaringen meegemaakt dan een ander kind. Ze hebben alleen allemaal dat ze sociaal en emotioneel achter lopen, daarin zijn ze vertraagd.

En als we het hebben over het signaleren van autisme. Wat vindt u dan de belangrijkste plek om te signaleren?

Thuis, ik denk dat ze altijd goed naar ouders moet luisteren. En consultatiebureau, artsen en verpleegkundigen daar. Dat je heel goed aan ouders vraagt hoe het reageert.

Vindt u het belangrijk dat autisme eerder gesignaleerd wordt?

Dat hangt er vanaf hoe gaat. Sommige ouders zeggen: 'wist ik het maar eerder, dan had ik dingen anders kunnen doen'. Maar er zijn ook ouders die zeggen: 'wij genoten van ons kind, toen zei ineens de juf dat het niet goed was en toen schrokken wij heel erg en wisten we niet wat ze moesten doen'. Dat is per geval verschillend. Als je goed weet hoe je met zo'n kind om kan gaan, denk ik dat het goed is. Maar daar wordt heel verschillend over gedacht. Ook zelfs bij volwassenen, bij mij was het op volwassen leeftijd geconstateerd. Dat heeft mijn leven positief veranderd. Maar andere mensen vinden alleen maar dat je er een heleboel mee overhoop gooit. Je schept soms met diagnose verwachtingen over hulp bijv. het is niet zo dat mensen er dan ineens automatisch rekening mee gaan houden. Sommige hebben er ook moeite mee omdat ze het dan moeten verwerken. Dat zie je ook bij ouders. Omdat sommige dingen anders zullen gaan, dan te voren. Daaraan moeten ouders gevolgd worden. Ik weet ook van ouders dat sommige ouders gewoon weten van hun kind dat ze autisme hebben, maar ze willen hen dan niet diagnosticeren.

Het lijkt mij dat wanneer er een eerdere probleemsignalering plaats vindt, je ook eerder passende begeleiding kan zoeken? Klopt dat?

de ellende is dat dan de illusie gewekt wordt van wij gaan je kind nu goed begeleiden, dat is dan

tegenvalt. Als het dan wel zo is, dan is dat fijn. Dus is sommige gevallen zal dit helpend en verhelderend zijn, maar dat hoeft niet per definitie te zijn.

Wat is belangrijk in het begeleiden van kinderen met autisme op school?

Dat je in de gaten houdt dat het niet gepest wordt. Dat je het kind de ruimte geeft om steeds op adem te komen. Kind helpen met keuzes maken, tijd over zien. Het schakelen tussen activiteiten. Vooral de vrije momenten, pauzes. Veel contact met ouders, veel vragen wat helpt bij jullie kind. Bel de ouders op en vraag om een tip.

Vindt u dat er in de begeleiding op basisscholen teveel naar de beperkingen wordt gekeken i.p.v. de mogelijkheden?

Ik denk niet dat dat altijd zo is. Maar door beperkingen, beperkingen van school lopen mensen vast van het kind. En dan loop je met je hand boven je hoofd en dan is het moeilijk om naar de positieve kant te kijken. Het is wel zo dat wanneer jouw kind het goed doet op school, dan hoor je niks. Maar zodra je wat hoort van school dan is er iets mis. Ik gaf ook wel eens de tip op school, als je kind een sprongetje heeft gemaakt of als jou kind iets goed heeft gedaan, zeg dit dan ook tegen ouders. Of begin hiermee als je iets minders leuk wil zeggen.

Heeft u nog meer tips die u aan leerkrachten wil meegeven in het begeleiden van kinderen met autisme?

Schuif de problemen niet op het bordje van ouders, maar kom met oplossingen. Zeg de dingen die goed zijn gegaan op school, dan staan ouders er ook wel voor open als je een keer advies wil vragen wanneer het niet zo goed gaat. Dat is andersom ook. Ouders hebben ook vaak wat te zeuren op school, als ze hen eerst bedanken voor wat ze voor je kind doen, dan staat de andere partij ook meer voor bijv. kritiek open. Het is vooral voor ouders van kinderen met autisme heel fijn als ze krijgen te horen wat wel goed gaat met hun kind. Voor alle ouders is dit fijn, maar vooral voor die ouders. En dan kunnen ze dat thuis nog extra na hun kind toe bevestigen, omdat zij dan ook weten wat er goed ging. Dat is goed voor de ontwikkeling van het kind, hij wordt hierdoor versterkt.

Verder denk ik ook echte belangstelling en ken jezelf heel goed. Wat echt een kenmerk is van mensen met autisme, ik durf te beweren dat wanneer je niet goed kan omgaan met iemand met autisme dat je dan iemand bent die het heel moeilijk vindt om naar zichzelf te kijken. Mensen met autisme functioneren als een soort spiegels voor hoe je jezelf gedraagt. Ze gaan helemaal tot het uiterste wat ze van je vragen, je wordt er helemaal gek van. Je kunt altijd kiezen of ik wordt helemaal gek van jou en in je ego te gaan zitten, of je zegt: 'je hebt gelijk', je geeft er aan toe. Dat is de kunst. Je moet altijd bereid zijn over jezelf heen te stappen. Als je dat goed kunt, ga je genieten van een kind met autisme. Dan kan je ook leren van hem. Ze houden jou zuiver. Als je in je hoofd houdt van ik wil ze veranderen, dan kun je het vergeten. Altijd onthaasten, altijd relativieren. We zijn geneigd het groter te maken, maar met kinderen met autisme moet je het altijd, wat er ook gebeurt, altijd kleiner maken. Als je snel gestrest bent, dat voelen mensen met autisme meteen. Mensen met autisme schijnen gevoelens niet aan te kunnen voelen, maar stress wel meteen. Dit gevoel kan je het beste maar meteen benoemen. Kinderen met autisme voelen zich daarbij gejaagd en kunnen zich hierdoor niet veilig voelen. Je moet je dan ontstressen.

Zijn er dingen die mensen met autisme nodig hebben om te kunnen functioneren in de maatschappij?

Ja dat denk ik wel. Veel meer uitleg hebben ze nodig dan kinderen zonder autisme. Wanneer je kinderen zonder autisme iets uitlegt, dan kan hij, wanneer hij dat snapt toepassen op verschillende gelijksoortige situaties. Kinderen met autisme niet. Dus die moet je dat uitleggen met steeds weer verschillende situaties. En dan echt stap voor stap. Hierin leren ze ook op sociaal gebied. Waarbij je moet uitkijken bij kinderen met autisme dat wanneer je iets uitlegt en het land niet. Dat het niet ook niet meer geprobeerd heeft. En als het kind dan 15 is en hij kan het niet, dan wordt het niet gewaardeerd. Maar dat kind heeft het nooit kunnen leren. Ik begeleid nu een koppel en die heeft nooit geleerd om met geld om te gaan. Dus die moet ik nu nog uitleggen hoe je daarmee om moet gaan als je bijv. geld uitleent, hoe je het dan weer terug moet krijgen. Je blijft uitleggen. En dan staan mensen vaak met een oordeel klaar. Omdat mensen dit niet zien als ontwikkeling, maar als lui of onbeschoft. En ze weten ook niet hoe ze het moeten uitleggen. Zelf krijg je het gevoel dat hij zich gedraagt als kind van 5, maar dat zeg je dan niet. Maar dit kun je juist wel zeggen, want dan herkennen mensen met autisme vaak wel en dan kunnen ze verder.

Oké, nu begrijp ik ook meer dat cultuurverschil wat u eerder benoemde. Er is dus wel veel onbegrip tussen beide partijen?

Ja, dus als dat je dat ontwikkelingsperspectief neemt, dan denk je ook echt in mogelijkheden. Dan denk je, iemand kan verder komen. En als je denkt dat is bij die persoon gewoon niet goed, dan houdt het op.

Ja, duidelijk. Wij weten voldoende! Heeft u verder nog aanvullingen of opmerkingen?

Nee eigenlijk niet.

Bijlage 4. Interview L1

SIGNALEREN.

Fragment 1

Hoe komt signaleren in jouw werk naar voren?

Je doet niet anders. Als je in de hal staat, daar staat bij ons een barretje, als de kinderen dan binnenkomen. Alle kinderen komen dus langs je heen. Je kijkt automatisch naar alle kinderen, de één kijkt blij de ander niet. De één huppelt de ander loopt rustig. Je bent dus de hele dag aan het signaleren, want de kinderen zijn je werk.

Alle kinderen van de hele school of specifiek uit jouw klas?

Als ze binnenkomen kijk je wel meer naar de kinderen die je al kent, maar omdat we niet een hele grote school hebben zie je alle kinderen voorbij komen.

Fragment 2

Je had het erover dat je eigenlijk de hele dag signaleert. Wat doe je met deze signalen?

Als je wat ziet bespreek je dit met collega's, niet heel bewust, maar ik loop er vaak gewoon even langs en bespreek dit dan. Ja het is je vak, dus dat doe je gewoon eigenlijk. Ik heb twee duo-collega's, dus bespreek ik het met hen. Of soms met een andere leerkracht. Daarna ga je naar de IB'er. Die gooit het dan in het zorgteam en dan komen ze observeren. Daarna heb je contact met de ouders. Daar is echt de IB'er voor. Maar ik ga eerst naar mijn collega's. Je gaat niet direct naar de IB'er.

Fragment 3

Wat vind je belangrijk in het signaleren?

Wat ik al zei, kinderen zijn je werk, daar doe je alles voor. Je kunt het niet zien, maar je probeert in hun kopjes te kijken. Je probeert te kijken hoe je het beste voor hun kunt betekenen. Ik kijk echt naar het belang van het kind.

Fragment 4

Vanuit CJG kregen we de opdracht om ons onderzoek op leerkrachten op basisscholen te richten, omdat vooral op die plek signalering van o.a. autisme belangrijk is. Ben je het hiermee eens en wat vind je ervan?

Ik vind het logisch dat de basisschool de plek van primaire signalering is. Wij zien heel veel kinderen en wij letten op heel veel dingen. Als moeder let je op hele andere dingen dan als juf. Je staat als juf verder van het kind af en je kijkt veel objectiever naar een kind. Dus ik vind het logisch en ik vind het ook de taak van de leerkracht en niet van ouders. Dit kun je niet van ouders verwachten.

Echt een specifiek taak van leerkrachten?

Ja je hebt natuurlijk moeders die dit wel zien, maar je kunt het niet van een moeder verwachten.

Fragment 5

Ben je het er mee eens dat leerkrachten de belangrijkste rol hebben op het gebied van signalering?

Leerkrachten hebben absoluut de belangrijkste rol op het gebied van signalering, maar daarna heb ik wel direct hulp nodig. Kinderen met autisme vind ik echt heel erg interessant, maar ik kan het niet alleen, ik moet wel van iemand hulp hebben. Dus ik hoop wel dat dat blijft met Passend Onderwijs.

Fragment 6

Heb je wel eens een kind in de klas gehad waarbij je signalen opving waarbij je dacht dat dit autisme zou kunnen zijn of een andere vorm van een stoornis?

Ik heb altijd bovenbouw gehad dus dan zijn ze vaak al gediagnosticeerd. Dus ik vis meestal achter het net. Ik heb dat niet gehad.

Fragment 7

En hoe passen ouders in dit plaatje?

Ja dat is altijd spannend. Wanneer je met de ouders gaat praten moet je wel echt zeker van je zaak zijn en je moet serieuze signalen hebben. Dit gesprek doe je samen met ib'er. Dit zijn heftige gesprekken.

Je gaat dus nooit alleen naar ouders, dit doe je samen met ib'er en je zorgt dat je concrete en serieuze observaties hebt?

Ja je gaat nooit zomaar naar ouders. Het is hun kind en dat ligt altijd wel gevoelig. Ik heb een keer een losse flodder naar ouders geroepen en dat viel verkeerd, ze werden niet boos maar wel paniekerig. En achteraf was er ook wat, maar dat had ik het eerst duidelijker voor mijzelf moeten hebben en dan pas naar ouders moeten gaan. Kinderen zijn het belangrijkste in je leven van een ouders.

Fragment 8

Waar zie je mogelijkheden en waar zie je beperkingen in het signaleren? Wat lukt wel en wat vind je moeilijk?

Signaleren is lastig omdat je een klas vol hebt. Je hebt niet één kind. Je hebt je lessen, voorbereidingen, collega's die binnen lopen, kinderen met vragen. Je hebt niet de tijd en de vrijheid om even lekker te signaleren. Wat ik ook lastig vindt zijn kinderen waar je geen klik mee kunt krijgen. Want dan ben je niet meer helemaal objectief. Dan laat het kind zich niet in zich kijken door jou, dan snap je het kind niet. Dan heb je altijd afstand. Als je wel een klik hebt met het kind, maakt het dit makkelijker. Dan kun je vrijer naar zo'n kind kijken.

Je moet een kind leren kennen, voordat je kan signaleren. Dit lukt niet bij elk kind, dus dan ga je naar collega's. Want er is geen één kind die geen klik heeft gehad met een leraar. Je overlegt met collega's over de dingen die je ziet,.

Fragment 9

Dus samenwerking is heel belangrijk voor signalering?

Je kunt niet zonder samenwerking, daarvoor ben je een team. Samenwerking is wel een mogelijkheid in signalering, want samen maak je het compleet.

Fragment 10

Wat zou signalering nog makkelijker of beter maken?

Ik heb meer tijd, meer vrijheid nodig. Even een uurtje iemand anders voor de klas hebben, zodat ik kan kijken. Stagiaires zijn hierin heel belangrijk en makkelijk.

Maar dat is wel een goed idee toch? Even iemand anders voor je klas?

Ja maar dat is voor je klas niet optimaal en ook niet voor je collega's. Het is niet praktisch. Omdat je dan de hele dag rond dat uurtje moet plannen en je zult altijd zien dat zo'n kind dan net in dat uurtje keurig gedraagt.

Dus stagiaires zeg je, dat is een mogelijkheid?

Ja dat is ideaal, ik had gisteren ook een stagiaire en dan zit ik achterin de klas. Ik vind het heel leuk om dan alle kinderen te zien en te observeren. Je bekijkt je klas dan van een hele andere kant. Dat zie je normaal echt niet, dus dat is wel goed.

BEGELEIDEN ALGEMEEN.

Fragment 11

Wat houdt begeleiding in het algemeen voor jou in?

Begeleiding gaat alle kanten op; zwakke kinderen meetrokken, slimme kinderen uitdagen door extra werk en grapjes maken. Begeleiden is inspelen op elk kind apart. Ik vind het belangrijk om geen één kind over het hoofd te zien.

Dat is dus heel veel?

Ja, je bent een duizendpoot. En dat vind ik de uitdaging van mijn vak.

Fragment 12

Wat vind je in die begeleiding het belangrijkste?

Nou ja, eigenlijk was ik al zei. Dat ik geen één kind over het hoofd wil zien.

Is dat mogelijk?

Nee, maar mijn streven is dat voordat de dagopening voorbij is wil ik elk kind 'gezien' hebben. Dus voor half tien wil ik met ieder kind oog contact hebben gehad. Zodat ik weet hoe het erbij zit en zodat het kind weet dat hij gezien is.

En wat vind je belangrijk in begeleiding als je praktisch bezig bent, bijv. het begeleiden in een rekenles?

Op dat moment is je doel dat hij de som snapt.

Fragment 13

En vind je daarin je houding het belangrijkste of alleen dat hij de som snapt of wat bedoel je hiermee?

Dat hangt alles met elkaar samen. Als de sfeer tussen jou en hem goed is, dan zal hij het eerder snappen en begrijpen. Uitleg is belangrijk en rust in de klas is belangrijk. Als je geen orde hebt in de hele klas, kun je ook geen kind apart begeleiden. Als je gaat begeleiden, één op één, is het heel belangrijk dat het kind zich veilig voelt bij jou. Want anders is begeleiden geen begeleiden.

Fragment 14

In de begeleiding, wat is daarin jouw rol en wat die van de leerling?

Van de leerkracht is rol om rust en orde te brengen, de stof te beheersen, zelfreflectie en kunde. En als ik dan naar het kind kijk, zijn zoals hij is maar wel een stukje concentratie en open staan voor de les. Maar dat is een kind eigenlijk wel, anders moet er wel echt iets aan de hand zijn als het kind dit niet doet.

Wat verwacht je van de leerling in zijn reactie op jouw begeleiding.

Ik verwacht van een leerling, dat wanneer hij iets niet snapt, hij dit na mijn uitleg wel snapt. Maar dat gebeurt ook heel vaak niet hoor. In groep 8 heb je sommen die gewoon niet iedereen kan snappen. Maar ik verwacht dat ze, na mijn uitleg of begeleiding, met een tevreden gevoel weg gaan.

BEGELEIDEN VAN KINDEREN MET AUTISME.

Heb je kinderen met autisme in de klas?

Ja. Eén in groep 8 en één in groep 7. De ene PDD-NOS en de andere weet ik niet precies.

Fragment 15

Weet je wat autisme is en kan je dit kort toelichten?

Kinderen met autisme kunnen slecht tegen veranderingen. Ze kunnen soms andere kinderen niet begrijpen, waardoor conflicten ontstaan. Dat is wat ik merk op school.

Fragment 16

En zou je nog meer van autisme willen weten?

Ik zou er zeker mee van willen weten, maar daar heb ik nu geen tijd voor. Ik ben nu vooral bezig met de problemen rondom pesten en dyslexie komt nu ook veel voor, dus daar zijn we nu ook mee bezig. En autisme zeker ook, maar daar heb ik nu nog geen tijd voor. Staat wel op mijn lijst van wat ik nog wil doen.

Fragment 17

Weet je ook wat de kenmerken van autisme voor gevolg heeft op het gedrag van het kind?

Één jongetje bij ons op school die blokkeert, die gaat gewoon stil staan en doet niks meer. En een ander meisje bij mij in de klas die wordt boos en gaat naar huis en scheld daar heel veel. Dus ik vind het interessant om daar mee om te gaan.

En hoe doe je dat dan?

Ja dat is echt een uitdaging, maar wel heel leuk. Bv. Dat jongetje in groep 8 moest een onderzoek doen op school. Zijn moeder dacht ik zeg hier gewoon niks over en laat hem dit gewoon doen. Maar op school blokkeert hij helemaal en hij wil niet. Ik stond op dat moment voor een andere klas dus mijn collega zegt in de koffiepauze dat dit jongetje dat onderzoek niet wil maken en helemaal blokkeert en graag naar huis toe wil. Dus toen dacht ik laat ik het eens proberen, dus dat deed ik én het lukte me! Dus dat vond ik wel heel gaaf.

Fragment 18

Wat heb je specifiek gedaan of gebruikt zodat het ook echt ging lukken?

Ik ben naast hem gaan zitten, op de zelfde hoogte. Ik ben echt met hem meegegaan. Bevestiging gegeven en met hem meegegaan. Voorbeelden noemen uit eigen leventje. Dus echt naast hem gaan staan. Daarna uitleggen waarom hij toch die test moet maken, hem laten inzien dat dit toch belangrijk is en dat je soms dingen moet doen in je leven waar je geen zin in hebt. Dat heeft er voor gezorgd dat hij toch die test gemaakt heeft. De test achteraf is niet heel goed gegaan. Maar hij heeft er wel gezeten en hij heeft het wel gedaan. Maar goed, kan je van een kind met autisme verwachten dat hij deze test heel goed kan maken? Ik denk het niet.

Fragment 19

Dus je vind het belangrijk in de begeleiding van een kind met autisme dat je bevestiging geeft? Denk je dat een kind met autisme dit meer nodig heeft dan een kind zonder autisme of stoornis?

Ja, ik denk sowieso dat een kind met autisme behoefte heeft aan positieve bevestiging, maar dat dit kind er op reageert wil niet zeggen dat elk kind er op reageert. Een ander meisje met autisme heeft juist weer echt grenzen nodig en duidelijkheid.

Fragment 20

Wat vind jij belangrijk in de begeleiding van een kind met autisme?

Dat je meer tijd en aandacht hebt voor ze dan andere kinderen. Ik sprak laatst met een collega die zei ik heb 13 kinderen in de klas. Dus ik zei: '13? Dat is relaxed' Maar dat was wel inclusief dat jongetje met autisme. En dat jongetje telt voor het aantal kinderen wat je al in de klas hebt. Dat is het nadeel van passend onderwijs. Ik sta er wel echt voor open, maar dan moet je een onderwijs assistent in de klas hebben. Zodat je de klas uit kan met dat kind, want zodra jij de klas uitgaat en er is verder niemand in de klas en dan doen de kinderen niks. Dus dat is weggegooid les tijd en dat is jammer.

Fragment 21

Wat voor invloed heeft dat op de rest van de kinderen, als jij meer aandacht besteed aan dat jongetje met autisme dan aan de andere kinderen?

Dat is niet positief. Het is jammer van de lestijd, het is niet leuk voor de andere kinderen dat dat

jongetje meer aandacht krijgt en vaak vind dat jongetje dat ook echt niet leuk. Dus wanneer je echt meer aandacht wil besteden aan een kind met autisme is meer begeleiding in de klas wel echt nodig, zoals een klassen assistent of onderwijsassistent. Ik kan wel naar de ib'er gaan, maar die zit totaal niet in de situatie dus die weet niet wat er met het kind is gebeurd. En ik ben de leerkracht dus ik heb meer een band met het kind. Dus dat is wel echt een beperking in het begeleiden van het kinderen met autisme.

Fragment 22

En waar zie je mogelijkheden in deze begeleiding, zodat het kind wel gewoon op het reguliere basisonderwijs kan blijven?

Zolang het haalbaar is, is het belangrijk voor het kind dat hij op deze basisschool blijft, omdat hij buiten schooltijd met deze kinderen speelt en als hij dan naar een speciaal basisonderwijs moet gaan dan kan het zo zijn dat hij er buiten valt. En het is belangrijk dat een kind op het reguliere basisonderwijs blijft, omdat hij kan leren van de kinderen die geen stoornis hebben. Als het kind veilig in de klas is en de kinderen om hem heen hem ook accepteren zal hij ook buiten met deze kinderen spelen en zo leert hij met andere kinderen om te gaan. Dus dat heeft wel positieve invloed. Maar we hebben ook een keer een jongetje gehad die wel echt naar het speciaal onderwijs moest, omdat het ook niet goed was voor de rest van de klas. Het niveau werd hierdoor echt naar beneden gehaald en dat is niet de bedoeling. Dus het moet wel realistisch en haalbaar blijven.

Fragment 23

Op welke momenten in de klas valt het op dat het kind 'anders' is?

Als het kind de stof niet snapt, of als er dingen gebeuren die ze niet voorzien, bij een ruzie, als ze niet lekker van huis gaan, dan is er vaak geen land meer mee bezeilgen. Dat moet je echt met ze apart gaan zitten. Het is niet voorspelbaar. De ene prikkel reageren ze meer op dan op de andere. Het is ongrijpbaar.

Fragment 24

Welke verwachtingen heb je met het kind met autisme op het gebied van sociale ontwikkeling?

Ja ze zijn slechter in sociale vaardigheden, maar hoe meer ze snappen dat ze autisme hebben, hoe beter ze er mee om kunnen gaan. In de onderbouw zie je ze nog wel eens onder de tafel liggen of dat ze gaan gillen. Dat is in de bovenbouw niet meer zo.

Fragment 25

En welke verwachtingen voor een kind met autisme op cognitieve ontwikkeling?

Dat zegt niks, ik had een jongetje in de klas die ging VWO doen. Dat is per kind verschillend. Maar het is belangrijk dat het kind zich veilig voelt. Dat is bij ieder kind zo, als je je niet veilig voelt kun je je ook niet ontwikkelen.

Fragment 26

En welke verwachtingen heb je van kinderen met autisme in het participeren in de maatschappij?

Dat is een lastige, dat ligt er ook aan hoe het kind er zelf mee leert omgaan dat hij autisme heeft. En dat ligt ook aan de vorm die het kind heeft. Dat meisje uit mijn klas zie ik nog wel gewoon trouwen, haar moeder heeft ook autisme en die is in verwachting van de vijfde en dat gaat allemaal prima. De andere jongen die net van school is, die gaat echt de verkeerde kant op, met verkeerde vrienden ed. Hoe het kind later participeert in de maatschappij heeft alles te maken met het karakter, de thuissituatie en hoe school verlopen is. Dat is bij elk kind anders.

In hoeverre vind jij begeleiding van een leerkracht in de klas invloed hebben op de participatie in de maatschappij van een kind met autisme?

Dat is voor ons moeilijk te zien, maar wij zijn als klas een klein maatschappijtje. Dus ik denk wel dat ik

ze veel kan leren.

Fragment 27

Ik stel deze vraag, omdat kinderen met autisme voor een groot deel van hun dag in de klas zijn.

Ja zoals ik al zei, hier in de klas kunnen ze ook heel veel leren. Van de andere kinderen en hoe je normaal met elkaar omgaat.

Fragment 28

Positieve invloed dan wanneer het kind naar het speciaal onderwijs gaat?

Ja, mits het goed gaat op de basisschool. Dat is het belangrijkste.

Als leerkracht moet je ook goed weten hoe je met een kind met autisme omgaat. Aan het begin vond ik dit heel lastig, toe escaleerde het echt in de klas. Daarin merk je dat je de ouders ook echt nodig hebt.

Fragment 29

Die verwachtingen die je hebt van kinderen met autisme op het gebied van de ontwikkelingen en de participatie in de klas, hoe beïnvloeden die jouw begeleiding?

Dat is niet te zeggen met 'dat ga ik zo doen'. Je begeleid puur vanuit diegene die jij bent. Ik ben juf zoals ik ben. Ik ben geen juf. Ik ben ik. En dat ik toevallig juf heet, is gewoon een naam om mij te roepen dus ik kan niet zeggen ik ga jou zo begeleiden. Elke dag is dat weer anders dus ik begeleid niet vanuit bepaalde verwachtingen. Kinderen moeten natuurlijk wel aan een bepaald niveau voldoen, maar de ene dag kunnen zij dat wel en de andere dag niet. Dat is per dag en per situatie anders.

Fragment 30

Welke signalen duiden volgens jouw op autisme?

Het vast slaan, agressie, paniek, in een keer domme fouten maken terwijl ze het heel goed kunnen, vanuit thuis bepaalde geruchten horen. Van sommige autisten merk je op school niks, dan moet je het echt van thuis horen. Omdat autisme in zoveel verschillende vormen aanwezig kan zijn, merk je het bij de één meer dan bij de andere.

WET PASSEND ONDERWIJS.

Wat weet je over deze wet?

Dat er zoveel mogelijk kinderen met een stoornis op de basisschool blijven.

Fragment 31

Wat vind je van deze wet?

Aan de ene kant vind ik hem goed, maar aan de andere kant vraag ik mij af of hij haalbaar is. Ik denk dat wij juist blij mogen zijn met speciaal onderwijs. Natuurlijk is het ons streven om kinderen zoveel mogelijk in het regulier basisonderwijs te houden, maar het moet geen belemmering worden. Wij doen echt ons best om zoveel mogelijk kinderen op school te houden. Maar wanneer het ten koste gaat van de rest van de klas, dan kan het gewoon niet meer.

Fragment 32

Samenvattend, je vind het een goede wet maar je twijfelt of het haalbaar is?

Nou, ik denk wel dat het haalbaar is maar dan moet er veel meer hulp ingeschakeld worden. Maar met al die bezuinigingen, dat kan niet. Als je voor iedere klas één persoonlijk begeleider zou hebben, dat zou perfect zijn. Dus zeg maar 8 onderwijsassistenten. Maar dat zijn er veel, wij hebben er maar één.

Fragment 33

Welke consequenties heeft deze wet, voor de manier van begeleiden?

De kinderen die nu zwak zijn, zijn straks niet zwak meer. Dus ik denk dat het onderwijs niveau naar beneden keldert, omdat je totaal je blik gaat veranderen. Je gaat je veel meer richten op de kinderen met een stoornis, daar gaat dus ook veel meer tijd in zitten. Ik denk dus dat we naar een totaal ander onderwijs zullen gaan. Geen klassen meer, maar bijv. sterretjes, roosjes, bloemetjes. De sterretjes krijgen rekenen bij die juf en de roosjes lezen bij die meester. De groepen worden dan ingedeeld in niveau en dan maken de klassen niet meer uit.

Ga je deze wet toepassen in je begeleiding?

Ik zal wel moeten, ik heb geen keus.

Fragment 34

Zijn jullie hiermee bezig op school?

Ja de termen komen wel langs, maar ik zou niet weten wanneer het echt gaat beginnen. Of wat er echt gaat veranderen. Of wanneer er weer kinderen terug komen die naar het speciaal onderwijs zijn gestuurd.

Heb je verder nog aanvullingen of opmerkingen?

Nee, ik vond het interessant.

Bijlage 5. Interview IB2

SIGNALERING

Fragment 1

We willen graag beginnen over signalering. Wat betekent signaleren voor u?

Nou... Een leerkracht kijkt natuurlijk naar kinderen, de hele dag door. Hoe ze bezig zijn, hoe ze spelen. Dat is een stukje observeren wat bij je werk hoort. En wij hebben hier ook aan het begin van het jaar, wanneer de kinderen nieuwe leerkrachten krijgen, in de eerste weken van het jaar, 'kind-gesprekken'. Dan krijgen de kinderen een gesprek met de leerkracht. En dan hebben we natuurlijk ook nog de overdracht tussen leerkrachten en dan zijn er ook nog oudergesprekken. We hebben er als school voor gekozen om, in plaats van de informatie avonden, een warme overdracht met de ouders te doen. Dus zo verzamelen wij eigenlijk heel veel informatie: van de overdracht tussen leerkrachten, van wat ouders kwijt willen over het kind, van wat het kind zelf kwijt wil en van wat intern op school al aan documentatie over een kind ligt. We hebben dan meer gegevens en komen op die manier tot een stuk signalering.

Fragment 2

Hoe komt signaleren in uw werk naar voren?

We hebben hier vier keer in het jaar een groepsbespreking, dan worden ook specifieke leerlingen besproken, om te kijken wat dit kind nodig heeft. Wanneer de leerkrachten signaleert, dan komt mijn rol als IB'er kijken. De leerkrachten kunnen mij altijd mailen. De leerkracht kan de probleemvraag bij mij als IB'er neerleggen en ik begeleid de leerkracht dan, zodat de leerkracht er hopelijk zelf uitkomt. Soms blijkt dat we hulp nodig hebben van externen.

Fragment 3

Wat vind u belangrijk in het signaleren?

Ik vind het belangrijk dat leerkrachten het kind goed in beeld kunnen brengen en goed kunnen verwoorden wat het kind nodig heeft. Zodat ze mij een beeld kunnen geven van hoe het kind is. Niet alleen 'hij doet dit en dat', maar ook wannéér hij dat doet, zodat we een goed beeld hebben. De leerkracht heeft ook een lijst waar allemaal vragen op staan die beantwoord moeten worden, dat helpt hen met goed naar het kind kijken.

Fragment 4

Wanneer je bezig bent met signaleren, welke signalen duiden dan voor u op autisme?

Je ziet vaak dat als een kind wat autisme heeft op de basisschool komt, er al een stuk frustratie zit van de eerdere jaren. Omdat het nog niet duidelijk is dat het kind autisme heeft, is de begeleiding van het kind daar nog niet op aangepast. Daardoor heeft het kind vaak een brok frustratie in zich. Dat kan wel een opvallend signaal zijn. Je ziet ook vaak onrust en een gebrek aan sociale vaardigheden.

Fragment 5

Als je dit ziet, hoe verloopt het signaleringsproces dan?

Nou, wanneer je het vermoeden hebt, bespreek je het met collega's die het kind ook in de klas hebben gehad en daarna met de Intern Begeleider. Als je merkt dat het gedrag het kind echt belemmerd moet je maatregelen gaan treffen. Dan wordt er een ambulant begeleider ingezet voor preventieve ambulante begeleiding. Die komt in de klas om te kijken hoe je het klimaat van je klas kunt optimaliseren en wat je in je handelen als leerkracht kunt veranderen. Die kijkt ook bewust naar het kind, wat het nodig heeft en hoe het kan ontladen, vanwege de frustratie die er vaak zit. Dat moet ontladen, zodat ze wat rustiger thuis komen. Kijk, zolang er geen diagnose is, weten we het natuurlijk niet zeker, maar passen we wel ons handelen aan, want het kind geeft signalen af.

Fragment 6

Vanuit CJG kregen we de opdracht om ons onderzoek op leerkrachten op basisscholen te richten, omdat vooral op die plek signalering van o.a. autisme belangrijk is. Wat vindt u hiervan?

Ja, autisme heeft natuurlijk heel veel gradaties. Ik vind dat er voorschools door alle mensen die om het kind heen staan, dus bijv. op de peuterspeelzaal, het kinderdagverblijf en in de gastoudergezinnen, ook veel gesignaleerd kan worden. Het lijkt mij zinvol dat het al voor school gesignaleerd wordt en er ook al stappen ondernomen worden. Ik denk dat je op die manier heel veel dingen voor kunt zijn. Maar het is wel zo dat het bij de lichtere vormen van autisme pas hier op de basisschool veel tot uiting komt. Er zijn hier dingen die het kind móet doen, soms zonder dat het kind het nut ervan inziet. Dat vinden kinderen met autisme vaak lastig. Bovendien heeft een leerkracht een kind heel wat uren in de klas zitten; er is veel tijd om te observeren en dingen te zien. De leerkracht is er ook voor opgeleid.

Fragment 7

Bent u het ermee eens dat leerkrachten de belangrijkste rol hebben op het gebied van signalering van problematiek bij kinderen?

Ja op dit moment hebben leerkrachten wel de belangrijkste rol, omdat zij er dus voor opgeleid zijn. Maar ik vind dus dat er voorschools veel meer gedaan kan worden. Als de kennis breder wordt getrokken, naar het voorschoolse gedeelte, dan hebben de leerkrachten niet meer de belangrijkste rol in signalering. Bij peuterspeelzalen worden ze er goed voor opgeleid om te signaleren, bij kinderdagverblijven ook wel, maar iets minder. Daar heb je ook veel wisselingen en meerdere leidsters, dus dan is het ook moeilijker om te signaleren. Ik merk dat gastouders van gastgezinnen helemaal niet opgeleid worden om te signaleren. Terwijl die vaak het kind één of meerdere hele dagen bij zich heeft en dus veel zou kunnen observeren. Daar is in het voorschoolse traject nog wel een slag te slaan.

Vaak is het ook zo dat de frustratie die ze op school oplopen er thuis uitkomt. De frustratie omdat ze het ritme en de structuur op school niet vinden, ze nemen heel veel prikkels van de omgeving in zich op, dat slaat zich op in hun hoofd. Dan gebeuren er ook nog allemaal dingen waar ze niet op kunnen reageren: ze voelen de sfeer goed aan maar hebben niet de vaardigheden om te weten hoe ze zich moeten gedragen. Dat kan er allemaal thuis uitkomen. Daarom is samenwerking en gesprekken met ouders heel belangrijk, omdat wij niet zien wat er zich thuis afspeelt.

Fragment 8

Waar ziet u mogelijkheden op het gebied van signalering van autisme?

Ik vind het belangrijk dat leerkrachten kennis van autisme hebben. Er moet blijvende professionalisering zijn van de leerkracht. Hier letten wij op school wel op. Leerkrachten hebben bijvoorbeeld beschikking over vakliteratuur die, als ze dit blijven lezen, voldoende is om ze op de hoogte te houden. En er kunnen cursussen en bijeenkomsten e.d. gevolgd worden.

Fragment 9

Waar ziet u beperkingen op het gebied van signalering van autisme?

Nou, het kan veel eerder, zoals ik al zei. De mensen in de voorschoolse periode worden er nu niet voor opgeleid, maar dat zou wel moeten, zodat zij kunnen signaleren. Daarnaast is het natuurlijk ook gewoon zo dat autisme heel veel verschillende gradaties en uitingen heeft. Het kan soms zijn dat wij als school niet de kennis en de kunde hebben.

BEGELEIDEN ALGEMEEN

Fragment 10

Wat is begeleiden? Als we het hebben over begeleiding in het algemeen, van alle kinderen.

Het begeleiden van kinderen is heel veel structuur bieden en duidelijkheid geven. Je moet 'regel is

regel' hanteren, oftewel consequent zijn. Het kind moet weten waar het aan toe is. Je brengt structuur aan.

Fragment 11

Wat vindt u het belangrijkste in de begeleiding van de kinderen?

De duidelijkheid, zodat het kind weet wat er gaat komen en waar het aan toe is. Voor de kinderen moet het voorspelbaar zijn hoe de dag verloopt en hoe de leerkracht reageert. Elk kind heeft daar baat bij.

Fragment 12

Wat is er voor u nodig om goede begeleiding te geven?

Heel veel hetzelfde doen. Dezelfde pictogrammen, dezelfde spellingskaarten, dezelfde tijd wanneer je gaat zelfstandig lezen. Je rooster zoveel mogelijk op dezelfde manier opbouwen. Als je de basis hetzelfde hebt, geeft dat voor het kind duidelijkheid.

Wat is volgens u in de begeleiding de rol van leerkracht?

Ja wat ik al zei, het aanbrengen van structuur, duidelijkheid geven en voorspelbaar zijn.

BEGELEIDING AUTISME

Fragment 13

Wat is uw uitleg van autisme?

Kinderen met autisme hebben het idee dat zij de enige zijn waar de wereld om draait. Ze eisen de aandacht van de leerkracht op, omdat ze niet beseffen dat er nog anderen zijn die ook iets willen. Dat beseffen hebben ze niet. Ze kunnen ook moeilijk prikkels filteren en weten niet altijd hoe ze zich op sociaal gebied moeten gedragen. Het aankijken van iemand is voor hen soms al lastig. Op dat gebied, sociale vaardigheden, denken zij heel anders. Dat moeten ze helemaal aangeleerd krijgen.

Fragment 14

Hoe ziet u autisme in het gedrag van het kind?

Dat is per kind heel verschillend, maar wat je per kind ziet is dat ze heel moeilijk kunnen filteren. Er gebeurt zoveel in het hoofd dat ze het niet allemaal kunnen plaatsen zoals wij dat kunnen. Daaruit komt heel veel onrust voort. Het wederzijdse onbegrip frustriert hen ook. Bepaalde non-verbale communicatie kunnen ze ook niet vertalen naar wat het betekent. Er is wederzijds onbegrip en het niet begrijpen dat de ander hen niet begrijpt, zorgt voor frustratie. Zij moeten constant de transfer maken van hun eigen begrip naar wat de rest wil dat ze begrijpen en dat kost hun erg veel energie. Ja, wij zien dus veel onrust en frustratie. En bij die frustratie zit soms ook slaan of weglopen.

Fragment 15

En op welke momenten valt het dan op dat het kind met autisme zich anders gedraagt?

In de eerste kleuterklas zie je dat de kinderen met autisme, of die waarschijnlijk autisme hebben, veel meer moeite hebben om te wennen. Ze moeten steeds opnieuw wennen aan nieuwe kinderen en kunnen moeilijk omgaan met veranderingen, zelfs de kleine veranderingen, zoals wanneer de juf haar haar heeft geknipt. Wat ook lastig is, is dat het bij autisme vaak zo is dat het kind het nut ervan in moet zien om iets te gaan doen. Maar soms moet iets gewoon op school en dan vinden ze dat lastig.

Fragment 16

Zou u meer willen weten over autisme en het bijbehorende gedrag? Is dit van belang voor uw begeleiding?

Nou, er worden wel eens cursussen gegeven, maar dat is vrij weinig. Vaak gebeurt dat ook pas wanneer er echt een kind is die gediagnosticeerd is met autisme en er een rugzakje aangevraagd is,

want dan is daar budget voor. Als je als leerkracht met zo'n kind te maken krijgt, moet je wel weer even kennis opfrissen, van hoe zat het ook al weer, en op de hoogte raken van de nieuwe inzichten. Het is pas van belang als je met autisme in aanraking komt. Ik denk niet dat het specifiek hoeft om meer cursussen e.d. te geven of volgen. Je mag ook niet alles van de leerkracht verwachten. Bij de leerkracht mag je een soort basiskennis verwachten, maar bij de mensen er om heen, begeleiders e.d., zoals de IB-er, mag je wel meer kennis verwachten. Ik zou wel meer willen weten, maar ik denk niet dat het haalbaar is om op alle facetten heel goed geschoold te zijn.

Fragment 17

Heeft u ervaring in het begeleiden van kinderen met autisme? Kunt u daar wat over vertellen?

Als het kind een diagnose heeft, krijg je als leerkracht wat extra begeleiding in je klas. Je krijgt dan ook een lijst met wat handvatten voor de omgang met het betreffende kind. Je probeert je onderwijs dan wel op een andere manier vorm te geven als bij de andere kinderen. Je contact met dat ene kind doe je anders en je probeert nog veel meer structuur en duidelijkheid te geven aan dat kind, dat is heel belangrijk.

Fragment 18

Wat vindt u belangrijk in een begeleiding van een kind met autisme?

Elk kind met autisme is weer heel anders, je moet als leerkracht afstemmen op het kind en het dan pas aanspreken. Als het kind oud genoeg is, gaan we er ook mee in gesprek. Met behulp van schaalvragen kun je wel redelijk met ze praten over zichzelf. Verder is heel veel structuur en duidelijkheid gewoon heel erg belangrijk.

Fragment 19

Wat is daarin de rol van de leerkracht?

Dat je in groep wat aanpast. Het bieden van de structuur en de duidelijkheid en het aanpassen van je manier van communiceren op het specifieke kind. Vaak ook veel herhaling en dingen meer visueel maken; plaatjes binnen handbereik zodat ze die kunnen bekijken. En het klaslokaal zo prikkel arm mogelijk, dus niet teveel dingen ophangen enzo. Ook ga je af en toe een gesprekje aan om van het kind te horen wat er speelt. Sommige kinderen krijgen van hun leerkracht een schriftje over emoties, bijvoorbeeld boosheid. Om die uit te leggen, omdat emoties nogal moeilijk zijn om te begrijpen voor een kind met autisme. Soms moet je ook wat extra tijd steken in wat begeleiding bij de vakken die ze moeilijk vinden, bijvoorbeeld 10 minuten voor of na schooltijd, of in een pauze.

Fragment 20

Waarin ziet u mogelijkheden in het begeleiden van kinderen met autisme?

De meeste kinderen met autisme kunnen, met goede begeleiding, op regulier basisonderwijs blijven en de nodige vaardigheden aanleren. Ze zijn vaak heel erg slim. Met wat extra ondersteuning is er heel veel mogelijk. Je ziet ook vaak dat het werkt voor ze om onder gelijkgestemden te zijn, dus andere kinderen die ook autisme hebben.

Fragment 21

Waarin ziet u beperkingen in het begeleiden van kinderen met autisme?

Het kind met autisme heeft een beperkt begrip van de wereld om hem heen. Het kind heeft o.a. moeite met het begrijpen van emoties en non-verbale communicatie. Juist die extra begeleiding en die extra paar handen die ze nodig hebben om dingen aan te leren zijn ook een beperking. Het kind met autisme kan wel 60% van je tijd en aandacht opvragen. Deze extra aandacht kun je vaak niet geven: als leerkracht móet je je aandacht eerlijk verdelen, dat is voor zowel de kinderen als de ouders een eerlijke verwachting. Tijd, wat eigenlijk dus om geld gaat, is echt een beperking om het kind op school te kunnen houden.

Fragment 22

Welke verwachtingen heeft u van een kind met autisme? Bijvoorbeeld op het gebied van algehele ontwikkeling of participatie in de maatschappij?

Kinderen met autisme zijn meestal wel heel slim, of in ieder geval prima in orde op cognitief gebied. Ze kunnen schoolse dingen en vaardigheden wel gewoon aanleren. Ze kunnen alleen heel moeilijk prikkels filteren, ik denk dat dit het voor hen wel lastiger maakt om te functioneren in de maatschappij en bijvoorbeeld in een baan. En ze hebben moeite met sociale vaardigheden en het interpreteren van bijvoorbeeld non-verbale communicatie, dat levert ook moeilijkheden op.

Fragment 23

Wat zouden zij volgens u moeten aanleren om te kunnen participeren in de maatschappij?

Wij hebben het streven dat de kinderen zich later zelfstandig kunnen handhaven in de maatschappij. Daarvoor moeten ze dus ontwikkelen in cognitie, maar moeten ze ook sociale vaardigheden aanleren. Als ze die niet hebben, kunnen ze niet in een baan functioneren, hoe slim ze ook zijn.

Fragment 24

U geeft aan dat het voor kinderen met autisme wel lastiger is in de maatschappij, als ze niet enkele dingen aanleren. Hoe uiten deze verwachtingen zich in uw begeleiding?

Wij focussen ons met de extra begeleiding op sociale vaardigheden. We werken met het huis van emoties of spelen het Babbelspel. Daarmee moeten ze ook in gesprek met elkaar, dus nodigen we andere kinderen uit met wie ze dat spel doen. Zo leren ze ook van andere kinderen. We trainen ze ook in zelfstandigheid door ze sommige taken zelf uit te laten voeren, zonder dat ze de leerkracht nog om hulp vragen, ze moeten dan gewoon zelf aan de slag met een computerprogramma.

PASSEND ONDERWIJS

De wet Passend Onderwijs, is dat een bekende term voor u? Wat weet u ervan?

Nou, het is de bedoeling dat de kinderen zo lang mogelijk in het regulier onderwijs gehouden worden. Als ze echt naar speciaal onderwijs moeten, is dat voorlopig en wordt er geprobeerd om, na het aanleren van wat vaardigheden, het kind weer terug te plaatsen in het regulier onderwijs. Het is dus de bedoeling dat scholen zelf de kennis in huis hebben om goede begeleiding te geven aan kinderen met autisme. Dat maakt het op den duur geld besparend.

Fragment 25

Wat vindt u van deze wet?

Tot op een bepaalde hoogte is het wel realistisch. Kinderen die andere onderwijsbehoeften hebben kunnen we op basisscholen prima binnen boord houden. Leerproblemen zijn prima hanteerbaar, maar gedragsproblemen zijn veel moeilijker. Die kinderen hebben namelijk specifiek handelen van de leerkracht nodig en veel ruimte en tijd. Die ruimte en tijd heb je gewoon niet altijd. Met Passend Onderwijs kun je misschien wel meer kinderen op basisscholen houden, maar dan moeten de scholen wel meer begeleiding krijgen. En sommige kinderen horen gewoon (tijdelijk) niet thuis op regulier basisonderwijs.

Fragment 26

Vind u het belangrijk dat zoveel mogelijk kinderen met een stoornis op een 'gewone' basisschool blijven?

Zolang het kind gelukkig is, zich nog ontwikkelt en de situatie nog hanteerbaar is voor de leerkracht, is het belangrijk dat het kind op het regulier basisonderwijs blijft. Wij maken het onderwijs en de methodes al specifiek per kind, kijkend naar wat het nodig heeft. Het is het beste, vind ik, als het kind in deze leeromgeving leert en niet naar een andere, speciale omgeving gaat. Als het kind niet meer ontwikkelt, of als je de doelen steeds naar beneden moet bijstellen, wordt geen enkele betrokken partij, inclusief het kind, daar gelukkig van. Maar in relatie tot Passend Onderwijs willen we ze zolang

mogelijk op het regulier onderwijs houden, omdat het speciaal onderwijs ook heel veel kost. Het gaat allemaal uitgedrukt worden in geld, binnen een budget, in plaats van in uren.

Fragment 27

Welke veranderingen houdt deze wet in voor uw werk? Heeft dit invloed op uw begeleiding?

De bedoeling is onder andere dat als het kind naar speciaal basisonderwijs gaat om wat vaardigheden aan te leren, het na een tijd weer geprobeerd wordt om het kind terug te plaatsen op het regulier basisonderwijs. Dan is het belangrijk dat in de tussentijd het contact tussen dit kind en zijn school onderhouden wordt, dat het bij feesten, evenementen e.d. betrokken wordt. Dan maak je de stap kleiner om weer terug te gaan. Dat houdt een extra taak in voor de leerkrachten.

Verder zijn er voor ons niet veel veranderingen. Wij zitten in een samenwerkingsverband met o.a. een school met veel kennis op dit gebied. Er staat al heel veel goed op poten en we hebben een goed zorgpakket. Door ons verband weten we al waar we kennis vandaan kunnen halen. Op langere termijn zullen er misschien een orthopedagoog en een psycholoog bij het samenwerkingsverband komen. Er zullen meer samenwerkingsverbanden tussen scholen komen, die allemaal zelf hun kennis willen hebben. Ik denk dat er niet veel zal veranderen, behalve dat je kinderen langer op school houdt. We hebben ook al een intakelijst ingevuld en iemand laten langs komen voor een inspectie om te kijken of onze school er klaar voor is. Of de voorzieningen geregeld zijn, of we weten waar we welke hulp kunnen inschakelen. Daar kwamen positieve resultaten uit. Dus ik denk dat wij er wel klaar voor zijn.

Bijlage 6. Interview IB3

SIGNALEREN.

Fragment 1

Wat betekend signaleren voor u?

Signaleren is door te observeren dingen die opvallen eruit halen. Wat is er anders, wie valt op. Dat is signaleren.

Fragment 2

Hoe komt dit in uw werk naar voren?

Je signaleert veel in de omgang met de kinderen. Ook in het schriftelijk werk, met nakijken: 'dit valt op, dit zijn dezelfde fouten, wat is het verband hier tussen'. Je kijkt verder. Dus dingen die opvallen. Dit heb je in het gedrag, maar eigenlijk ook op alle gebieden.

Fragment 3

Welke signalen duiden volgens u op autisme?

Dat zijn heel veel dingen, maar het kan zijn dat het kind extreem boos wordt, zonder dat de leerkracht begrijpt waardoor dat komt. Het kan zijn doordat er geen echt oogcontact is. Het kan zijn doordat ze blijven hangen in vaste gewoonten. Als je er dan maar iets van afwijkt, dat soort dingen. Figuurlijk taalgebruik niet snappen; een grapje niet begrijpen. Begrijpend lezen opdrachten vinden ze dan ook vaak moeilijk. Blijven hangen in hele kleine details. Oorzaak en gevolg niet snappen. Heel veel dingen kunnen dat zijn.

Fragment 4

Wat doet u met de signaleren als u die opvangt?

Ik heb een collega IB'er, daar bespreek ik dat mee. Ik bespreek het ook met de leerkracht, of die het ook opgevallen is. De leerkracht gaat dan het gesprek met ouders aan. Die vertelt dan wat ons opgevallen is en vraagt of de ouders het herkennen. Zo gaat dat verder. Eventueel volgt daarna een onderzoek.

Fragment 5

Vanuit CJG kregen we de opdracht om ons onderzoek op leerkrachten op basisscholen te richten, omdat vooral op die plek signalering van o.a. autisme belangrijk is. Wat vindt u hiervan?

Ja, ik denk dat de school wel een belangrijke plek voor signalering is. Ik denk dat er in een klassensituatie heel veel naar voren komt.

Fragment 6

Vindt u dat de leerkrachten de belangrijkste rol hebben op het signaleren van autisme?

De belangrijkste... Ouders spelen daarin natuurlijk ook een rol. Maar ik denk wel dat leerkrachten een heel belangrijke rol hebben, omdat het deel van hun werk is.

En dan in samenwerking met ouders?

Ja. Maar het is soms wel eens lastig omdat ouders bepaalde dingen 'normaal' vinden, omdat zij bij hun partners of bij zichzelf het ook zien: 'zo zijn wij nu eenmaal'. Het is wel lastig om het daar in het contact met ouders over te hebben. Dan kom je ook aan hen zelf en dat is vaak een hele stap. Dat heeft tijd nodig.

Dit eerste gesprek met ouders, wanneer er bepaalde dingen gesignaleerd zijn, hoe verloopt dat?

Het begint meestal met concrete situaties te benoemen. 'Wij hebben gezien dat..', 'als dit gebeurt,

reageert hij zo...' 'herkent u dit?' Op die manier probeer je een stukje herkenning te krijgen. En als je dan verschillende dingen ziet en ouders zien dit ook in, dan gaat het ze ook meer opvallen. Dat ga je samen kijken wat hier achter kan zitten. Je moet niet meteen beginnen met: 'wij denken aan autisme en een onderzoek.' Het is meer het proberen van herkenning bij ouders te krijgen, aan de hand van wat wij merken en concrete feiten. Geen invullingen gaan geven, maar: 'als dit gebeurd, doet hij dat..', 'als ik afwijk van mijn programma, dan wordt hij moeilijk.' 'Grapjes begrijpt hij niet', 'dit en dit grapje is gemaakt, hij werd boos en snapte het grapje niet'. Zo gaan we meestal te werk.

En zijn er vaak herkenningspunten bij ouders? Omdat kinderen op school in een groepsverband zitten en thuis dit vaak anders is?

Ouders herkennen het dan vaak bij kinderfeestje of verjaardagen. Grote groep, onbekend, wat gaat er gebeuren, wat komt er op me af. Dat kinderen dan vaak moeilijk gedrag vertonen. Dat herkennen ze dan wel vaak. Dat het een ramp is om met kinderen naar verjaardagen te gaan.

Fragment 7

Welke mogelijkheden ziet u op het gebied van signaleren? Wat gaat goed?

Ik denk dat wij op zich best wel veel signalen oppakken, dat gebeurd al in de kleuters. Wij gaan al bij de kleuters in gesprek met ouders over wat we zien en er wordt dan ook al voor verder onderzoek gegaan. Hoe vroeger je daar mee bezig gaat, hoe eerder je dingen aan kunt passen in je handelen. Zo kun je problemen of een problematische ontwikkeling bij een kind proberen te ondervangen.

Is dit vaak bij kleuters?

Dit is verschillend. We hebben al verschillende kinderen met autisme bij de kleuters gehad. Daarvan zijn er ook twee doorverwezen naar speciaal onderwijs. Maar ook in groep drie/vier kwam er een leerling naar voren. In groep vijf is die leerling echt gediagnosticeerd. Ook in groep vier/vijf kwamen er signaleren naar voren en is er een leerling gediagnosticeerd. Dat maakt dus niet veel uit. Het is ook in welke mate ze het hebben en welke vorm ze hebben. En ook hoe het kind zich hierin uit. Trekt het zich terug of springt het er juist boven op.

Heel proces lijkt mij, eerst signaleren, dan onderzoeken..?

Ja dat hangt er van af bij wie je zit met het onderzoek. Wij hebben er een aantal doorverwezen naar Bosman, dan is binnen twee weken de intake, dat gaat eigenlijk heel snel. Maar wij hebben ze ook wel eens bij Meerkanten gehad, maar die zitten dan onderhand een jaar op de wachtlijst voordat ze eindelijk onderzocht worden. Daar zit heel veel verschil in.

Dat lijkt mij een hele onzekere periode voor kinderen, maar ook voor ouders?

Ja, maar zodra je weet dat het autisme kán zijn, heb je in de tussentijd, voor de uitslag van het onderzoek, wel handvatten om in de klas dingen aan te pakken. Om een stukje meer duidelijkheid en structuur te geven aan het kind. En bijvoorbeeld de mogelijkheid om een time-out aan het kind te geven.

Fragment 8

Ervaart u ook beperkingen in het signaleren. Wat heeft u nodig om nog beter te kunnen signaleren op deze school?

Binnen de mogelijkheden die wij nu hebben, gaat het aardig. Wat gewoon ideaal zou zijn, zeker voor de leerkrachten, is als er gewoon eens iemand kwam kijken in de klas. Meer tijd om te kijken. Ze vragen ook aan mij wel eens van heb je even tijd? Maar ja ik zit ook volop in het werk. Het zou fijn zijn als er gewoon eens iemand even een uurtje kon komen kijken in de klas. Dat zou ideaal zijn.

BEGELEIDEN ALGEMEEN.

Fragment 9

Wat is voor u begeleiding en wat vindt u daarin belangrijk?

Dat je de onderwijsbehoefte voor een kind in kaart brengt en deze meeneemt in de omgang met het kind en de taken die je doet met het kind. Wat heeft het kind nodig.

Fragment 10

Wat vindt u daarin de rol van de leerkracht?

De leerkracht moet goed observeren en daardoor de onderwijsbehoefte in kaart brengen. En de rol van mij daarin als IB'er is de leerkrachten daarin te coachen, te helpen. Zijn er vragen, zijn er dingen die zij nodig hebben. En eventueel materialen aan te dragen.

Fragment 11

Wat is er nodig voor deze begeleiding? Wat heb je nodig om een kind goed te kunnen begeleiden?

Dat je goed in kaart heb wat de onderwijs behoefte is van een kind. Kennis, ruimte en tijd om te kunnen observeren. En af en toe een diagnostisch gesprek of juist een gesprek op sociaal-emotioneel gebied met een kind hebben. En dat is best heel lastig. Want als je een klas met 33 kinderen hebt, en er zitten er een paar bij die deze extra dingen nodig hebben... Om daar de tijd en ruimte voor te hebben, dat vraagt heel veel van je les organisatie.

BELEIDEN AUTISME.

Fragment 12

Wat is het verschil in de begeleiding van een kind zonder autisme en het begeleiden van een kind met autisme?

Wat ik nu merk is dat het heel belangrijk is om de dag van te voren door te spreken. En het voor bespreken van de week. Zijn er dingen die anders zijn. Morgen is er een leuke voorlichting van Siriz, noem dit even. Dan weten zij dat het geen gewone dag is, maar dat dit en dit gebeurt. Gewoon duidelijkheid en voorspelbaarheid, dus ze niet voor verrassingen plaatsen. Dat is heel belangrijk voor ze. Wat ik zelf ook doe is begrijpend lezen voor bespreken en Engels voor bespreken. Als ze zelf vragen hebben over situaties: bespreken. Ik bespreek eigenlijk alles. Ik zorg eigenlijk voor een stukje 'mediation', ook als er iets is. Het is ook belangrijk om ruimte te geven voor de time-out. Dat is heel belangrijk. Daarnaast doe ik ook een stukje begeleiden naar leerkrachten, om te kijken hoe ze er in staan. Het is voor de leerkracht ook best moeilijk om een kind met autisme in de klas te hebben. De ene autist is de andere niet. Daarnaast heb ik ook gesprekken met de ambulant begeleider en met ouders. We vinden het belangrijk om de lijntjes met de ouders kort te houden.

Fragment 13

U zegt net al dat er veel verschillende vormen zijn van autisme en dat elke kind hierin anders is. Maar wat is uw algemene uitleg van autisme?

Wij hebben een voorlichting gehad vanuit de Donnerschool. Van de ambulant begeleider, die heeft hier wat over autisme verteld. Ik heb zelf een cursus gevolgd over autisme in Zeist. Wij hebben de nodige literatuur ook staan. Bijvoorbeeld het boek: 'Geef me de vijf'. Maar ook andere boeken, die wij aan leerkrachten geven. Daarover bespreken we ook dingen met de leerkrachten. Ik denk dat er bij ons op school wel genoeg informatie over autisme is.

Fragment 14

Hoe zou u dan autisme uitleggen, als u aan iemand moest vertellen wat dat is?

Dan kom je weer op de kernmerken uit die ik aan het begin ook zei. Een kind wat anders reageert, de wereld anders beleeft dan dat wij hem beleven. De grapjes die ze niet snappen, voorspelbaarheid en structuur wat heel belangrijk voor ze is. Niet afwijken van de patronen. Eerlijkheid en

rechtvaardigheid zijn heel belangrijk. Als er een regel is, hou je aan die regel. Of benoem van te voren dat je van die regel afwijkt. Dat zijn de belangrijkste dingen. Duidelijkheid en voorspelbaar zijn.

Fragment 15

Op welke momenten valt het op dat het kind anders is, of anders reageert?

Dat kan zijn op het plein, met spel, met andere kinderen. Kinderen houden zich niet altijd aan de regels. Dat kan conflict geven. Het kan ook in de klas gebeuren. Dat de leerkracht even iets afwijkt van het patroon waardoor er dingen ontstaan.

Fragment 16

En als je kijkt naar begeleiden op het reguliere basisonderwijs van kinderen met autisme, wat zijn daarin de mogelijkheden en waarin ervaart u beperkingen?

Als je geen rugzak hebt, dan denk ik dat je heel veel beperkingen hebt. Want het bespreken van het lesprogramma van een dag en de activiteiten die er plaatsvinden, dat gebeurt nu in de rugzaktijd. Daarvoor heb je elke dag 2,5 uur de tijd. Heb je geen rugzakje, moeten alle extra dingen binnen je lesprogramma zijn. Hoe geef je daar allemaal vorm aan, dat zal heel lastig worden. Die rugzakken worden straks zorg arrangementen, dat heb je gewoon nodig wil je een kind met autisme op het basisonderwijs kunnen houden. Tijd!

Wat zijn de mogelijkheden om een kind op school te kunnen houden en goed te kunnen begeleiden. Tijd, dan zijn er veel mogelijkheden.

Wat kun je dan praktisch meer bieden?

Elke morgen worden ze uit de klas gehaald en dan wordt er in een half uurtje het dagprogramma doorgesproken. De agenda wordt door genomen. Iemand vindt het lastig om zijn agenda bij te houden, het huiswerk wordt dan door besproken, wanneer heb jij een spreekbeurt, dat wordt door besproken. Stukje planning. Maar ook dingen waar ze tegen aan lopen in de klas. 'De juf zegt dat we tien over tien mogen eten en drinken, maar soms is het twaalf over tien en dan heb ik te weinig tijd'. Prima, goed dat je bij mij komt, dan gaan we dat even bespreken. Dan ga je even naar de juf of meester, van dit geeft hij aan.

Voor een leerkracht ook veel om rekening mee te houden?

Ja, bijvoorbeeld met zo meteen het schoolreisje. Dan is het heel fijn dat er dan een IB'er mee gaat, als achterwacht voor de kinderen met autisme. Het is fijn dat je die ruimte hebt door het rugzakje. Hoe je dat anders moet gaan doen, tja... dan moet je vragen of er een moeder mee gaat ofzo. Verder ben ik ook bezig met 'Ik en autisme', dat boek, voor een stukje psycho-educatie. 'Ik en de ander' hebben we ook gedaan. Dat is hoe je omgaat met de ander, dingen waar je tegen aan loopt. Dat zijn ook mooie dingen die je door een rugzak kunt doen.

Fragment 17

Wat zijn uw verwachtingen voor de toekomst voor een kind met autisme als het gaat om de algehele ontwikkeling en participatie in de maatschappij?

Ik denk dat dat heel erg verschillend is per autist. We hadden er eentje, die is nu aan het studeren in Nijmegen. Die heeft een begeleid wonen project daar en dat gaat fantastisch. Zonder begeleid wonen traject was het een hopeloos geval geweest. Dus ik denk dat een autist altijd, zeker in de studieperiode, begeleiding nodig heeft. Ook als hij gaat werken, dan bijvoorbeeld in de vorm van een maatje. Maar in principe kan hij heel goed functioneren in de maatschappij. Zeker bepaalde beroepen, de saaie beroepen; haal de fouten maar uit de software. Ik denk dat autisten bepaalde beroepen heel goed kunnen, want details zijn hun sterke kanten.

Fragment 18

Dat u dat er hier op school meer behoefte is aan kennis over autisme om hen nog beter te kunnen begeleiden?

Ik denk dat je de meeste kennis opdoet als je een autist in de klas hebt. Als je er geen één in de klas hebt, dan hoor je heel veel dingen, je hoort verhalen, maar als je er zelf één in de klas hebt en je zelf weet hoe dat gaat, dan doe je de meeste kennis op. We hebben er ook een workshop over gehad van mensen van de Donnerschool. En dan hoor je dingen en ze laten ook filmpjes zien. En je haalt de dingen er uit die je wel kunt gebruiken. Maar het blijft toch zo dat er ontzettend veel variatie is. Elke autist is zo verschillend. Niet alle informatie geldt per se voor de jongen die jij in de klas krijgt. Praktische kennis is dus belangrijk. Zeker in het begin van het schooljaar, hele goede begeleiding. In de overdracht naar een volgende groep, ik denk dat dat heel belangrijk is. En dat vooral aan het begin van het jaar de ambulant begeleider zijn hoogtepunt zet, van hier moet ik veel aanwezig zijn voor begeleiding. Want als je het schooljaar niet goed begint, ik denk dat je dan een heel lastig schooljaar krijgt. Maar ik denk dat wij binnen deze school nu aardig wat kennis hebben.

PASSEND ONDERWIJS.

Fragment 19

Wat weet u over passend onderwijs, is dat hier een bekend begrip?

Ja, het is een heel bekend begrip. We hebben hier natuurlijk te maken met het samenwerkingsverband. Dat samenwerkingsverband heeft het naar mijn inzien nog niet alles helemaal op een rij zoals het zou moeten. Die kan ons ook niet echt duidelijkheid geven over hoe het volgend jaar precies gaat. Dus dat maakt het op zich wel heel lastig. Ik heb begrepen dat de rugzakken vóór 01-08-2013 gewoon doorlopen. Maarja we hebben er ook eentje ná augustus 2013, wat daar mee moet? Er is nog heel veel onduidelijkheid.

Fragment 20

Wat vindt u in het algemeen over deze wet, vindt u dit realistisch?

Ik denk dat het ideëel gezien een heel goed principe is. Maar hoe het in de praktijk gaat werken...? Op zich heeft Passend Onderwijs voordelen voor kinderen die nu buiten de boot vallen. Die voor bepaalde dingen nergens voor in aanmerking komen, bijvoorbeeld zware dislecten. Als je meer dan 3 jaar achterstand hebt met leesonderwijs, dan ja sorry je krijgt geen rugzakje terwijl zo'n kind wel extra begeleiding nodig heeft. Dat kan weer met passend onderwijs wel. Je kunt dan wel weer een zorgarrangement aanvragen. Dat is iets positiefs, maar hoe het financieel gaat en hoeveel geld er dan extra naar de basisscholen komt, om ook de zorg te blijven geven, dat zal de toekomst uitwijzen.

Dus u vindt het wel belangrijk dat er zoveel mogelijk kinderen op de basisschool blijven?

Ja, binnen de mogelijkheden.

Fragment 21

Waarom vindt u dat belangrijk, dat er minder kinderen naar speciaal onderwijs gaan?

Ik denk dat de maatschappij een heel gemêleerd gebeuren is. Kinderen moeten omgaan met allerlei soorten mensen. De mensen met autisme moeten toch leren een plekje te vinden in de gewone wereld. En ik denk ook dat het heel goed is voor de sociale ontwikkeling van kinderen dat niet iedereen hetzelfde is. Maar als het onderwijs niet meer gegarandeerd kan worden, of dat één kind zo'n beslag legt op de groep, dat de groep eronder lijdt. Ja dan gaat het gewoon niet meer. En het kind moet ook echt tot zijn recht komen. Moet de hulp krijgen die hij nodig heeft. We hadden ook een andere jongen die had een heel ander probleem, de afspraak. Die is een tijd naar de Prof. Groenschool geweest en later weer terug gekomen. Nou prima.

Fragment 22

U zegt net dat er nog veel onduidelijkheid is over de wet Passend Onderwijs, maar denkt u dat er nog veel veranderingen zullen komen op deze basisschool als het gaat om deze wet?

Ik voorzie nu eigenlijk niet veel veranderingen. We proberen de kinderen te begeleiden en dan zien we wel waar het schip strandt. Want meer uren heb je niet, dus je moet het gewoon doen binnen die uren en de mogelijkheden die we nu hebben. En verder is het afwachten hoe het gaat.

Het gaat van een rugzakje over naar een zorgarrangement, dus u noemde net al dat de kinderen met dyslexie dan ook uren krijgen voor extra begeleiding. Maar hoe zit dat dan met de uren die jullie nu hebben, aangezien er niet meer of minder uren komen?

Als je een zorgarrangement krijgt toegewezen voor een kind, dan krijg je wel begeleiding of uren. Dat kan begeleiding extern zijn, dat kan ook zijn van hier hebben jullie geld, dat betekend zoveel uur begeleiding. Bijvoorbeeld. in groep 8 zit een meisje dat heeft heel extreem dyslexie, die leest op niveau van groep vier en zit dus in groep acht. Dat is echt een forse achterstand, ook met spelling. En die heeft ook extreme dyscalculie. Njah zo'n meisje, je doet wat nodig is maar heeft ook een tweede leerweg voor rekenen. Het zou heerlijk geweest zijn als je voor zo'n meisje gewoon wat extra tijd had. En nu kan je voor zo'n iemand je zorgbehoefte heel duidelijk in kaart brengen en een zorgarrangement aanvragen. Nu die twee leerweg, dat is drie keer in de week een half uur, dat je instructies geeft zodat zij aan het werk kan gaan, dat gaat nu van je IB tijd af. Dus het is gewoon woeken met je tijd, dan ga je 's avonds thuis maar door. Maar dat is niet de bedoeling.

Bijlage 7. Interview IB4

SIGNALEREN

Fragment 1

Wat betekent signaleren voor u?

Ja, heel erg bewust observeren. Je ziet gedrag en slaat in je hoofd op dat er misschien meer achter zit. Daarna hou je het betreffende kind wat vaker in de gaten. Zolang je niet zeker bent dat het autisme is, schrijf je alles op wat je ziet en meemaakt met het kind en wat je bespreekt over het kind, want die informatie kun je dan misschien later gebruiken.

Fragment 2

Hoe komt signaleren in uw werk naar voren? Wat vindt u hierin belangrijk?

Ja dat doe je natuurlijk heel veel tijdens je werk op school. Er wordt door de leerkrachten geobserveerd in de klas en op het plein. Ik observeer ook tijdens het spelen op het plein. Drie keer per jaar hebben we met het team een bespreking waarin we alle leerlingen bespreken. Vaak hebben ze dan net toetsen gehad en dan bespreken we de kinderen aan de hand van de toets resultaten. Door deze gesprekken, het observatiesysteem en de gesprekken met de leerkracht signaleer je soms dingen.

Fragment 3

Welke signalen duiden voor u op autisme?

Nou, soms heb je het dat ouders er zelf wel eens mee komen dat dingen in het gedrag van hun kind hun opvallen. Bijvoorbeeld dat het kind slecht is op het gebied van spraak en taal. En de leerkracht ziet in de klas bijvoorbeeld dat het kind heel erg in zijn eigen wereldje zit. Dan heb je soms dat als de leerkracht een vraag aan de klas stelt, het kind soms over heel iets anders begint. Het lijkt daardoor ook vaak dat het kind niet luistert naar de leerkracht en snel afgeleid is van de les. Alsof ze er wel zijn, maar toch niet; ze zijn met heel iets anders bezig. Ze zijn vaak ook heel traag, hè, en ze kunnen slecht keuzes maken. En vaak zie je dat kinderen met autisme ook niet goed in samenspel zijn. Je ziet dan soms dat ze op het plein niet de andere kinderen opzoeken, maar alleen lopen of geïnteresseerd zijn in iets op het plein. We hadden eens een jongetje dat maar in de heg bleef staren.

Fragment 4

Hoe verloopt deze signalering dan? Raadpleeg je collega's of ouders?

Wij zijn hier op school altijd héél voorzichtig met ergens een label op te plakken. Kijk, soms signaleer je gedrag wat bij autisme kan horen, maar gaat dat gedrag ook weer over. Het gebeurt soms dat je iets zorgelijks ziet in groep 1, wat verdwenen is in groep 3.

Als er echt dingen zijn waar wat mee gedaan moet worden, ga je eerst een hulpplan maken. Dan kan de leerkracht met dat hulpplan aan de gang, met het specifieke kind of een groepje kinderen. Maar zolang het kind het gewoon red op school, gaan wij niet om een diagnose vragen. Als je je echt zorgen gaat maken, vraag je een gesprek met de ouders aan.

Wij hebben ook nog RT-ers, die kunnen met een kind gericht aan één ding werken. We hebben ook nog een orthopedagoog, die bij onze school hoort. Als we dan echt vastlopen in de begeleiding vragen we haar erbij. En, als ouders aangeven dat het thuis heel moeilijk gaat, hebben we ook een schoolmaatschappelijk werkster. Zij kan er bijvoorbeeld bij zitten in een gesprek en zelfs eventueel in de thuissituatie meekijken. Ze kan ook op school tips geven, maar ze is er meer voor de ouders.

Fragment 5

Vanuit CJG kregen we de opdracht om ons onderzoek op leerkrachten op basisscholen te richten, omdat vooral op die plek signalering van o.a. autisme belangrijk is. Wat vindt u hiervan?

Nou... Ik kan me dat inderdaad wel voorstellen. Ik kan me voorstellen dat je als ouders te dicht op je kind zit om goed te observeren. Wij als school staan dan weer een stapje verder bij het kind vandaan hè. Ik kan me dus voorstellen dat daardoor scholen wel heel belangrijk zijn in de signaleren, omdat er dingen eerder gezien worden. Je ziet natuurlijk als leerkracht ook het kind heel veel uren op een dag. Het is ook zo dat ouders het soms wel zien, maar het niet durven te benoemen, of de problemen wegwuiven, zo van: "Ja hij lijkt op mijn man, maar die is ook goed terecht gekomen, dus het zal wel loslopen." Dat heb ik wel eens gehad in een ouder-gesprek. Leerkrachten durven het sneller in te zien.

Fragment 6

Bent u het ermee eens dat leerkrachten de belangrijkste rol hebben op het gebied van signalering van problematiek bij kinderen? En waarom?

Nou, de belangrijkste... Ja, maar dan naast de ouders. Ik denk dat er of door ouders, óf door leerkrachten gesignaleerd wordt. Leerkrachten hebben naast de ouders de belangrijkste rol. De samenwerking tussen de twee is wel belangrijk. Ik bedoel, soms is een kind bijvoorbeeld op school heel teruggetrokken en thuis heel druk. Dat zie je dan niet, omdat het thuis is. Dus de samenwerking en de communicatie tussen de ouders en de leerkrachten is wel belangrijk. Het is wel zo dat leerkrachten het sneller in durven te zien dan ouders, hè.

Fragment 7

Waar ziet u mogelijkheden op het gebied van signalering van autisme?

Ik denk dat wij wel hele goede dingen doen. Bij de kleuters, groep 1 en 2 dus, hebben we het KIIK observatie systeem. Daarmee kijk je echt naar de brede ontwikkeling: spel, rekenen, taal... eigenlijk alle ontwikkelingsgebieden. En dan vanaf groep 3 nemen we één keer per jaar de ZIEN lijst af per kind, dat is zeg maar een vervolg op KIIK. Dat is dan weer helemaal gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling. Ja en verder is het observeren en vastleggen van wat je ziet in verslagjes is heel goed. Daarbij ben ik ook belangrijk, omdat ik als IB-er mijn vragen kan hebben bij de bevindingen van de leerkracht. Zo van, "klopt dit wel, wat je ziet?" Dan gaat de leerkracht er weer even goed naar kijken.

Fragment 8

Waar ziet u beperkingen op het gebied van signalering van autisme?

Tja, beperkingen... Nou, het punt waarop je twijfelt of je iets moet laten rusten of actie moet ondernemen, dat is heel lastig. Wij hebben bijvoorbeeld ervaringen waarbij we in groep 0 en 1 al de orthopedagoog erbij geroepen hebben. En soms gaat het na een of twee jaar beter en verdwijnen de zorgen. Maar ja, dat weet je natuurlijk niet van te voren hè. Het kan ook na die periode veel erger zijn en dan had je dus eerder in moeten grijpen. Kijk, we willen niet te vroeg van alles overhoop halen. Dan veroorzaakt je ook onrust bij ouders. En na het signaleren en diagnosticeren weet je nog niet veel.

Fragment 9

Hoe bedoelt u dat?

Nou, na het signaleren en diagnosticeren weet je nog niet veel, omdat je dan nog moet leren hoe je met het kind moet handelen. Als je het stickertje hebt, moet je nog een plan schrijven van hoe de begeleiding aangepakt wordt. Kijk, je moet als school keuzes maken en we moeten blijven kijken of we dat als school op deze manier goed doen. Ik ga zelf liever niet te snel de kant van onderzoek op. Ik vraag dan liever de schoolmaatschappelijk werkster erbij om te kijken wat we nou aan de situatie kunnen doen.

BEGELEIDEN ALGEMEEN

Fragment 10

Wat is voor u begeleiding? Wat vindt u daarin het belangrijkste?

Ik vind het belangrijk dat je weet wat er in het kind omgaat. We kunnen wel heel veel tussen collega's onderling en met ouders bespreken, maar kinderen zijn heel goed in staat om zelf aan te geven wat ze denken en voelen. Dus niet alleen óver het kind praten, maar ook mét. Daarin moet je dan dus ook een soort respect hebben voor het kind. Dus niet van alles over het kind beslissen, maar ook inventariseren wat het kind zelf vindt.

Fragment 11

Wat heeft u nodig om goede begeleiding te geven?

Nou, ik vind de communicatie met de ouders wel heel belangrijk. Je kan als school van alles doen, maar ja, als de ouders thuis niet mee werken, werkt het alsnog niet. Het is heel belangrijk dat je in begeleiding en aanpak op één lijn zit met de ouders. En het is ook van belang om van de ouders zelf te horen hoe ze er tegenaan kijken. Zij weten natuurlijk het beste wat er in hun kind leeft. Soms vinden ze dat moeilijk om aan te geven, omdat ze niet zeker weten wat de school met die informatie gaat doen. Dus vertrouwen is ook nodig om dingen van de ouders te horen.

Fragment 12

Wat is in de begeleiding de rol van de leerkracht?

Ik sta zelf nu niet voor de klas, ik ben IB-er. Maar als IB-er kan ik mee denken, tips geven en externen erbij betrekken. Maar de leerkracht is uitvoerder, die is de verantwoordelijke. Ik denk dat het nodig is dat de leerkracht, als die echt tot goede begeleiding wil komen, een goede relatie heeft met het kind.

BEGELEIDING AUTISME

Fragment 13

Hoe ziet u autisme in het gedrag van het kind?

Ja, ik noemde eerder natuurlijk al wat signalen. Maar als ik in de klassen kijk, zie ik dat ze heel prikkelgevoelig zijn: ze zijn snel afgeleid en onrustig als er veel prikkels zijn.

Fragment 14

Ziet u het ook aan emoties, of de uiting daarvan?

Ja boosheid hè. Boosheid zie je wel heel regelmatig.

Fragment 15

Op welke momenten valt het op dat het kind met autisme zich anders gedraagt?

Tja, wanneer de klas opdrachten of toetsen maakt, dan zie je toch wel vaak dat ze veel trager dan de rest zijn. Terwijl ze dan op andere gebieden weer heel vlug of heel slim zijn.

Fragment 16

Zou u meer willen weten over autisme en het bijbehorende gedrag? Is dit van belang voor uw begeleiding?

De leerkrachten zelf moeten wel kennis van de stoornis hebben. Maar je ziet dat beginnende leerkrachten al genoeg hebben aan het organiseren van de klas, die zijn daar al druk genoeg mee. Er zijn ook leerkrachten die het veel leuker vinden om aan de cognitieve ontwikkeling te werken, terwijl andere leerkrachten het juist leuk vinden om met kinderen met autistische trekken te werken. Het is per leerkracht heel erg verschillend wat haalbaar is. Ik denk wel dat het belangrijk is dat de kennis op peil blijft, maar het moet niet doorslaan. Ik wil er juist ook niet de nadruk op leggen, op speciale dingen binnen het onderwijs.

Wat wordt er op deze school dan gedaan om de kennis op peil te houden?

Nou, we schaffen boeken aan en die zetten we hier in de bieb. Die lenen we soms ook uit aan ouders, als we denken dat die baat hebben bij een boek. En we volgen binnen het samenwerkingsverband lezingen of workshops, die gaan soms over autisme.

Heeft u ervaring in het begeleiden van kinderen met autisme?

Ja ik heb zelf wel lesgegeven en nu tijdens dit gesprek drijven er in mijn hoofd allemaal kinderen boven die een diagnose hadden of waarschijnlijk autisme hadden.

Fragment 17

Wat vindt u belangrijk in een begeleiding van een kind met autisme?

Dat je kijkt naar de mogelijkheden. Bijvoorbeeld door het kind soms juist de taak te geven waar het heel goed of heel snel in is. Dan kan je daarvoor een compliment geven. Maar ik vind het ook belangrijk dat je de kinderen niet apart gaat behandelen. Je moet niet kijken naar 'de kinderen met autisme', maar naar het specifieke kind, wat heeft dit kind nodig? Een kind zonder autisme kan ook prikkelgevoelig zijn en baat hebben bij een koptelefoon. Er zit eigenlijk niet zo veel verschil in de begeleiding, je kijkt gewoon altijd naar de behoeften van elk kind, of het nu autisme heeft of niet. Je kijkt naar alle kinderen, wat die nodig hebben. Mochten er dan nog aanpassingen in je begeleiding nodig zijn, dan maak je die. Maar in het algemeen richt je de begeleiding al goed in. Je hebt een bord waarop je de dag-planning zet, die maak je met plaatjes duidelijk. Daar hebben alle kinderen baat bij. Structuur en duidelijkheid zitten binnen een schooldag sowieso al, voor elk kind. Maar stel nou dat het kind niet verder komt in de ontwikkeling, dan past het misschien niet meer binnen deze school.

Fragment 18

Wat is de rol van de leerkracht in de begeleiding?

Vaak leren leerkrachten uit ervaring wel hoe ze er mee om moeten gaan. Maar soms moeten leerkrachten gewoon een beetje creatief zijn. Creatieve oplossingen bedenken. Een leerkracht hier had een kind wat boos en onrustig was, toen heeft ze het een keer de opdracht gegeven om een kist met boeken naar een kamertje te brengen. Die boeken hoefden daar helemaal niet heen, maar zo was hij even de klas uit en ze had gelezen dat zwaar gewicht wat tegenwicht geeft als het kind woede in zijn lijf heeft. De zware taak zou hem wat rust in zijn lijf geven. En het werkte ook, daarna was hij echt wat rustiger! We hebben hier dus ook die koptelefoons en dat vraagt van de leerkracht soms een creatieve introductie in de klas. Het kind met autisme wil niet opvallen met zo'n koptelefoon. Als je het als leerkracht dan goed brengt aan de klas of andere kinderen het laat proberen, dan kan het misschien leuk worden en wil het kind met autisme de koptelefoon ook op. Een time-out geven is ook een goed idee. Vaak moet de leerkracht ook rustig blijven en niets zeggen. Als je een kind met autisme aan gaat spreken op onrustig gedrag, kan die soms nog veel onrustiger gaan doen of de hele klas gek maken. Dan moet je als leerkracht soms ook zorgen dat het kind juist even geen aandacht meer krijgt. Dat is best wel een kunst in zo'n grote klas. Je hebt dan eigenlijk een onderwijsassistent nodig die het kind soms even de klas mee uit neemt, maar ja, daar hebben we te weinig mensen en tijd voor.

Fragment 19

Waar in ziet u mogelijkheden in het begeleiden van kinderen met autisme?

Wat ik zie, is dat ze zichzelf wel kunnen sturen. Ze weten waar ze behoefte aan hebben en wat ze wel of niet aan kunnen. Als ze bijvoorbeeld zelf zo'n koptelefoon hebben, kunnen ze zelf kijken wanneer ze die nodig hebben. En je merkt ook dat, als hun IQ wat hoger is, dat heb je ook wel met autisme, dat ze zich soms wat sneller dingen eigen kunnen maken. Ze zijn dan misschien traag in het doen, maar ze onthouden het dan wel sneller en beter. Dus met wat extra aandacht komen ze soms heel ver.

Fragment 20

Waar in ziet u beperkingen in het begeleiden van kinderen met autisme?

Ja ze zijn toch vaak traag, ze komen dan niet met het tempo van de klas mee. En soms zie je ook dat ze moeite hebben met het aanleren van sociale vaardigheden, soms ook vanwege het IQ. Dus juist die extra aandacht die ze voor deze dingen nodig hebben, is dan ook een beperking.

Fragment 21

Welke verwachtingen heeft u van een kind met autisme op het gebied van participatie in de maatschappij?

In principe, als ze gewoon goed mee kunnen, alleen ze zijn wat trager en wat minder sociaal, dan kunnen ze gewoon een goede baan krijgen. Misschien in de ICT. Ze redden zich dan echt wel. Er zijn heus wel mogelijkheden voor hen in de maatschappij. De maatschappij is wel heel prikkelgevoelig, dus daar moeten ze wel op een bepaalde manier op voorbereid worden. En sommigen hebben wel kenmerken van autisme, maar vallen verder niet op. Dan zijn er blijkbaar niet echt problemen. Die kunnen gewoon goed functioneren in de maatschappij.

Fragment 22

U noemt dat ze dan wel voorbereid moeten worden. Waaraan moeten zij volgens u aan voldoen om te kunnen participeren in de maatschappij?

Dat is ook weer per autistisch kind verschillend. Het sociale aspect zit in principe niet in ze, maar met een wat hoger IQ kunnen ze dat wel aanleren. De sociale vaardigheden hebben ze wel nodig, dat moeten ze aanleren, om bijvoorbeeld bij het vergaderen ook naar anderen te luisteren. Maar als ze sommige dingen niet doen (zoals hoi zeggen), is het niet zo erg, zo lang ze andere dingen maar wel weer doen.

Hoe uiten op opvattingen hierover zich in uw begeleiding? Richt u zich ergens op?

Elk kind is uniek, ook elk kind met autisme. Dus wij kijken naar elk specifiek kind, welke vorm van autisme het heeft en wat het nodig heeft, wat het moet leren en wat misschien gewoon niet bij het kind past of hoort. Je kan niet zeggen: je bent een ADHD-er of een autist. Nee, je hebt kenmerken ervan, maar daarnaast ook je eigen karakter. En dáár moet je heel erg naar kijken, anders ben je verkeerd bezig, omdat je alleen naar de term autisme kijkt.

PASSEND ONDERWIJS

Bent u bekend met de wet Passend Onderwijs?

Nou die term is hier echt volop bekend, we worden er helemaal mee overladen.

Fragment 23

Wat vindt u van deze wet?

Aan de ene kant denk ik dat er niet veel gaat veranderen, aan de andere kant betekent het wel dat we straks bij een aanmelding niet zomaar kunnen doorverwijzen. We moeten dan wel verder met dat kind. We moeten dus wel beter kijken naar de aanmeldingen. We willen wel open staan voor elk kind en kijken wat we kunnen doen om het te helpen, maar er is natuurlijk een grens. Als we niet meer kunnen helpen, moeten we vanuit het kind kijken en realiseren dat die beter af is op een andere school. Als je op die manier vanuit het kind kijkt, zijn ouders ook altijd bereid om mee te kijken en denken, want zij vinden het ook belangrijk wat hun kind denkt en voelt. Wij zijn toch een andere school dan het speciaal onderwijs. We hebben grote groepen en minder begeleiding, dus minder mogelijkheden.

Fragment 24

Vindt u het van belang dat zoveel mogelijk kinderen met een stoornis op regulier basisonderwijs blijven?

Alleen als ze zich wel bevinden. Dat vinden wij heel belangrijk. Al loopt het kind dan bijvoorbeeld alleen over het plein, als het daar zelf geen last van heeft en hij heeft nog goede school resultaten en

wij kunnen het kind nog goed vooruit helpen, dan vind ik het belangrijk dat het kind blijft. Dan hoeft het echt niet naar een andere school. Wij willen het kind niet houden ten koste van het kind. Ik weet alleen niet zeker of het kind met autisme ook daadwerkelijk leert van de andere kinderen op het regulier basisonderwijs. Ze moeten sommige dingen echt aangeleerd krijgen van volwassenen. Maar ik kan me wel voorstellen dat, als ze met een groepje op het speciaal basisonderwijs zitten, het gedrag nog erger wordt. Dan is het wel goed om met 'normale' kinderen om te gaan, want zo is het straks in de maatschappij ook. Maar ja, sommige autisten kunnen gewoon niet hoger komen, die kunnen dan toch het beste in het speciaal basisonderwijs.

Hoe staat u er tegenover om een kind na het speciaal onderwijs weer op regulier onderwijs te doen?

We hebben dit jaar ook een meisje gehad met spraak-taal-problemen, die ging eerst naar speciaal basisonderwijs, omdat wij haar niet meer verder konden helpen. Toen ging het zo goed met haar, dat ze terug geplaatst werd. Dat vonden we wel heel spannend, want voor het zelfde geld zou het weer slecht gaan en zou ze weer terug moeten. Maar het ging heel goed. Met autisme vraag ik me af of dat lukt.

Fragment 25

Welke veranderingen houdt deze wet in voor uw werk? Heeft dit invloed op uw begeleiding?

We zijn al heel veel bezig met wat we een kind aan extra dingen kunnen aanbieden op school, dus ik heb het idee dat er met Passend Onderwijs niet heel veel gaat veranderen. Ik vraag me af of het in de praktijk moeilijker zal worden om een kind toch door te verwijzen naar speciaal onderwijs.

Ik merk wel een soort angst bij leerkrachten en Intern Begeleiders; een idee van er komt iets heel nieuws, wat gaat er allemaal gebeuren met ons? Maar het zal misschien best meevallen en ze zullen ook op bepaalde dingen wel terug komen, want je kunt gewoon van leerkrachten niet verwachten dat ze elk kind een passende plek geven, dat kan gewoon niet. Ik vraag me af of over een aantal jaren de regering weer wat anders heeft verzonnen, omdat ze inzien dat leerkrachten dit niet aankunnen.

Bijlage 8. Interview IB5

SIGNALERING

Fragment 1

Wat betekend signaleren voor u?

Dat is in de onderbouw anders dan in de bovenbouw. Ik ben intern begeleider vanaf groep 5, als er dan kinderen zijn die echt autistisch zijn, zijn die dan al wel gediagnosticeerd. Dus wat signaleren betreft weet ik niet zoveel, om de simpele reden dat wij dat nu niet nodig hebben in de bovenbouw. Het komt niet in mijn werk naar voren. Maar is het over een paar jaar weer nodig, dan verdiep ik mijzelf er wel weer in. Er zijn natuurlijk wel leerlingen met bijzonder gedrag, waar je tegen aan loopt. Je overlegt daarover met elkaar en als je dit als school niet kan behandelen, dan ga je naar de orthopedagoog. Maar wij zelf doen dat niet behandelen, wij laten weten dat we zorgen hebben en dat wordt dan verder opgepakt. Die kunnen dat dan ook met de ouders oppakken. Hetgeen wij signaleren dat is dan in de klas bijzonder gedrag wat opvalt, maar dat is, wat ik al zei, het is heel bijzonder als je een kind hebt met ASS wat daar in groep 5 of 6 pas gezien wordt. Het kan wel zo zijn dat ze met een onderzoek bezig zijn, omdat het is gesignaleerd in groep 3 of 4 en in groep 5 of 6 dat onderzoek nog niet is afgerond. Maar als ik zo zit te denken in de bovenbouw wat we hebben gesignaleerd dan komt er niet echt iets naar boven. Ik ben 8 jaar IB'er.

Fragment 2

U zegt dat het in uw werk niet naar voren komt?

Het pure signaleren, denken dat het een PDD'nosser kan zijn, of dat het kind star is... Nee, eigenlijk komt dat niet in mijn werk in de bovenbouw naar voren.

Fragment 3

Welke signaleren die u opvat, ook al zijn het er dan in uw situatie misschien niet veel, duiden volgens u op autisme?

Je gaat dan nadenken; niet tegen veranderingen kunnen, heel star aan bepaalde regels houden, moeite hebben met meerdere mensen voor de klas. Als je in groep 5 kijkt, daar staan 2 mensen voor de klas, ik sta er officieel op donderdag voor. Iemand is ziek, dan sta ik er wat vaker voor. Nu komt er een LIO-stagiaire voor. Kinderen die hier slecht tegen zouden kunnen, dat is vreemd. Tuurlijk is zekerheid voor kinderen fijn, maar kinderen die heel vreemd gedrag gaan vertonen, dat valt op.

Fragment 4

Vanuit CJG kregen we de opdracht om ons onderzoek op basisscholen te richten, omdat de primaire signalering op basisscholen plaats vindt, bent u het hier mee eens?

Ja, school is een belangrijke plek voor signalering, maar dan wel tot en met groep 3/4. Maar daarna niet eigenlijk. En zeker geen ernstige gevallen. Het kan volgens mij niet dat een aangeboren iets als autisme na een jaar of zes zeven pas gesignaleerd wordt. Een enkele leerling die wij gehad hebben met een diagnose en die in de bovenbouw ook voor moeilijkheden zorgen, die zijn altijd in de lagere groepen al gesignaleerd en gediagnosticeerd. Ze moeten in de lagere groepen binnenkomen met de eerste aanwijzingen.

Fragment 5

Vindt u dan dat de leerkrachten de belangrijkste rol hebben, of zijn dat ouders of andere professionals op bijv. Peuterspeelzalen of Kinderdagverblijven?

Ik denk dat dat samen opgaat. Als het voor ouders hun eerste kind is, hebben zij geen referentiekader. Wij op school vinden het kind dan bijzonder, ouders niet. Ouders weten het ook niet altijd, dus ik denk niet of zij de belangrijkste rol hebben. Ouders vergelijken met hun eigen

gezinssituatie, hier wordt een kind met die 30 anderen vergeleken. Dus ik vind wel dat het hoort te liggen bij de professional, in dit geval de leerkracht, op PSZ de begeleider, of het consultatiebureau.

Fragment 6

Wat zijn de krachten van deze school op het gebied van signalering en wat is nog nodig om hierin te verbeteren?

Nee, dat weet ik niet. Daar kan ik niks van zeggen.

BEGELEIDEN ALGEMEEN

Fragment 7

Wat vindt u belangrijk in de algemene begeleiding?

Ik vind zelf altijd; in het hele onderwijs moeten alle dingen die je doet, goed zijn voor het kind. Maar de leerkracht moet het behappen. Maar daar wordt mijn inzien te weinig op gelet. En ik vind dat er rekening gehouden moet worden met de hele groep. Kom ik op rust, regelmaat en reinheid. Iedereen heeft dat nodig, dat klopt. Maar er zijn ook veel kinderen in een groep die ook wel eens tussen het gepraat van de leerkracht door wat anders doen; je moet in de klas ook wat afleiding hebben. Maar dat kan dan eigenlijk niet voor de kinderen die extra behoefte hebben aan rust, reinheid en regelmaat. Ik vind dat een moeilijkheid. Ik heb wel eens gesprekken willen hebben, met Eleos of Bosman, maar dat krijg je bijna niet voor elkaar. Maar die richten zich altijd op het ene kind. En die praten er over met ouders, maar die leerkrachten moeten het maar doen. Maar die hebben ook nog veel andere kinderen. Je moet je aandacht richten dat dat ene autistische kind, zodat die optimaal begeleidt kan worden, zo min mogelijk verassende dingen, prikkels, maar dan gaat de rest het saai vinden. Ik vind dat dat moeilijk. Iedereen zegt dat moet je maar doen. Elke begeleider noemt dat. Ik heb zelf wel eens de rol aangenomen in zulke gesprekken, dat ten eerste niet alles van de leerkrachten moet komen, ten tweede hoe het is voor de andere kinderen. Stel je voor we gaan gymmen, deze keer niet binnen, maar eens naar het veld. Dat kan dus niet wanneer je een kind met autisme in de klas hebt. Dat vind ik een lastige. Dan ben ik in de begeleiding nog vaak het meeste tijd kwijt, om alles weer te organiseren en aan de hulpverlening en ouders te vragen om een beetje normaal te doen.

Fragment 8

Wat is er nodig om die goede begeleiding te geven? Om kinderen zonder diagnose tegemoet komt en kinderen met diagnose ook?

Tja, toch die rust, reinheid, regelmaat. Maar kinderen die echt heel erg die structuur en rust nodig hebben, dan blijf ik voorstander van speciaal onderwijs. Het gaat niet eens om het gevaar, we hebben er eens één gehad die werd heel driftig. Time-out heb je hier allemaal. Maar ik denk dat ze bij speciaal onderwijs beter op de plaats zitten. Daar hebben de mensen er voor geleerd, dat ga ik ook zeker niet doen. Het wordt wel van je als leerkracht verwacht, dat je je verdiept in de begeleiding van kinderen met autisme. Maar dat moet je dat nuanceren naar ouders, want dat kan niet.

Fragment 9

Wat vind u de rol van leerkrachten in begeleiding?

Die moeten alles doen. Leerkrachten moeten zorgen. De leerkracht is zo belangrijk. Gevolg is dat wij op deze reformatische school een heel aantal mensen hebben die menen dat het is zo belangrijk is wat je doet. Dat elke seconde die je hebt, waarin je niet bezig bent met het begeleiden, een gemiste seconde is. Het is een soort ethisch besef en plichtbetrachting en menen dat het vanuit godsdienstige overtuiging is, dat je geen enkel moment iets kan laten lopen. Zodat je je bijna over de kop laat lopen. Maar ze moeten dat wel begeleiden. Ze moeten naar mijn inzien de organisatie goed hebben, goed didactisch les kunnen geven op drie niveaus, plus het enkel kind die wat extra nodig heeft. Ik vind als je als leerkrachten op drie niveaus moet kunnen lesgeven, plus twee behandelplannen, dan zitten je handen vol. En als je daarnaast nog wat extra zorgen heb, dan moet het natuurlijk wel

blijven draaien. Je hebt als school gekozen die leerlingen hier te houden, dan moet je wel zorgen dat het draait. Bij iedere leerling moet je uitkijken dat die niet in de knel komt te zitten. Ik ben laatst geïnterviewd, voor een reformatorisch blad, over passend onderwijs. Hoe zie je het over tien jaar, was de vraag. Ik denk dat over tien jaar de gewone leerlingen in de knel komen en mijn collega's overspannen zijn. Omdat er niet meer voldaan kan worden aan de eisen, je kan het niet meer nuanceren, dan komen er problemen.

BEGLEIDEN AUTISME

Begeleidt u kinderen met autisme?

Ja.

Fragment 10

Hoe uit autisme zich in het gedrag van het kind?

Het meeste is niet tegen veranderingen kunnen. Houdt je een verjaardag, dan loopt alles wat anders. Dan raken die kinderen er overstuur van. Maar er zijn ook dagen dat het wat anders loopt. Zit zo'n kind in een klas, waarbij de leerlingen de baas zijn, dan draait zo'n kind op alle fronten door. Heb je als leerkracht geen orde, want niet elke leraar heeft dat, dan heeft zo'n kind het wel slecht. Dus je moet als leerkracht zorgen voor orde, rust en geen bijzondere dingen. Als er bijzondere dingen zijn of iets gaat anders, moet je dit goed voorbereiden. Puur dat ze weten waar ze aan toe zijn. Je moet de dag planning op het bord schrijven. En als er dan aardrijkskunde op het bord staat, moet je dat wel doen als dat er staat. Dus heel veel structuur. En gaat er wat anders, even overleggen. Daarbij wel beseffend, wij hebben geen hoog verwijs beleid, een sterke populatie, dat wij de zwaardere zorgkinderen door moeten verwijzen. Een echte autist, die wordt doorverwezen. Wij hebben een meisje die zit nu in 5 HAVO. Die had een cito score van 547, maar die had zoveel structuur nodig, dus het is nog netjes dat zij nu in 5 HAVO zit.

Fragment 11

Wat zijn de mogelijkheden op deze school in het begeleiden van kinderen met autisme?

Een echte autist heeft een rugzak, dus dan krijg je het geld wel gewoon. Er zijn met een rugzakje mogelijkheden genoeg, om zo'n kind regelmatig de klas uit te halen en te begeleiden. Daarin wordt zo'n kind goed mogelijk begeleidt, door een RT'er en een ambulant begeleider. Moet daar wat voor worden aangeschaft, dan wordt dat gedaan. Ik vind dat wij het op school goed doen, ook met de ouders. Je staat met z'n alle om het kind heen, ouders, RT'er, IB'er, ambulant begeleider en de leerkracht. In samenwerking en overleg is veel te bereiken.

Fragment 12

Waar zouden verbeteringen nodig zijn op het gebied van begeleiden van kinderen met autisme?

Als je op een gegeven moment de zorgkinderen meer moet gaan houden, dan moet er een verandering komen in ons denken. Je moet gaan accepteren dat die kinderen hier zijn. Het accepteren van de beperkingen van het kind. We moeten ambitieus zijn, dat is zo'n kernwoord, het meeste uit het kind halen. Ik geloof ook wel dat als ik de ouder was van het kind, ik dit ook zou willen. Maar wij zijn als school, zeker in de bovenbouw, gericht op presteren. Ja, dat is zo gegroeid. En als er dan zo'n leerling in komt, die de boel wel een in de war gooit.. Voor het presteren moeten we wel eens een lesje dit doen of dat doen. Moeten we wel beseffen dat het voor zo'n kind heel lastig is, om daarin mee te gaan. Wij moeten, als school helemaal, leren hoe wij daarmee om moeten gaan. Ons denken moet anders worden. 80 procent van de tijd gaat naar het begeleiden van het kind met autisme. Je voelt je steeds falen, omdat het niet lukt. Dat wordt het belangrijkste... Het kind met autisme heeft een beperking, dat zorgt er voor dat het in de klas anders gaat. Dus leer daar mee omgaan.

Dus u vindt dat er te veel tijd gaat naar het begeleiden van kinderen met autisme?

Ik vind het, heel lomp gezegd van mijzelf, maar ik vind dat die kinderen hier niet op hun plaats zitten. Als je kijkt naar wat het beste is voor dat kind. Maar dat geldt niet alleen voor deze school, maar alle basisscholen. De staatsecretaris richt zich alleen op presteren en hoge cijfers. En dan ga je ook de zorgleerlingen er in gooien. Het onderwijs bestaat al voor 80% uit vrouwen. Vrouwen, juffen en de meeste meesters, hebben op school nooit wat verkeerd gedaan. Die hebben alleen verbaasd gekeken naar alle etters in de klas, die wel met boeken gingen gooien als de leerkracht de klas uit ging. Zij kunnen zich niet indenken, dat je zoiets zou doen. Het zijn allemaal lieve mensen, die vooral zorgzaam willen zijn. Verwacht niet zoveel van die kinderen. Hoe gek ze ook met je kunnen zijn, op een gegeven moment heb je gewoon tegengestelde belangen. Jij vindt dat ze wat moeten leren, maar die leerlingen hebben daar niet altijd zin in. Vanochtend nog met een jongen uit groep 8 gezeten, school is niet leuk vond hij. Maar ja, hij moet wel. Mijn collega's snappen niet dat leerlingen school niet leuk vinden. Op dat puntje hebben zij geen inlevingsvermogen. Zo'n kind vindt de juf gewoon een trut, maar dat snappen de juffen niet. En dat kun je ook niet zeggen, want er is wel gezagsverhouding. Van God ontvangen gezag. En alles wat die kinderen doen voelt als een persoonlijke aanval. Dan komen er kinderen met echte gedragsproblemen, dan krijgen de leerkrachten dus nog veel meer persoonlijke aanvallen.

Fragment 13

Dus u vindt dat de leerkrachten te zorgzaam zijn en te weinig inlevingsvermogen hebben?

Ja, dit vind ik een algemeen onderwijsprobleem. Ik vind dat leerkrachten zich te weinig kunnen inleven en het teveel op zichzelf betrekken als een kind negatief reageert. Dat bijv. een leerling geen zin heeft om te luisteren en dat de leerkracht dit allemaal naar zichzelf toetrekt. Dus steeds weer teleurgesteld worden. Dit geldt voor alle scholen, we hadden een overleg met de openbare school hiernaast, en ik hoor exact hetzelfde. Lieve mensen, vriendelijke mensen, aardige mensen en niet eens met de bedoeling: 'ik wilde leukste juf of meester zijn'. Maar ze worden als leerkracht wel teleurgesteld, want ze krijgt soms voor hun gevoel niks terug. Volgens mij krijg je van die groep zat terug, maar dat zie je op een gegeven moment niet meer. Dan kom je in de negatieve spiraal.

Fragment 14

U had het net al even over bepaalde verwachtingen... Wat zijn u verwachtingen van een kind met autisme, algehele ontwikkeling en participatie in de maatschappij?

Dat is voor ieder kind anders, maar je moet het al wel vroeg inzien. Je moet met een ouder en ambulant begeleider al vrij snel vaststellen waar het kind in het vervolg onderwijs terecht zal gaan komen. Reële verwachtingen uitspreken. Ik vind dat we dat hier op school al heel goed doen, door soms al met ouders om de tafel te gaan zitten. Dat soort dingen, hoe jonger hoe liever. Daar heb je volgens mij iedereen mee. Dat kan door toetsen, dat is een middel. Door de methode: ZIEN of de treiter enquête, én wat je ziet! Als het kind in groep drie zit, bij die leerkrachten en bij die en in groep 4 bij die en 5 bij die en ga zo verder. Dan hebben wij als IB'ers steeds heel veel zorgen over bepaalde kinderen. Loopt het kind de route precies andersom, dan heb je kans dat we van die kinderen 6 jaar lang, vanaf groep 3, nooit wat horen. Dus het hangt heel erg van die collega's af. Ik had laatst met een collega over een kind uit hun klas. Zij had een mail gehad van moeder. Ze hadden net het rapport gehad, waarin de juf voor gedrag een voldoende had gegeven. Collega komt naar me toe op donderdagmiddag, het kind wou niet luisteren en was lastig en is daar mee naar ouders gegaan; het kon zo niet langer. Ouders vinden het vreemd dat ze nu pas met dit probleem naar hen toe komen, omdat zij dit vanaf het eerste moment al hadden aangegeven, bij de kleutertijd. En de ouders hadden gelijk. Altijd hebben de leerkrachten gezegd: 'het valt wel mee'. En nu kan de juf het even niet aan en dan komen ze naar ouders. Zo kregen de ouders het gevoel dat het probleem werd doorgeschoven naar ouders.

De juf had dus al eerder moet ingrijpen of de juf had een onvoldoende moeten geven op het rapport?
Ja bijvoorbeeld. Maar op een gegeven moment moet de leerkracht zeggen: 'het loop mijn spuigaten uit'. Maar dat moet je doen als je er nog nuchter in staat. Want anders ga je teveel op in je emoties. Je moet je indenken hoe het voor ouders is.

PASSEND ONDERWIJS

Fragment 15

We gaan verder naar Passend onderwijs.. Wat vindt u van deze wet?

Niet realistisch. Je kunt niet op hetzelfde moment zeggen: én de eisen worden hoger én de citoscores moeten hoger. De overheid zei 2 punten omhoog. De staatsecretaris doet hier vriendelijk aan mee. Dus de scores moeten omhoog. Dat leg je dus bij al die mensen neer, die dat ook nog geloven. Dan ga je op datzelfde moment zorgleerlingen erbij neer zetten. Die vragen jouw aandacht op. Mogen ze komen? Ja zeker, laat ze maar komen, alleen maar goed. Maar dan wel met realistische eisen. Zolang dat niet samen opgaat, dan gaat het niet wat worden. Ik ben begonnen aan onderwijswetenschappen aan de vrije universiteit. Omdat ik passend onderwijs niet kan tegen houden. Maar over 10 jaar kan ik dan wel mee denken aan de puinhopen van passend onderwijs. Want dat gaat het wel worden, de eisen moeten anders.

Fragment 16

Hoe moeten die eisen dan anders?

Gewoon realistisch. In passend onderwijs heb je groepjes van tien. Dat is dus een halve groep. Nu overdrijf ik, want ik geloof niet dat er in augustus zoveel gaat veranderen. Dan moeten leerkrachten dit zomaar doen, ze hebben er niet eens voor geleerd. Dat moet gefacilieerd worden, al die trainingen en cursussen. Hoe gaan we dat faciliteren? Ja, dat komt wel, zeggen ze. Maar dat is niet realistisch. Dus als die mensen, en wordt er steeds gezegd, die leerkracht moet geprofessionaliseerd worden. We kunnen dat niet faciliteren, want het kan niet betaald worden. De leerkracht moet geprofessionaliseerd worden. We moeten overal voor opgeleid worden, maar niks wordt gefaciliteerd. Overal staat dat de leerkracht moet worden bijgeschoold. Gelukkig weten niet veel mensen dit, omdat ze de krant niet lezen of er niet in zijn geïnteresseerd. Maar wees daarin realistisch. Prima dat je meer eist van het onderwijst. Maar de scores die nu gehaald worden, kun ja dan niet verwachten.

Fragment 17

Welke veranderingen denkt u dat deze wet zal inhouden voor uw werk?

Op korte termijn denk ik niet dat er veel veranderd, wel over tien jaar. Maar zolang we de directeur hebben die we nu hebben en mij als IB'er, dan zullen de veranderingen mondjesmaat zijn.

Fragment 18

Maar u vindt het wel belangrijk dat een kind zolang mogelijk op het reguliere basisonderwijs blijft?

Het kan belangrijk zijn voor een kind om zolang mogelijk in zijn eigen omgeving te blijven. Zolang het goed is voor de klas, de leerkracht en hemzelf. Het leerproces van de andere kinderen moeten niet in gevaar worden gebracht. De andere 25 moeten nog hun gewone aandacht krijgen. Je hebt dus de gewone leerlingen in de groep met het verschil tussen LWO en VWO en de zorgleerlingen. In basisonderwijs zit je van het ene vak in het andere te springen, dat moet je dat wel kunnen behappen.

Heeft u verder nog aanvullingen of opmerkingen?

Nee.

Bijlage 9. Interview L6

SIGNALEREN

Fragment 1

We willen graag beginnen over signaleren. Wat betekent signaleren voor u?

Signaleren, dat is kijken naar de kinderen, of ze meekomen of problemen hebben. Als dat zo is, doe ik er wat mee. Ik kijk ook naar de kinderen op het plein, hoe het met spelen gaat. Ik kijk dan wel voornamelijk naar mijn eigen kinderen, niet echt naar de andere klassen. Maar als ik toevallig iets zie bij een kind uit een andere klas, zeg ik dat wel tegen mijn collega die in die klas lesgeeft.

Fragment 2

Hoe komt het verder in uw werk naar voren?

Nou, ik ben natuurlijk de hele dag door bezig met kijken naar de kinderen in mijn klas. Verder hebben we hier ook het programma ZIEN, dat helpt wel om even bewust naar dat kind te kijken. Ik weet niet of jullie dat kennen? Dat is een hele vragenlijst die ik per kind moet invullen.

Fragment 3

Wanneer u met signaleren bezig bent, welke signalen duiden voor u dan op autisme?

Ik weet niet zo heel veel van autisme hoor, dus ik kan het niet echt zeggen. Maar zorgelijke signalen zijn voor mij voornamelijk niet goed om kunnen gaan met veranderingen of verassingen. Als ze dan bijvoorbeeld gaan flippen; fladderen of friemelen met de handen. Ook wel afwezigheid, als ze totaal niet opletten en uit het raam kijken. Dat kan natuurlijk wel bij alle kinderen gebeuren. Maar als het vaak gebeurt, valt dat wel op. Of als ze hun weektaak niet halen. Ik heb dan elke week verschillende taken, iedereen kan dan zelf weten waaraan hij of zij op het moment werkt, als het maar af is aan het einde van de week. Kinderen met autisme kunnen dat vaak niet overzien en dan doen ze helemaal niets meer, waardoor ze de weektaak niet halen.

Fragment 4

U zei net al, dat als u iets ziet, dat u er wat mee gaat doen. Wat houdt dat 'iets doen' in? Hoe verloopt dat signaleringsproces?

Ja, ik ga natuurlijk eerst kijken wat ik zelf kan doen met het kind. Of ik extra kan uitleggen, of op een andere manier kan ondersteunen. Als er kinderen zijn waar je wat over wilt vragen of waar problemen mee zijn of iets dergelijks, dan kan je dat in de vergaderingen met het team bespreken. Als het echt iets is van gedrag, daar ben ik zelf geen expert in. Dat is het nadeel van de PABO, je leert van alles een beetje, maar je hebt niet op een paar specifieke gebieden heel veel kennis. Dus dan haal ik de orthopedagoog erbij, die bij onze school hoort. We gaan natuurlijk niet direct alarm slaan bij de ouders. We proberen het eerst zelf intern op te lossen, kijken wat we kunnen doen voor het kind. Dan laten we de ouders wel weten van 'dit willen we gaan doen met je kind', maar verder niet. Of we bespreken een aantal dingen bij het tien minuten gesprek met de ouders. Maar in de bovenbouw is het vaak zo dat als ze autisme hebben, dat het dan al gediagnosticeerd is. Het kan natuurlijk later ook nog gesignaleerd worden, maar meestal is dat al gebeurd voordat ze bij mij in de klas komen. En dan lees ik het in de overdrachtsformulieren, daar schrijft de vorige leerkracht dat soort dingen in. Maar ik vind het zelf fijn om een beetje onbevooroordeeld met een nieuwe klas te beginnen. Autismen of ADHD moet ik wel van te voren weten, maar voor de rest wil ik de kinderen gewoon zelf leren kennen.

Fragment 5:

Vanuit CJG kregen we de opdracht om ons onderzoek op leerkrachten op basisscholen te richten, omdat vooral op die plek signalering van o.a. autisme belangrijk is. Ben je het hiermee eens?

Ja, de basisschool lijkt mij wel de belangrijkste plek voor signalering. Hier komen kinderen in aanraking met andere kinderen en dan kunnen er dingen gaan opvallen.

Fragment 6

Ben je het er mee eens dat de leerkracht de belangrijkste rol heeft in de signalering?

Als de basisschool de belangrijkste plek is, heeft de leerkracht ook de belangrijkste rol.

Fragment 7

Waar zie jij mogelijkheden of sterktes op het gebied van signaleren? Wat doen jullie op deze school goed?

Mogelijkheden... Het programma ZIEN is helpend. En, ik denk zelf de documentatie. Dat we dingen opschrijven als we iets zien, en de overdrachtsformulieren. Op die manier hebben we eigenlijk heel veel documentatie per kind.

Fragment 8

En wat zijn de beperkingen op het gebied van signaleren? Wat kan beter, wat hebben jullie nog nodig?

Tja... Meer kennis, wat mij betreft. Ik weet er niet zoveel vanaf, waardoor ik niet weet waar ik op moet letten. En dan weet ik natuurlijk ook niet zo goed waar ik op moet letten.

Fragment 9

Zou u meer willen weten over autisme en het bijbehorende gedrag? Is dat van belang voor de signalering en uw begeleiding?

Ja ik zou zeker wel meer kennis willen, want ik weet er niet zoveel vanaf. Ik haal er nu gewoon de orthopedagoog bij als ik iets niet weet, maar ik zou zelf wel meer willen weten. Maar ik heb daar ook wel tijd voor, om meer kennis te vergaren.

BEGELEIDEN ALGEMEEN

Fragment 10

Wat is voor u begeleiding, wat vindt u daarin belangrijk?

Elk kind zien. Dat vind ik belangrijk. Elk kind zien en accepteren.

Fragment 11

Wat is er voor u nodig om goede begeleiding te geven?

Ik heb zelf wel methodes nodig. Methodes die stap voor stap uitleggen wat en hoe ik het moet doen. Anders moet ik dat zelf helemaal uitvinden en dat kost me heel veel. Als ik al een methode heb, kan ik die gebruiken en heb ik meer aandacht voor de klas.

BEGELEIDEN AUTISME

Fragment 12

U zei al dat u eigenlijk niet zo veel weet van autisme. Ziet u het in het gedrag van het kind en zo ja, hoe of waaraan dan?

Tja, ik denk toch de dingen die ik al zei: afwezigheid en niet op letten, een taak niet halen, geen overzicht over de weektaak. Je ziet soms dat een kind dan door alle taken die het kan doen, geen overzicht meer heeft en dan dus helemaal niets meer doet. Dan gaat het zitten friemelen of voor zich uit staren.

Fragment 13

Op welke momenten valt het op dat het kind met autisme zich anders gedraagt?

Nou, als het om een situatie gaat waarbij rechtvaardigheid een rol speelt. Een kind met autisme kan echt heel boos worden om onrechtvaardigheid. Als het kind boos wordt, kruipt het soms onder de tafel. Dan moet je als leerkracht het kind even de kans geven om tot twintig te tellen en er dan rustig over te praten.

Heeft u ervaring in het begeleiden van een kind met autisme?

Ik heb ervaring met één kind met autisme in de klas.

Fragment 14

Wat vindt u dan belangrijk in de begeleiding van een kind met autisme?

Ik vind plezier heel belangrijk. Dat een kind plezier heeft. Met een lach op school komen en met een lach weer naar huis gaan. Vooral bij kinderen met autisme. Maar het geldt natuurlijk voor alle kinderen. Ik vind het ook belangrijk om ontwikkeling te blijven zien, al is het maar weinig. De taken moeten haalbaar zijn. Dat moet je dan soms per kind aanpassen op wat het kind kan en nodig heeft. Ik vind de weektaak ook belangrijk.

Wat vindt u belangrijk aan de weektaak?

Nou, ze moeten dan zelf bepalen wanneer ze wat doen, als het maar af is aan het einde van de week. Dan leren ze een stukje zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Ik vind het ook belangrijk dat ik ze dan niet alles voorkauw, maar dat ze zelf keuzes moeten maken.

Fragment 15

Wat is in de begeleiding de rol van de leerkracht?

Ik denk het bieden van structuur en duidelijkheid. Dat vind ik soms best wel moeilijk, het is niet mijn sterkste kant. Ik ben soms lekker chaotisch. Ik ben ook eens vergeten de weekplanning op het bord te schrijven, dat kreeg ik toen ook te horen. Maar de kinderen met autisme hebben vaak ook een eigen agenda mee en daar schrijf ik dan ook de weekplanning voor ze in. Dat nemen ze mee naar huis. Op die manier bied ik ook een stukje structuur. Ik probeer dus wel die structuur te geven door middel van de weekplanning op het bord en de planning in de agenda. Ik probeer die duidelijkheid te geven door goed alles van te voren doorspreken. Ik denk dat ik kinderen met autisme daardoor wel kan helpen.

Fragment 16

Waarin ziet u mogelijkheden of sterken in het begeleiden van het kind met autisme?

Ik vind het bij een kind met autisme belangrijk om op de kwaliteiten te zitten. Als ze ergens goed in zijn, dan wil ik dat naar voren halen. Ik wil het positieve benadrukken door het kind dan vaak de kans te geven om dat te doen waar het goed in is. Dan licht je dat uit, je benadrukt het positieve en kan dan complimentjes geven.

Fragment 17

Waarin ziet u beperkingen of zwaktes in het begeleiden van het kind met autisme?

Ja, ze zijn niet zo goed met het omgaan met veranderingen en verrassingen. En ze zijn minder vaardig dan hun leeftijdsgenootjes op sociaal-emotioneel gebied hè. Maar met wat extra aandacht kunnen ze denk ik heel ver komen, maar dan moet je die extra aandacht wel kunnen geven.

Fragment 18

Welke verwachtingen heeft u van een kind met autisme op het gebied van participatie in de maatschappij?

Nou, daar maak ik me niet zo druk om. Er is voor iedereen in de maatschappij wel een plekje, toch? Of je nou vwo, havo of een soort praktijkonderwijs waarbij je geen middelbaarscholer diploma krijgt.

Fragment 19

Ja dat is zo, maar zijn er volgens u bepaalde eisen waaraan het kind moet voldoen om te kunnen participeren in de maatschappij? Zijn er dingen die een kind met autisme nodig heeft om eerst te leren?

Ja er zijn natuurlijk wel bepaalde vaardigheden die iedereen nodig heeft om te kunnen functioneren in de maatschappij, zoals sociale vaardigheden, maar ik denk het dat het belangrijkste is dat een kind met autisme leert accepteren dat het autisme heeft. Dat lijkt me al een heel proces. Het kind moet er zelf mee leren omgaan, zodat het zichzelf kan hanteren in de maatschappij.

PASSEND ONDERWIJS

Wat weet u over de wet Passend Onderwijs?

Ja het is een hele bekende term, we horen hem allemaal veel. Maar ik weet er eigenlijk niet veel vanaf. We zitten met deze school ook in samenwerkingsverbanden, wat dan weer met dat Passend Onderwijs te maken heeft, maar eigenlijk weet ik niet zo goed hoe dat allemaal zit.

Fragment 20

Wat vindt u van deze wet?

Hij is niet haalbaar.

Fragment 21

Denkt u dat deze wet veranderingen inhoudt voor uw werk? Gaat er voor u iets veranderen na augustus?

Nee dat denk ik niet hoor. Ik denk niet dat er veel gaat veranderen. Maar ik vind het heel onduidelijk allemaal. Ik heb begrepen dat de scholen hier in de buurt allemaal één specialisme moeten kiezen, zoals autisme of ADHD et cetera, zodat elke school één gebied van expertise krijgt. Maar ik denk niet dat het werkt. En ik weet ook niet zeker of dit door zal gaan.

Fragment 22

Vindt u het belangrijk dat zoveel mogelijk kinderen met een stoornis op het regulier basisonderwijs blijven?

Ja, zo lang het kind gelukkig is en zolang ik ontwikkeling blijf zien. Dat hoeft geen grote ontwikkeling te zijn, al is het bijna niets, maar als er nog ontwikkeling in zit, betekent het dat wij als team op school er nog wat mee kunnen. Dan kan het kind met begeleiding in de eigen omgeving blijven. Maar als dat niet het geval is, dan is het kind denk ik beter af op het speciaal onderwijs. Het kind heeft natuurlijk vrienden hier, dus de overgang zal in eerste instantie niet zo leuk zijn. Het kind zal ook wat moeite hebben met de overgang denk ik, maar als het eenmaal gewend is, zal het beter zijn voor de ontwikkeling. We hadden een kind waarbij het op onze school niet meer ging, die zat helemaal vol, want wat hier gebeurde was teveel voor hem. Nu is hij op speciaal onderwijs en daar is hij weer helemaal gelukkig en ontladen van de spanning, want hij kan het weer aan. Dit was voor hem het beste.

Bijlage 10. Interview L7

SIGNALEREN

Fragment 1

Wat betekent signalering voor, wat is de uitleg daarvan?

Op een stoel gaan zitten, kinderen aan het werk en kijken, kijken, kijken... Hoe is een kind, wat speelt er? Daar leg ik mijn accent. Ik begin een beetje aversie te krijgen van testen. Kinderen worden gewoon testschuw. Ik ben er ook tegen dat uit een test een resultaat groeit. Ik wil heel graag kijken naar: 'wat speelt er'.

Fragment 2

Hoe komt signalering in uw werk naar voren?

Tussendoor. Je bent vijfenhalf uur met kinderen in contact. Je bent continu met elkaar in relatie en daarin vindt signalering plaats. Ik merk, voor mijzelf is signaleren verbonden met relatie. Als ik een relatie met een kind heb kan ik beter kijken, signaleer ik ook andere dingen. Zo loop je een weg met een kind, een pad. Dat is mijn manier van werken. Ik ga om met een kind, ik krijg een relatie met een kind. Concreet betekend het dat als iemand ADHD heeft, kan je er een heel test proces op zetten. Maar ik vind het dan leuk om in gesprek te gaan met iemand, na een paar maanden komt die dan naar mij toe en zegt: 'maar meneer u weet dat ik toch dat ik ADHD heb en dat is dat dus niet kan?'. En dat ik dan antwoord met, maar G. dat is toch jouw probleem en niet het mijne? Dat vind ik zo heerlijk en dat zie je hem kijken, wat krijgen we nu. Jij hebt een probleem, ik niet. Dus zeg maar hoe je het moet oplossen. Wat wil je? Ik wil rustig zitten. Hoe dan? Ja aan die tafel. Maar daar mag je niet aan komen.. Weet je wat? Dan pakken we hem tot dat iemand zegt dat het niet meer mag. Hij zit daar aan met doppen op, op een gegeven moment gaan die doppen af en zit hij daar gewoon te werken. Dat vind ik een fijnere aanpak dan een hele officiële. Weten wat ze kunnen.

Fragment 3

Dat is ADHD, welke signalen duiden volgens u op autisme?

Geen idee, ik heb daar geen kaas van gegeten. Alleen we hebben een poster hangen bij de buitendeur, daar kijk ik wel eens naar. Ik kan wel zien of mensen vast zitten, of zij in hun eigen wereldje zitten en er niet uit kunnen komen.

Fragment 4

Als u zoiets signaleert, hoe verloopt dat signaleringsproces dan?

Eerst kijk je natuurlijk naar wat je er zelf mee kan. Als het echt een probleem wordt, dan meldt je het in het team. En je bespreekt het met de ouders.

Heeft u kinderen met autisme gehad?

Nee, iedereen is wel een beetje autistisch. Ik geloof niet dat ze er bij mij zijn.

Fragment 5

Vanuit het CJG kregen we de opdracht om op basisscholen te signaleren, omdat hier de primaire signalering plaats vindt. Bent u het hier mee eens?

Wij zijn primair onderwijs, dus wij zullen ook wel primair signaleren. Maar eigenlijk vind ik dat er thuis en op de peuterspeelzaal e.d. primair moet worden gesignaleerd. Eerst ouders, grootouders, leiders op Kinderdagverblijf en peuterspeelzaal. En dan komen wij.

Fragment 6

Dus u bent het er niet mee eens?

Eigenlijk niet... Zoals ik al zei, eerst binnen de eigen omgeving van het kind, daarna pas op school.

Fragment 7

Is dan alles al gesignaleerd?

Nee, maar ouders kennen hun kind, zij moeten weten wat er aan de hand is. Maar autisme is zo divers, je moet elkaar aanvullen in wat je ziet. Daarom is samenwerking tussen onderlinge partijen zo van belang. Je moet blijven zeggen wat je ziet. Maar ouders hebben de belangrijkste rol, die zijn verantwoordelijk.

Fragment 8

Wat zijn de mogelijkheden en beperkingen van het signaleren op deze school?

Wat ik zou moeten zeggen, zo impulsief? De mensen die hier werken hebben allemaal wel hart voor hun werk en voor hun kinderen, op hun eigen wijze, dat is de kern en dat is de sleutel. Als dat elkaar aanvult zou het nog beter zijn. Wij zijn sterk omdat we in kinderen geïnteresseerd zijn en in ons werk, dat is sterk. Maar minder sterk is dat wij daar op een goede wijze over zouden moeten communiceren. Over wat we zien en meemaken. Want niet iedereen ziet het probleem. De één wel en de ander niet. Iedereen doet het op zijn eigen manier, als het een probleem wordt, melden we het. Maar dat is niet hetzelfde als er aan werken. Dus we moeten werken aan een professionele manier van samenwerken.

BEGELEIDEN ALGEMEEN.

Fragment 9

Wat houdt begeleiden voor u in? Wat vindt u belangrijk?

Dat je samen oploopt met het kind. Ik hoorde pas zeggen, een kind is zijn eigen probleem eigenaar. Het kind is verantwoordelijk voor zijn eigen leven. Wij lopen er mee op. Wij zijn begeleiders, geen leiders. Dat is het kind. Zelf verantwoordelijkheid nemen voor zijn eigen doen en laten. Wij zijn begeleiders. Dat vond ik zo leuk, wij hebben een jongen die is dyslexie, die is heel intelligent maar wordt geblokkeerd door zijn taal. Maar zijn ouders verwachten hulp van school. Hij is dyslectisch, zijn moeder houdt heel veel van hem, dus wil dat hij geholpen wordt. Moeder belt naar school, wat kan de school doen? Zegt school, hij is probleemeigenaar. Ik kan niet omgaan met het feit dat wij als onderwijs altijd maar die kinderen moeten helpen, dat redt niemand. Dat kunnen wij niet. We kunnen een attriboot aanreiken, meer kunnen we niet. Hij moet zelf weten wat hij wil met zijn leven, wij willen hem daarbij helpen. Maar als hij dit niet wilt, kunnen wij hem niet helpen.

Fragment 10

Wat heeft u nodig voor deze begeleiding?

Tijd, ruimte, vermindering van druk op het onderwijs. Wat ze nu doen, is onderwijs professionaliseren. Alles moet worden geadministreerd, gesignaleerd, gerapporteerd. Ik wordt er gek van. Alles wordt getest, dan zou mijn neiging zijn om me over te geven aan die test en om dan alles klakkeloos aan te nemen. Ik wil blijven kijken, dat is de leidraad van mijn handelen. Ik geloof pas dat kennis functioneert als ik een relatie met iets of iemand heb. Dus pas als ik een relatie met iemand heb, kan ik diegene begeleiden. Ik kan er wel een plakiet op zetten, maar dat gaat dan zonder relatie de deur uit. Althans gechargeerd dan hè? Tijd en ruimte, dat heb ik nodig, dat mis ik. Er moet zoveel gebeuren. Niemand doet het in het onderwijs, iedereen zegt dat die het doet, want het moet. Maar wie doet het echt?

Fragment 11

Wat bedoeld u?

De ruimte die wij nodig hebben wordt bedreigd door teveel aan werkzaamheden. Dat zorgt ervoor

dat er een heleboel dingen niet gebeuren en dat accepteren wij allemaal. Ook accepteren wij dat er onbesproken ongezegd, dingen gewoon niet plaats vinden.

Wat dacht je van iemand die 1 dag voor de klas staat. Die komt 's morgens en die moet zorgen dat alles die dag goed verloopt. Die hobbelt van les naar les en die moet ook nog gaan signaleren? Dat lukt niet. Je bent constant bezig om je te redden, en dat kost zoveel tijd en daar zit zoveel druk op. En druk weerhoudt signaleren en observeren. Ik merk het vanmorgen ook weer, als ik geen rust heb, is er direct onrust. Zijn we met rekenen bezig. Eigenlijk moet ik gewoon rustig gaan zitten en niks doen, maar dan voel ik mij schuldig. Want ik heb zoveel te doen. Als die druk dat van mij meester maakt, dan komt die spanning in de groep. Je communiceert veel meer als je zegt wat je doet. Ik heb een fantastische ervaring meegemaakt vroeger, dat was na acht jaar onderwijs. Ik moest mijn ei leggen dus ik gaf echt onderwijs. 12 uur per dag, minimaal. Ik maakte mijn methodes zelf. Maar wist helemaal niet waar ik mee bezig was. Ik vond een onvoldoende een onvoldoende. Mijn kinderen hadden altijd onvoldoendes, dus ik bleef uitleggen en weer uitleggen. Ik had kinderen die hadden dag tot dag een vier. Ik zat al acht jaar in het onderwijs! Kwam een meisje weer bij mij aan de tafel, dat deed zij altijd, zij haalde altijd vieren. Maar ik had geen zin om het uit te leggen, want zij kwam elke dag aan mijn tafel. Dus ik vroeg, hoe is het met H.? (dat is haar zus). Dus zij begint daar over te vertellen. Na een paar minuten is ze uitgepraat, pakt ze haar schriftje en gaat aan het werk. Ik heb niks aan haar uitgelegd! Die dag dat werk zag er prima uit, toen viel bij mij het kwartje. Pas als het kind veilig is, rustig is, geaccepteerd wordt, gezien wordt, dan pas kan het kind leren. Duurde voor mij dus acht jaar! Vanaf toen ben ik aan het veranderen gegaan!

Wij hebben een nieuwe leerkracht J, een IB'er, heeft speciaal onderwijs gedaan. Prima. Uitstekende leerkracht. Zij heeft weinig uren dit jaar ter beschikking. Stuurt een mailtje rond, ik wil na de meivakantie aan de slag met haar speciale kinderen begeleiden. Dan is het wel fijn als iedereen ZIEN heeft ingevuld. Nu moet ik dus 26 kinderen gaan 'zien'. Ze gaan er allemaal van uit dat je dat dus doet. 26 keer 20 vragen. Dat is een misdaad, van het systeem. 20 vragen, ik weet wat er gevraagd wordt, niet wat er niet gevraagd wordt. Ik hoef niet te observeren, alleen die vragen in te vullen. Dus daar gaan we. Sociale contacten, tussen vijf dingen kiezen. Aan het eind hoef ik niks te doen, een knop in drukken. Rollen ze er uit, en dat moet je gaan doen. Apart programma voor dit en voor dat. Ik heb het kind niet eens gezien. Iedereen gaat ervan uit dat als je ZIEN toepast, dat je dan het kind hebt gezien. Na 20 vragen invullen heb je het kind niet per se gezien. Ik wil het graag in de organische, natuurlijke balans houden. Ik ga om met het kind. Ik haat methodes.

BEGELEIDEN AUTISME.

Fragment 12

Hoe ziet u autisme in het gedrag van het kind?

Ik had er gisteren eentje. Die liep hard en dat mocht niet. Ik pakte de jongens vast en nam ze mee. Maar hij wou niet mee. Hij hield me vast en liep niet. Dat is autisme: wat men waar neemt, dat doet en voelt men. De rest erom heen ziet men niet. Dat is een kenmerk van autisme volgens mij.

Fragment 13

Op welke momenten in de klas valt het op dat het kind met autisme anders reageert?

Ze kunnen op allerlei momenten onverwacht uit de hoek komen. Ik heb een keer een kind gehad met Asperger. T. Bij de uitleg valt het wel mee, maar die was emotioneel autistisch. Dus die komt bij mij en laat zijn werk zien. Het is bagger, dus ik zeg het moet over. Nee zegt de jongen, het ziet er goed uit ik doe het niet over. Ik geef aan wat ik niet goed vindt, en wat over moet. Nee zegt de jongen doe ik niet. Dus ik zeg; ga maar buiten de deur staan. Hierin is het oplossen veel leuker dan het signaleren. Komt er een jongen uit de klas bij mij, zegt hij; meester zal ik even naar T. toe gaan? Ik denk dat ik hem wel weer terug krijg. Hij gaat erna toe, paar minuten later komt hij weer terug met T. T. pakt zijn schrift, gaat zitten en gaat het over doen.

Eind van de dag vraag ik aan de jongen, hoe heb je dit gedaan? Hij zei, ik heb tegen T. gezegd: T, nu heb je twee problemen. Met de meester en thuis, want je ouder zijn het eens met de meester. Dus

als je nu gewoon je werk afmaakt, is de meester tevreden en krijgen ze thuis niks te horen. Leuk toch? Perfecte oplossing. Hierin zie je dus ook dat de natuurlijke omgang, die vaak zeer problematisch kan zijn, een heel natuurlijke oplossing kan zijn, zodat het een natuurlijke wending neemt. I.p.v. noteren en rapporteren en naar ouders gaan, om een cursus te volgen.

Fragment 14

Zou u meer willen weten over autisme? Denk u dat u beter kan begeleiden wanneer u meer weet over autisme?

Nee ik wil niet meer weten. Ik zal dan zonder meer beter kunnen begeleiden, maar mijn tijd zit vol. Ik stik in de tijd.

Fragment 15

Wat vindt u belangrijk in de begeleiding van kinderen met autisme?

Rust en aandacht. In mezelf en in de klas. Structuur aanbrengen.

Fragment 16

Welke verwachtingen heeft u van een kind met autisme wat betreft de participatie in de maatschappij, bijv. van een T.?

Ik weet niet of het waar is. Ik denk niet zo in de termen van verwachtingen. In de zin van die kant zal het wel op gaan. Ik kijk naar hoe iemand is, zijn belangstellingen, wat wil hij en als dat lukt dan vind ik dat fijn. Verder weet ik het dan ook niet. Echte verwachting, nee. Ik ben wel nieuwsgierig van hoe zou het nu met deze persoon gaan? Nu ook weer, met de citotoets, ik geloof die toetsen niet. Het zal wel kloppen, maar ik geloof ze niet. Van als je die toets volgt, dan moet je naar praktijkonderwijs. Als je dat stapje meekrijgt, kun je gewoon een vakman worden. Het is ook wel link om tegen dat hele testgebeuren te zijn. Als je iets anders observeert en zegt dan wat de uitslag van de test is. Dan ben ik wel onzeker. Ik ben wel nieuwsgierig naar hoe het met het kind zou gaan.

Fragment 17

Denkt u dat kinderen met autisme, bepaalde dingen moeten aanleren of extra dingen nodig hebben om te kunnen functioneren in de maatschappij?

Zelf aan leren... ja... Worden ze niet teveel gestigmatiseerd als je het woord teveel noemt. Als je het zoveel noemt, wordt je ook zo begeleidt. Als je autistisch bent, dan ben je het aan het eind zeker. Je bent het, dan heb je het etiket, tot aan het eind van je leven maak je het mee. Je moet er ook niet te zwaar aan gaan hangen. Je wilt toch iedereen attributen aanreiken om te functioneren in de maatschappij. Voor mij is er geen verschil tussen een autistisch kind en geen autistisch kind. Het is een kind. Je moet er een relatie mee opbouwen. Lijkt mij interessant als je ze niet meer mag definiëren. Je mag het niet meer zeggen, dat is een autistisch kind of die heeft ADHD. Dan zou het hele handelscircuit naar de fillistijnen gaan. Dan zou je wel een ander manier van omgang met kinderen hebben. Maar dat is misschien meer mijn verlangen naar een meer ongecompliceerde manier van onderwijs.

Fragment 18

Waar ziet u mogelijkheden en beperkingen in het begeleiden van een kind met autisme?

Ja, de doorgaande lijn is goed. Maar aan de andere kant, als je zes verschillende leerkrachten hebt die elk jaar weer hetzelfde gedrag moeten aanmeten tegen een autistisch kind... Er ontstaat pas wat als er een relatie is. Je moet dus ook accepteren dat iedereen zijn persoonlijk relatie creëert met een kind. Dan zegt de één 'oh is dat autist? Ik heb er geen last van' De andere zegt dat hij er juist heel veel last van heeft. Een kind is niet objectief autistisch alleen maar. Ik denk dat ouders natuurlijk verlangen dat een kind een goede ontwikkeling doormaakt en dat jij als leerkracht een helpende rol speelt. Ik vraag me af of dat bepaald gedrag het hele leven op dat kind willen. Het onderwijs is wel een paradijs aan het worden he, heb jij een probleem? Wij sluiten ons aan bij jou, we pampere jou. Je mag bij ons alles zijn wat je bent. Maar dan ga je het werk veld in, maar dat hebben ze daar niet.

We gaan er bij jou geen RT'er op zetten, omdat je ergens een probleem hebt. Je moet je houden aan de eisen. We pampere te veel in de begeleiding, daarmee bereiden we ze niet goed voor op het echte leven. Wat mij betreft zit de mogelijkheid hem in een autist behandelen als een gewoon kind en op je eigen manier een relatie met dat kind aangaan. Maak van een autist weer een kind!

PASSEND ONDERWIJS.

We gaan over op Passend Onderwijs, is deze term bekend voor u?

Er wordt hier niet veel over gesproken, maar het is hier wel bekend. Ik zit in de maatschappelijke medezeggenschapraad. Daar komt het voorbij. Dus ik moest me erin verdiepen.

Wat weet u ervan?

Alles. Wat ze hebben gedaan is dat ze gezien hebben dat het speciaal onderwijs uit zijn voegen is gegroeid. Dat is niet meer te betalen. Dus moet de boel gereorganiseerd worden. Dat is de reden van passend onderwijs. Dat is de aanleiding: bezuiniging. Het is nu zo, de aanleiding, leid er toe dat er samenwerkingsverbanden zijn ontstaan. Dat heeft miljoenen gekost. En dat er nu al duidelijk is, dat er in een samenwerkingsverband, teveel kinderen zijn met een probleem waar geen geld voor is. Dus er gaan kinderen buiten de boot vallen. En daar praat niemand over. Niemand gaat in op de aanleiding, maar op de inhoudelijke kant. In mijn ogen is dat de universiteit. Waar hoogleraren onderzoeken hebben gedaan. Hun passies verwezenlijken, prachtig! Die gaan dus nu naar beneden via de pabo's, en via de directeuren clubs, naar beneden. Hebben ze de hele boel neergelegd bij het basisonderwijs. Dat is een misdaad. Ze hebben, 1: geconstateerd dat kinderen passend onderwijs moeten krijgen en dat in de benadering daarvan dat er nog 1 zwakke plek over is gebleven in het onderwijs, we hebben alles gedaan wat het onderwijs nodig heeft, we hebben geld geïnvesteerd, methodieken zijn aangepakt, in gebouwen geïnvesteerd. Alles is aangepakt. Nog één zwakke plek, als we dat aanpakken dan kan passend onderwijs bloeien, en weet je wat die zwakke plek is: de leerkracht. Dat is letterlijk gezegd. Met andere woorden: de leerkrachten zijn niet in staat kinderen passend te begeleiden. Zitten te veel vast in oude methodiek, moeten veel meer leren om op een ander manier om te gaan met kinderen. Waardoor de verschillen niet meer als een mogelijkheid worden gezien.

Fragment 19

Maar vindt u het belangrijk dat er zoveel mogelijk kinderen op regulier basisonderwijs blijven?

Ja! Omdat een kind het beste gedijt in een natuurlijk ontwikkeling van zijn omgeving. Gezin, een buurt, een school. Prachtig die uitdijende veiligheid.

Dus op zich het idee vindt u goed?

Ja, fantastisch.

Fragment 20

Maar niet realistisch?

Nee, Finland doet het wel realistisch. Moet je opletten, in Finland kom je alleen als je basisonderwijs hebt gehad. Dus niks PABO. Dat is 1. 2: klassengrootte max 22. Heel belangrijk. In die 22, ik sta voor 26 kinderen alleen, in Finland zitten 3 leerkrachten op die 22 kinderen. Orthopedagoog, RT'er of klassen assistent, en de leerkracht. Dan mag je er een kind met syndroom van down of autistische kinderen bij zetten. Dan ben je welkom. Wat gebeurt er dan. Heeft de overheid van Nederland hetzelfde gedaan als in Finland. Ze hebben voorwaarden gecreëerd om het zelfde te doen. Bij ons in Nederland lenen ze het idee. Omdat de leerkracht de zwakke schakel is, moet die gaan ontwikkelen, zodat die beter wordt. Dat mag dan ook nog eens met 25 kinderen, waar je in je eentje voor staat. Dat is niet realistisch. En dat is een misdaad. Letterlijk he, een mis-daad. Verkeerde daad. Dat betekent dat passend onderwijs mislukt is voordat het begonnen is, het leeft ook voor geen millimeter. Dat is 1. 2: drie jaar geleden, commissie Dijsselbloem in de tweede kamer. Onderzoek

gedaan naar mislukken van de middenschool, mislukken van havo 4 en 5. Wat is er geconcludeerd? 1 van de reden is dat de overheid steeds weer opnieuw systemen losliet op het basisonderwijs. Wat mikken ze over het onderwijs heen? Een paraplu.. Zakken maar. Miljoenen. In het samenwerkingsverband Barneveld hadden de scholen, onze drie scholen, 4 miljoen euro te besteden. Daarvan werd 1 miljoen besteed om een nieuwe structuur op te zetten. Die van het samenwerkingsverband, passend onderwijs. Hoe moet dat verder? Ik ben er vrijwel niet positief over. Feitelijk he. Principieel is iedereen er voor. Het ergste wat ze het onderwijs aan doen is dat iedereen het accepteert maar het feitelijk niet uit te voeren is.

Fragment 21

Maar denkt u dan dat er in augustus veel veranderingen zullen zijn op deze school?

Nou nee, ik denk niet dat er veel veranderd. Maar op den duur, krijg je dus dat je veel meer contacten hebt met ouders. Want ouders willen hun kind hier op school, maar hebben een rugzakje voor dit en dat. Dus het kind kan eigenlijk niet op deze school. Dus je moet gaan kiezen, waar je kind heen stuurt. Wat ze doen, dat vind ik zo interessant, dat 100 procent aandacht ligt op de methodiek om een nieuwe structuur aan te bieden. Als je die verslagen leest, dat is fanatisch. Daar worden taalgebruik gebruikt, waar niemand wat van snapt. Aan de structuur wordt alle aandacht besteed. Maar niet meer de voorwaarden, ik denk. Ik functioneer het best bij een groep van 20 of 22. Vorig jaar had ik er 33. Dan kan het niet. Je kan in 45 minuten bij een rekenles de kinderen niet zien. Met 20 kinderen kun je ze zien. Maar vervolgens met een kind met syndroom van down en iemand die dyslectisch is en die een aparte aanpak nodig heeft, dan kan ik dat alleen niet. En daarvoor heb je 3 mensen nodig voor een klas van 20 tot 22 kinderen. Dan wordt het haalbaar. Maar niemand heeft het hier over he, ze zitten alleen maar enthousiast te doen in die tijdschriften. Er zijn mensen die kunnen heel veel, die kunnen het misschien beter dan ik maar.. ik vind het niet haalbaar.

Hoe is de ervaring? Heb ik het nou mis? Alles wat de leerkracht in de gewone dagelijkse toestand niet aan kan, lijdt een kwijnend bestaan. Techniek? Heeft hier geen bestaan. Het systeem klopt niet! Ik was bezig met een groep, met de conciërge, fantastisch. Nestkastje maken, lampen maken, solderen. Kinderen stonden op de banken om alles te zien. Conciërge erbij, in de groep 5 leiders creëren die ander weer moesten helpen. Zo enthousiast. Wat gebeurt er? Hoho, dat is leuk voor jou, maar nu gaan we de hele school techniek laten doen. Hoezo? Een leraar die geen bal zin heeft in techniek? Dat wordt een flop he. Wat gebeurt.. eerste twee jaar zijn we goed bezig geweest. Wat moest gebeuren, gebeurd. Daarna zie je dus, die dingen werken gewoon niet. Kinderen mogen de dingen in elkaar zetten, aan het eind van de les mogen ze alles weer uit elkaar halen omdat de volgende weer moeten. Dat kan toch niet? Onderwijs pikt alles! Maar ze doen het niet, dus het lijdt een kwijnend bestaan. Nog meer? Muziek. Als we geen mensen van de muziekschool hadden het zou een puinhoop zijn. Kortom ze denken dat je professioneel bent als je alles goed hebt geadministreerd, goed hebt onder woorden gebracht in je beleid stuk hebt staan. Dat als de inspectie komt, hij kan zien wat eraan gebeurt, dat we kwaliteit hebben ontwikkeld. Als het op papier staat, dan gelooft iedere inspecteur je. Dat zijn twee levens.

Heeft u verder nog aanvullingen/opmerkingen?

Nee, eigenlijk niet.

Bijlage 11. Interview L8

SIGNALEREN

We willen het hebben over signaleren. Wat betekent signaleren voor u?

Ehm... Ik ben heel snel geneigd om overal gelijk conclusies uit te trekken, ik zie dat, dus... Maar in principe moet je, vooral in de onderbouw, beginnen met: ik zie dat en dat. Geen conclusies trekken, alleen observeren. Dat ga je dan allemaal registreren. Dat geef je ook door aan de volgende leerkracht. Totdat het onhandelbaar wordt. Als je ziet dat het onhandelbaar wordt, dan moet iemand die er verstand heeft er naar kijken, of er moet een onderzoek plaatsvinden. Soms kun je het gewoon binnen de school, met je eigen Intern Begeleider en je eigen Remedial Teacher oplossen, of is het gewoon goed handelbaar. Soms zit je echt met je handen in het haar. Dan heb je in je achterhoofd wel eens een idee van wat het zou kunnen zijn, maar dat mag je natuurlijk nooit uitspreken, dat is heel gevaarlijk. In dat geval is het gewoon goed als er eens naar gekeken wordt in een onderzoek.

Fragment 2

Als het zo is dat je zorgelijke dingen ziet of meemaakt, hoe verloopt zo'n signaleringsproces dan?

Ik hou zelf wel heel erg van open kaart spelen. Ik wil niet dat ouders na twee jaar pas horen dat een kind bijvoorbeeld heel erg druk is in de klas, of dat het heel veel ruzie heeft, of veel gepest wordt. Dus zo gauw ik ouders spreek op een rapportenavond, leg ik het gelijk op tafel neer; geen conclusies, maar wel wat ik heb gezien en waar ik extra aandacht aan wil besteden. Loopt het echt voor de rapportenavond al uit de hand, dan neem je contact op met de ouders. Je doet natuurlijk eerst eens een belletje of een mailtje over waar het fout gelopen is, maar als het echt fout gaat, nodig je ouders uit voor een gesprek. Daarna kijk je naar wat er nodig is om verder te gaan. Je overlegt binnen het team en haalt er eventueel een expert bij.

Fragment 3

En hoe komt signaleren in uw werk naar voren?

Nou ja. De hele dag door. Je hebt een hele klas vol en als je opvallend gedrag ziet, dan signaleer je natuurlijk al. Als het iets is wat dagelijks terug komt, schrijven we het op. Ook de gesprekken met de IB-er en de leerlingenbesprekingen worden in een verslag vastgelegd. Dat wordt dan opgeslagen in een programma, daar schrijven we eigenlijk heel veel in. Dus je bent eigenlijk de hele dag aan het signaleren.

Fragment 4

Werken jullie ook met programma's zoals ZIEN of KIIJK?

Die ken ik wel, maar nee. Wij werken met sociogram. Dan wordt er aan de kinderen gevraagd met wie ze het liefst werken en met wie ze het liefst spelen. Dan kun je ook wel uitval bij kinderen signaleren. Sommigen zijn heel gemiddeld en sommigen heel populair. Maar zeker als je uitval ziet, dan moet er wel een belletje gaan rinkelen. Als iemand niet wordt gekozen als favoriete maatje, signaleer je dan als leerkracht ook iets in de klas, of is het gewoon een heel gemiddeld kind? Gemiddeld hoeft niet zorgwekkend te zijn, maar als het kind echt buiten de boot valt, dan moet je echt even verder gaan kijken.

Fragment 5

En welke signalen duiden voor u echt op autisme?

Ehm... Het echt willen vasthouden aan een bepaald ritme. En als je daarvan afwijkt, dat er dan heel veel onrust komt. Een heel stuk duidelijk dus hè, ik zet ook altijd het rooster op het bord. Daar moet ik ook niet van afwijken, want dan komt er echt onrust. Ik denk ook dat heel veel kinderen er houvast aan hebben, zeker een autistisch kind. En sowieso, geen rem hebben. Je kunt een keer gek doen in

de klas en een dolletje maken, maar ik vind het altijd opvallend om te zien bij kinderen met autisme dat ze dan niet weten wanneer ze moeten ophouden. Wanneer stop je nou, dat vinden ze heel moeilijk. En als je ze daar op aanspreekt, dan snappen ze dat ook niet altijd.

En het inleven in iemand anders' gevoelens, dat is ook een heel groot probleem. Met uitleg valt na een hele tijd soms het kwartje. Soms zijn sommige dingen helemaal niet uit te leggen en moet het gewoon geleerd worden. Dat is wel heel moeilijk, maar hoe ouder ze worden, hoe meer ze weten wat ze in een bepaalde situatie wel of niet moeten doen, ook al kunnen ze zich niet voorstellen waarom, of snappen ze het niet.

Fragment 6

Vanuit het Centrum Jeugd en Gezin kregen we de opdracht om op basisscholen te interviewen, omdat zij vinden dat de primaire signalering plaatsvindt op basisscholen. Bent u het daarmee eens?

Ja zeker. De basisschool is absoluut de belangrijkste plek voor signalering. Groep 1 en 2 vind ik wel heel vroeg om te signaleren. Ik heb ook nog niet meegemaakt dat er dan al dingen vastgelegd worden. Maar in groep 4 en 5 kun je toch al een heel eind komen met signalering, vastleggen en onderzoeken.

Fragment 7

Bent u het er mee eens dat leerkrachten de belangrijkste rol hebben in de signalering?

Leerkrachten samen met ouders. Je hoort soms wel dat kinderen thuis heel anders zijn, of de ouders hebben geen andere kinderen en dus geen vergelijkingsmateriaal. Soms komt de vraag ook van ouders, soms komt de vraag alleen vanuit school. Het werkt het fijnste als het voor beiden herkenbaar is en dat is niet altijd zo. Meestal wel, maar het gebeurt wel eens dat het thuis nog helemaal niet gezien is. Daarom houd ik ook van open communicatie, zodat het niet helemaal onverwachts komt. Maar in de meeste gevallen, als je alles op een rijtje gaat zetten, herkennen ouders het wel. Zeker als het niet het oudste kind is. Als het wel het oudste kind is, ligt het soms wat moeilijker, want dan hebben ze geen vergelijkingsmateriaal. Dan kan het wel even duren voordat het doordringt dat het niet standaard gedrag is.

Fragment 8

Wat zijn op deze school de mogelijkheden of sterktes op het gebied van signalering?

Ik denk dat we door regelmatige leerling-besprekingen met de IB-er, één keer in de zes tot acht weken, al het opvallende gedrag gelijk bespreken. En we hebben ook leerling-overdracht, waarbij we de leerling bespreken. Dan is de kennis niet altijd bij de leerkrachten, maar de IB-ers hebben natuurlijk veel meer kennis. Die kunnen dan bedenken of ze dit vorige jaren ook gehoord hebben en vragen hoe het kind in bepaalde situaties reageert. Ik denk dat het echt een sterk punt is om regelmatig overleg te hebben met de IB-ers, die ook op de hoogte zijn van hoe het andere jaren met het kind ging.

Fragment 9

En wat zou deze school nog beter kunnen doen op het gebied van signalering? Waar zitten beperkingen, of wat heeft u nog nodig?

Iedereen binnen school heeft natuurlijk zijn eigen kwaliteit. De een ziet sneller dat iemand dyslectisch is, de ander ziet sneller dat iemand autistisch is. Je kunt er natuurlijk niet direct een plaatje op plakken, maar je herkent afwijkend gedrag. Maar soms heb ik wel een beetje het idee, zeker nu met Passend Onderwijs, dat je als leerkracht alles moet weten, en dat kan gewoon niet. Ik denk dat ieder zijn eigen kwaliteiten heeft en op gebied van autisme heeft de een daar meer feeling voor dan de ander. Ik denk niet dat dat fout is. Een IB-er moet daar goed in geschoold zijn, die moet je daarbij helpen. Maar ik denk niet dat je kan verwachten dat leerkrachten van alle zorgen en problemen evenveel weten. Je komt van alles tegen en kunt niet overal alles van weten, maar het is wel fijn als er iemand in de school is die er kennis van heeft. Het is wel goed om op de hoogte te blijven, ook qua vakliteratuur, en af en toe eens een bijeenkomst bij te wonen.

BEGELEIDEN ALGEMEEN

Fragment 10

En als we gaan naar het begeleiden in het algemeen, van alle kinderen. Wat vindt u belangrijk in het begeleiden?

Ik denk dat het voor alle kinderen belangrijk is dat je consequent en duidelijk bent. Ik denk dat dat al een heleboel rust geeft en dat niet alleen autisten, maar alle kinderen daar baat bij hebben.

Fragment 11

En wat heeft u dan nodig om deze begeleiding te geven?

Tijd. Soms zou je wel eens wat meer willen doen, maar je hebt een heleboel andere dingen die ook moeten gebeuren.

En soms moet je op de basisschool gewoon flexibel zijn, want er kan zomaar iemand binnenkomen, of iemand gaat overgeven... noem maar wat. Dan moet je je plan om kunnen gooien. Daar moet je dan wel heel voorzichtig mee omgaan, zeker met kinderen met autisme. Die hebben zich op een bepaald punt voorbereid en kunnen erover struikelen als het verandert.

BEGELEIDING AUTISME

Fragment 12

En als we het dan hebben over begeleiding specifiek bij kinderen met autisme, wat vind u daarin dan heel belangrijk?

Nou, je hebt natuurlijk verschillende vormen van autisme en de een heeft het meer dan de ander. Ik merk dat ik niet aan toe kom om daarop voldoende te begeleiden in de klas. Ik heb nu een kind met autisme in de klas die een rugzakje heeft. Dat vind ik heel fijn, want daardoor kan hij twee keer in de week naar de IB-er. Die kan heel veel met hem bespreken, doet een stukje voorbereiding op speciale dingen en kijkt naar de agenda van de week en het huiswerk. Extra tijd bij de IB-er vind ik wel fijn, want daar kan ik moeilijk nog een gaatje voor vinden.

Fragment 13

Zijn er dingen die je als leerkracht extra of anders doet, wanneer je een kind met autisme in de klas hebt?

Dat verschilt ook per kind met autisme. Maar ik merk wel heel sterk dat ik alles moet uitleggen. Als een kind zit te rommelen en ik schud mijn hoofd, dan snapt het dat ik het niet wil en stopt het ermee. Bij een kind met autisme werkt dat niet. Dan moet ik het echt benoemen en vragen of hij er mee op wil houden. Maar 'wil je ophouden' is vaak niet eens voldoende. Je moet alles duidelijk en concreet benoemen.

Fragment 14

Op welke momenten valt het op dat het kind met autisme zich anders gedraagt?

Verjaardagen, Sinterklaas, Oud & Nieuw... dat zijn natuurlijk echt moeilijke tijden, omdat ze dan echt onrustig zijn. Als iets anders dan normaal is, worden ze onrustig in hun hoofd en in hun gedrag. Ik heb in het verleden een kind gehad met wie ik dan een heel draaiboek ging maken voor zijn verjaardag, omdat hij anders niet meer kon slapen, niet te hanteren was in de klas en heel druk in zijn hoofd was.

Fragment 15

Wat gaat er hier op school goed in het begeleiden van kinderen met autisme? Wat zijn de mogelijkheden?

Tja... Er zit een mogelijkheid in wat elke leerkracht kan doen of aanleren: structuur bieden, duidelijk uitleggen, een consequente aanpak. En het kind voorbereiden op spannende nieuwe dingen. Bij nieuwe of andere situaties of gebeurtenissen zit er veel spanning in het kind, waardoor het heel erg

onrustig wordt in de klas. Als je het kind voorbereidt, neem je de spanning niet helemaal weg, maar gaat het wel beter dan wanneer je het kind in het diepe gooit.

En we hebben hier op school ook wel twee ruimtes, daar kan het kind, als je er duidelijke afspraken over maakt, naar toe om af te koelen of tot rust te komen. Maar dat zijn veel te grote ruimtes, met allemaal ramen, waarachter je kinderen ziet spelen. Dat is eigenlijk niet de juiste plek.

Fragment 16

Wat heeft deze school nog meer nodig om kinderen met autisme beter te begeleiden? Waar zitten de beperkingen?

Ik denk dat het deels wel tijd is. Tijd in de zin van extra hulp. En wat fijn zou zijn, is een lege, zoveel mogelijk afgelegen en prikkelarme ruimte. Dat heeft een kind met autisme soms echt nodig om daarna weer rustiger naar de klas terug te keren.

Fragment 17

Welke verwachtingen heeft u van kinderen met autisme als het gaat om participeren in de maatschappij, in de toekomst?

Wat voor kinderen natuurlijk heel erg moeilijk is, is het inleven in een ander. Bij eigenlijk elke baan zul je daar tegenaan lopen, ook bij de omgang met collega's. Banen met klanten of patiënten zullen wel moeilijk worden. Inleven in de gevoelens van een ander, dat is denk ik het grootste probleem. Met veel uitleg en herhaling kan dat aangeleerd worden. Hoe ouder ze worden, hoe meer ze leren wat wel en niet hoort of kan. Sommige kinderen zijn zo autistisch dat ze dat in principe nooit aanleren, maar dat ze alleen de regels leren. Er zijn zat autisten die prima zelfstandig kunnen leven en een gezin kunnen stichten. De gemiddelde autist die wij binnen de basisschool houden, zal dat kunnen. Kan dat in het latere leven niet, dan zullen de problemen op de basisschool waarschijnlijk ook al uit de hand gelopen zijn. Kinderen met autisme die dit niet goed kunnen aanleren zal je eerder op speciaal onderwijs treffen.

Fragment 18

Zou u meer willen weten over autisme en het bijbehorende gedrag? Is dat van belang voor de signalering en uw begeleiding?

Nou, wat ik al eerder zei hè. Iedereen binnen het team heeft zijn eigen kwaliteiten, maar je kunt niet overal alles van weten. Ik wil ook geen specialist op het gebied van autisme worden. En dat hoeft ook niet, zolang er maar mensen op school zijn die wel van een bepaald onderwerp veel weten.

Ik zou wel heel graag nog wel een handboek willen hebben, waar heel concreet, opvallende zaken in een klas onder een hoofdstuk zouden staan. En dan niet een dik boek, maar makkelijk, handzaam en snel. Een boek waarin je alles op een rijtje hebt staan, met concrete voorbeelden uit het onderwijs.

Ik denk wel dat meer kennis ten goede zou komen van de signalering en de begeleiding. Het kan heel concrete kennis zijn, die je gewoon weer even moet horen. Veel dingen heb je ervaren en gezien en gehoord. Maar soms zakt de kennis een beetje weg. Dan moet je even oprispen: wat hoort er ook al weer bij autisme, waar moet ik op letten, wat zijn opvallende zaken? Een handboek of een bijeenkomst om alles weer concreet op een rijtje te zetten is helpend.

PASSEND ONDERWIJS

Fragment 19

Passend Onderwijs, is dat een bekende term voor u? Wat weet en vindt u ervan?

In het verleden gingen er veel te veel kinderen naar het speciaal onderwijs. Toen hadden we al de kennis nog niet. Ik denk dat dit ook voordelen had, kinderen kregen extra ondersteuning op het speciaal onderwijs en gingen daarna door naar het regulier voortgezet onderwijs. Dat zie je nu minder. Ik vind dat het nu soms te moeilijk is, om een kind op speciaal onderwijs te krijgen. Ik heb het wel eens gehad dat een kind er echt naar toe moest, omdat het bijna een bedreiging werd voor

de rest van de klas. Daar maak ik me wat betreft de toekomst zorgen over. Het is niet helemaal realistisch. Je hebt maar één dag de tijd. Je moet niet alleen kinderen met zorgen en achterstanden aandacht geven, maar ook kinderen die al behoorlijk ver zijn in de ontwikkeling bezig houden. Maar als je niet oppast, schiet het gemiddelde kind er straks bij in. Dat vind ik een valkuil of een gevaar van Passend Onderwijs.

Fragment 20

Vindt u het in het belang van het kind met autisme dat het zolang mogelijk op het regulier basisonderwijs blijft?

Als een kind hanteerbaar is in het regulier onderwijs, vind ik het jammer om het naar speciaal onderwijs te laten gaan. Het moet niet bij het minste of geringste naar speciaal onderwijs. Ik denk namelijk wel dat regulier onderwijs het beste is, het zit vaak in de buurt, de vriendjes en vriendinnetjes zitten er ook. En als je naar speciaal basisonderwijs gaat, krijg je snel een stempel en die is niet altijd positief. Ik ben er wel voorstander van om echt alles te proberen om het kind binnen het regulier basisonderwijs te houden. Lukt dat niet, dan moet je realistisch zijn. Op speciaal onderwijs wordt de hulp geboden die wij dan niet meer kunnen bieden. Dat is ook lastig voor de ouders, dat vraagt nog een heel proces van acceptatie.

Fragment 21

Denkt u dat er met de ingang van Passend Onderwijs veel gaat veranderen in uw werk?

Nee, ik denk niet dat we ineens iets heel anders krijgen. Het is wel jammer dat er in de gemeente Barneveld en in het samenwerkingsverband nog heel veel onduidelijkheid is. Maar ik denk dat de veranderingen wel meevallen. Ik denk dat er geleidelijk aan wel veel kan veranderen. Passend Onderwijs heeft wel zijn voordelen, maar dan moet je wel, net als in het buitenland, alle expertise op school hebben, dus logopedisten, orthopedagogen, noem maar op. Ik denk dat wij die kant uiteindelijk ook wel op gaan, maar dat kan niet in één keer. De zorg arrangementen voor de rugzakjes zullen volgend jaar anders zijn, dat is nog even afwachten. Ik hoop dat het deels dezelfde verpakking is, met een andere naam.

Bijlage 12. Labelschema

Kernlabel 1: Signaleren

Label	Tekstfragmenten
Dagelijkse praktijk	R1.1: Je doet niet anders. Je bent dus de hele dag aan het signaleren, want de kinderen zijn je werk.
	R2.1.a: Een leerkracht kijkt natuurlijk naar kinderen, de hele dag door. Hoe ze bezig zijn, hoe ze spelen. Dat is een stukje observeren wat bij je werk hoort.
	R3.2: Je signaleert veel in de omgang met de kinderen.
	R4.2.a: Ja dat doe je natuurlijk heel veel tijdens je werk op school. Er wordt door de leerkrachten geobserveerd in de klas en op het plein.
	R6.2a: Nou, ik ben natuurlijk de hele dag door bezig met kijken naar de kinderen in mijn klas.
	R8.3.a: De hele dag door. Je hebt een hele klas vol en als je opvallend gedrag ziet, dan signaleer je natuurlijk al. Als het iets is wat dagelijks terug komt, schrijven we het op.
Observeren	R3.1 Signaleren is door te observeren dingen die opvallen eruit halen.
	R4.1.a: Heel erg bewust observeren. Je ziet gedrag en slaat in je hoofd op dat er misschien meer achter zit. Daarna hou je het betreffende kind wat vaker in de gaten.
	R6.1.a: Signaleren, dat is kijken naar de kinderen, of ze meekomen of problemen hebben. Als dat zo is, doe ik er wat mee.
	R7.1: Op een stoel gaan zitten, kinderen aan het werk en kijken, kijken, kijken. Hoe is een kind, wat speelt er?
	R8.1.a: Maar in principe moet je, vooral in de onderbouw, beginnen met: 'ik zie dat en dat'. Geen conclusies trekken, alleen observeren. Dat ga je dan allemaal registreren. Dat geef je ook door aan de volgende leerkracht.
Belang van het kind	R1.3: Je probeert te kijken hoe je het beste voor hun kunt betekenen. Ik kijk echt naar het belang van het kind.
	R2.3.a: Ik vind het belangrijk dat leerkrachten het kind goed in beeld kunnen brengen en goed kunnen verwoorden wat het kind nodig heeft.
	R2.1.b: Dus zo verzamelen wij eigenlijk heel veel informatie: van de overdracht tussen leerkrachten, van wat ouders kwijt willen over het kind, van wat het kind zelf kwijt wil en van

Informatie verzamelen	wat intern op school al aan documentatie over een kind ligt. We hebben dan meer gegevens en komen op die manier tot een stuk signalering.
	R4.1.b: Zolang je niet zeker bent dat het autisme is, schrijf je alles op wat je ziet en meemaakt met het kind en wat je bespreekt over het kind, want die informatie kun je dan misschien later gebruiken.
	R8.3.b: Ook de gesprekken met de IB-er en de leerlingenbesprekingen worden in een verslag vastgelegd. Dat wordt dan opgeslagen in een programma, daar schrijven we eigenlijk heel veel in.
Overleg binnen team	R2.2: We hebben hier vier keer in het jaar een groepsbespreking, dan worden ook specifieke leerlingen besproken, om te kijken wat dit kind nodig heeft.
	R4.2.b: Drie keer per jaar hebben we met het team een bespreking waarin we alle leerlingen bespreken.
Hulpmiddel	R2.3.b: De leerkracht heeft ook een lijst waar allemaal vragen op staan die beantwoord moeten worden, dat helpt hen met goed naar het kind kijken.
	R6.2.b: Verder hebben we hier ook het programma ZIEN, dat helpt wel om even bewust naar dat kind te kijken.
	R8.4: Wij werken met sociogram. Dan wordt er aan de kinderen gevraagd met wie ze het liefst werken en met wie ze het liefst spelen. Dan kun je ook wel uitval bij kinderen signaleren.
Relatie	R7.2: Je bent continu met elkaar in relatie en daarin vindt signalering plaats. Ik merk, voor mijzelf is signaleren verbonden met relatie. Als ik een relatie met een kind heb kan ik beter kijken, signaleer ik ook andere dingen.
Kennis –	R5.1.a: Dus wat signaleren betreft weet ik niet zoveel, om de simpele reden dat wij dat nu niet nodig hebben in de bovenbouw. Het komt niet in mijn werk naar voren. Dus daar kan ik niets van zeggen.

Kernlabel 2: Signaleringsproces

Label	Tekstfragmenten
Overleg Deskundigen Ouders	R1.2: Als je wat ziet bespreek je dit met collega's, (...). Daarna ga je naar de IB'er. Die gooit het dan in het zorgteam en dan komen ze observeren. Daarna heb je contact met de ouders.
	R5.1.b: Er zijn natuurlijk wel leerlingen met bijzonder gedrag, waar je tegen aan loopt. Je overlegt daarover met elkaar en als je dit als school niet kan behandelen, dan ga je naar de orthopedagoog. Maar wij zelf doen dat niet behandelen, wij laten weten dat we zorgen hebben en dat wordt dan verder opgepakt. Die kunnen dat dan ook met de ouders oppakken.
	R6.4: Ik ga natuurlijk eerst kijken wat ik zelf kan doen met het kind. Of ik extra kan uitleggen, of op een andere manier kan ondersteunen. Als er kinderen zijn waar je wat over wilt vragen of waar problemen mee zijn (...) dan kan je dat in de vergaderingen met het team bespreken. Als het echt iets is van gedrag (...) dan haal ik de orthopedagoog erbij (...). We proberen het eerst zelf intern op te lossen (...). Dan laten we de ouders wel weten van 'dit willen we gaan doen met je kind' (...). Of we bespreken een aantal dingen bij het tien minuten gesprek met de ouders.
Overleg Deskundigen	R2.5: Nou, wanneer je het vermoeden hebt, bespreek je het met collega's die het kind ook in de klas hebben gehad en daarna met de Intern Begeleider. Als je merkt dat het gedrag het kind echt belemmerd moet je maatregelen gaan treffen. Dan wordt er een ambulante begeleider ingezet voor preventieve ambulante begeleiding. Die komt in de klas om te kijken hoe je het klimaat van je klas kunt optimaliseren en wat je in je handelen als leerkracht kunt veranderen. Die kijkt ook bewust naar het kind, wat het nodig heeft en hoe het kan ontladen, vanwege de frustratie die er vaak zit. (...) Kijk, zolang er geen diagnose is, weten we het natuurlijk niet zeker, maar passen we wel ons handelen aan, want het kind geeft signalen af.
Overleg Ouders	R7.4: Eerst kijk je natuurlijk naar wat je er zelf mee kan. Als het echt een probleem wordt, dan meldt je het in het team. En je bespreekt het met de ouders.
Deskundigen Overleg	R3.4: Ik heb een collega IB'er, daar bespreek ik dat mee. Ik bespreek het ook met de leerkracht, of die het ook opgevallen is. De leerkracht gaat

Ouders	dan het gesprek met ouders aan. (...) Eventueel volgt daarna een onderzoek.
Ouders Deskundigen	R4.4: Als er echt dingen zijn waar wat mee gedaan moet worden, ga je eerst een hulpplan maken. Dan kan de leerkracht met dat hulpplan aan de gang, met het specifieke kind of een groepje kinderen. Maar zolang het kind het gewoon red op school, gaan wij niet om een diagnose vragen. Als je je echt zorgen gaat maken, vraag je een gesprek met de ouders aan. Wij hebben ook nog RT-ers, die kunnen met een kind gericht aan één ding werken. We hebben ook nog een orthopedagoog, die bij onze school hoort. Als we dan echt vastlopen in de begeleiding vragen we haar erbij. En, als ouders aangeven dat het thuis heel moeilijk gaat, hebben we ook een schoolmaatschappelijk werkster.
Ouders Overleg Deskundigen	R8.2: Ik hou zelf wel heel erg van open kaart spelen. Ik wil niet dat ouders na twee jaar pas horen dat een kind bijvoorbeeld heel erg druk is in de klas, of dat het heel veel ruzie heeft, of veel gepest wordt. Dus zo gauw ik ouders spreek op een rapportenavond, leg ik het gelijk op tafel neer; geen conclusies, maar wel wat ik heb gezien en waar ik extra aandacht aan wil besteden. Loopt het echt voor de rapportenavond al uit de hand, dan neem je contact op met de ouders. Je doet natuurlijk eerst eens een belletje of een mailtje over waar het fout gelopen is, maar als het echt fout gaat, nodig je ouders uit voor een gesprek. Daarna kijk je naar wat er nodig is om verder te gaan. Je overlegt binnen het team en haalt er eventueel een expert bij.

Kernlabel 3: Belangrijkste plek en rol in signalering

Label	Tekstfragmenten
Basisschool/leerkracht	R1.4.: Ik vind het logisch dat de basisschool de plek van primaire signalering is. Wij zien heel veel kinderen en wij letten op heel veel dingen. Als moeder let je op hele andere dingen dan als juf. Je staat als juf verder van het kind af en je kijkt veel objectiever naar een kind. Dus ik vind het logisch en ik vind het ook de taak van de leerkracht en niet van ouders.
	R1.5.a: Leerkrachten hebben absoluut de belangrijkste rol op het gebied van signalering.
	R2.6.b: Maar het is wel zo dat het bij de lichtere vormen van autisme pas hier op de basisschool veel tot uiting komt. Bovendien heeft een leerkracht een kind heel wat uren in de klas zitten; er is veel tijd om te observeren en dingen te zien. De leerkracht is er ook voor opgeleid.
	R3.5: Ja, ik denk dat de school wel een belangrijke plek voor signalering is. Ik denk dat er in een klassensituatie heel veel naar voren komt.
	R3.6: Ouders spelen daarin natuurlijk ook een rol. Maar ik denk wel dat leerkrachten een heel belangrijke rol hebben, omdat het deel van hun werk is.
	R4.5.a: Ik kan me voorstellen dat je als ouders te dicht op je kind zit om goed te observeren. Wij als school staan dan weer een stapje verder bij het kind vandaan hè. Ik kan me dus voorstellen dat daardoor scholen wel heel belangrijk zijn in de signaleren, omdat er dingen eerder gezien worden. Je ziet natuurlijk als leerkracht ook het kind heel veel uren op een dag. Het is ook zo dat ouders het soms wel zien, maar het niet durven te benoemen, of de problemen wegwuiven (...). Leerkrachten durven het sneller in te zien.
	R5.5.a: Als het voor ouders hun eerste kind is, hebben zij geen referentiekader. (...) Ouders weten het ook niet altijd, dus ik denk niet of zij de belangrijkste rol hebben. Ouders vergelijken met hun eigen gezinssituatie, hier wordt een kind met die 30 anderen vergeleken. Dus ik vind wel dat het hoort te liggen bij de professional, in dit geval de leerkracht, op Peuterspeelzalen de begeleider, of het consultatiebureau.
	R6.5: Ja, de basisschool lijkt mij wel de belangrijkste plek voor signalering. Hier komen kinderen in aanraking met andere kinderen en dan kunnen er dingen gaan opvallen.
	R6.6: Als de basisschool de belangrijkste plek is,

	heeft de leerkracht ook de belangrijkste rol. R8.6: Ja zeker. De basisschool is absoluut de belangrijkste plek voor signalering. Groep 1 en 2 vind ik wel heel vroeg om te signaleren. (...) Maar in groep 4 en 5 kun je toch al een heel eind komen met signalering, vastleggen en onderzoeken.
Thuis/ouders	R7.7.b: Maar ouders hebben de belangrijkste rol, die zijn verantwoordelijk.
Voorschoolse opvang	R2.6.a: Ik vind dat er voorschools door alle mensen die om het kind heen staan, dus bijv. op de peuterspeelzaal, het kinderdagverblijf en in de gastoudergezinnen, ook veel gesignaleerd kan worden. R5.4.a: Ja, school is een belangrijke plek voor signalering, maar dan wel tot en met groep 3/4. Maar daarna niet eigenlijk. Het kan volgens mij niet dat een aangeboren iets als autisme na een jaar of zes zeven pas gesignaleerd wordt. (...)Ze moeten in de lagere groepen binnenkomen met de eerste aanwijzingen. R7.5: Wij zijn primair onderwijs, dus wij zullen ook wel primair signaleren. Maar eigenlijk vind ik dat er thuis en op de peuterspeelzaal e.d. primair moet worden gesignaleerd. Eerst ouders, grootouders, leiders op Kinderdagverblijf en peuterspeelzaal. En dan komen wij.
Samenwerking alle partijen	R2.7.c: Dat kan er allemaal thuis uitkomen. Daarom is samenwerking en gesprekken met ouders heel belangrijk, omdat wij niet zien wat er zich thuis afspeelt. R4.6.a: Ik denk dat er of door ouders, óf door leerkrachten gesignaleerd wordt. Leerkrachten hebben naast de ouders de belangrijkste rol. (...) soms is een kind bijvoorbeeld op school heel teruggetrokken en thuis heel druk. Dat zie je dan niet, omdat het thuis is. Dus de samenwerking en de communicatie tussen de ouders en de leerkrachten is wel belangrijk. R7.7.a: Daarom is samenwerking tussen onderlinge partijen zo van belang. Je moet blijven zeggen wat je ziet. R8.7: Leerkrachten samen met ouders. Je hoort soms wel dat kinderen thuis heel anders zijn, of de ouders hebben geen andere kinderen en dus geen vergelijkingsmateriaal. (...) Daarom houd ik ook van open communicatie (...).

Kernlabel 4: Signalen autisme

Label	Tekstfragmenten
Moeite met omgaan met veranderingen	R1.15.a: Kinderen met autisme kunnen slecht tegen veranderingen.
	R2.15.a: In de eerste kleuterklas zie je dat de kinderen met autisme, of die waarschijnlijk autisme hebben, veel meer moeite hebben om te wennen. Ze moeten steeds opnieuw wennen aan nieuwe kinderen en kunnen moeilijk omgaan met veranderingen.
	R3.15.b: Het kan ook in de klas gebeuren. Dat de leerkracht even iets afwijkt van het patroon waardoor er dingen ontstaan. Ze hebben graag een vast ritme en gewoontes en kunnen er niet zo goed mee omgaan als daar iets veranderd.
	R5.10.a: Het belangrijkste is niet tegen veranderingen kunnen. Heel star aan bepaalde regels houden, moeite hebben met meerdere mensen voor de klas. Houdt je een verjaardag, dan loopt alles wat anders. Dan raken die kinderen er overstuur van.
	R6.3.b: Maar signalen die op autisme duiden zijn voor mij voornamelijk niet goed om kunnen gaan met veranderingen of verassingen.
	R8.14: Als iets anders dan normaal is, worden ze onrustig in hun hoofd en in hun gedrag. Ze willen graag vasthouden aan hun gewoonten of vaste ritme.
Inlevingsvermogen –	R1.15.b: Ze kunnen soms andere kinderen niet begrijpen, waardoor conflicten ontstaan.
	R2.13.a: Ze eisen de aandacht van de leerkracht op, omdat ze niet beseffen dat er nog anderen zijn die ook iets willen.
	R3.3.d: Figuurlijk taalgebruik niet snappen; een grapje niet begrijpen. Oorzaak en gevolg niet snappen. Begrijpend lezen opdrachten vinden ze dan ook vaak moeilijk.
	R4.3.e: En vaak zie je dat kinderen met autisme ook niet goed in samenspel zijn.
	R8.5.b: En sowieso, geen rem hebben. Je kunt een keer gek doen in de klas en een dolletje maken, maar ik vind het altijd opvallend om te zien bij kinderen met autisme dat ze dan niet weten wanneer ze moeten ophouden. Wanneer stop je nou, dat vinden ze heel moeilijk. En als je ze daar op aanspreekt, dan snappen ze dat ook niet altijd. Het inleven in iemand anders' gevoelens, dat is ook een heel groot probleem.
	R1.17.b: En een ander meisje bij mij in de klas die wordt boos en gaat naar huis en scheld daar heel veel. Die boosheid of frustratie zie je wel

Boosheid	veel bij kinderen met autisme.
	R2.14.b: Kinderen met autisme tonen vaak frustratie. En bij die frustratie zit soms ook slaan of weglopen.
	R3.3.a: Het kan zijn dat het kind extreem boos wordt, zonder dat de leerkracht begrijpt waardoor dat komt.
	R4.14: Boosheid zie je wel heel regelmatig.
	R6.13.a: Een kind met autisme kan echt heel boos worden om onrechtvaardigheid. Als het kind boos wordt, kruipt het soms onder de tafel.
Prikkelverwerking –	R2.14.a: Er gebeurt zoveel in het hoofd dat ze het niet allemaal kunnen plaatsen zoals wij dat kunnen. Daaruit komt heel veel onrust voort. Bepaalde non-verbale communicatie kunnen ze ook niet vertalen naar wat het betekent.
	R4.13.a: (...) ze zijn snel afgeleid, onrustig als er veel prikkels zijn.
	R6.12.a: (...) afwezigheid en niet op letten, een taak niet halen, geen overzicht over de weektaak.
Moeite met regels volgen	R2.15.b: Wat ook lastig is, is dat het bij autisme vaak zo is dat het kind het nut ervan in moet zien om iets te gaan doen. Maar soms moet iets gewoon op school en dan vinden ze dat lastig.
	R3.15.a: Dat kan zijn op het plein, met spel, met andere kinderen. Kinderen houden zich niet altijd aan de regels. Dat kan conflict geven.
Kennis –	R6.3.a: Ik weet niet zo heel veel van autisme hoor, dus ik kan er niet veel van zeggen.
	R7.3.a: Geen idee, ik heb daar geen kaas van gegeten.

Kernlabel 5: Begeleiding autisme

Label	Tekstfragmenten
Structuur en duidelijkheid	R1.19.b: Een ander meisje met autisme heeft juist weer echt grenzen nodig en duidelijkheid.
	R2.17: (...)Je probeert nog veel meer structuur en duidelijkheid te geven aan dat kind, dat is heel belangrijk.
	R3.12.a: Wat ik nu merk is dat het heel belangrijk is om de dag van te voren door te spreken. En het voor bespreken van de week. (...)Gewoon duidelijkheid en voorspelbaarheid, dus ze niet voor verrassingen plaatsen.
	R5.10.c: Dus je moet als leerkracht zorgen voor orde, rust en geen bijzondere dingen. Als er bijzondere dingen zijn, moet je dit goed voorbereiden. Puur dat ze weten waar ze aan toe zijn. Je moet de dag planning op het bord schrijven. En als er dan aardrijkskunde op het bord staat, moet je dat wel doen als dat er staat. Dus heel veel structuur.
	R6.15.a: Ik probeer dus wel die structuur te geven door middel van de weekplanning op het bord en de planning in de agenda. Ik probeer die duidelijkheid te geven door goed alles van te voren doorspreken.
	R7.15.b: Structuur aanbrengen.
Positieve benadering	R8.13: Maar ik merk wel heel sterk dat ik alles moet uitleggen. (...)Je moet alles duidelijk en concreet benoemen.
	R1.19.a: Ja, ik denk sowieso dat een kind met autisme behoefte heeft aan bevestiging, maar dat dit kind er op reageert wil niet zeggen dat elk kind er op reageert.
	R4.17.a: Dat je kijkt naar de mogelijkheden. Bijvoorbeeld door het kind soms juist de taak te geven waar het heel goed of heel snel in is.
Deskundige hulp	R6.14.a: Dat een kind plezier heeft. Met een lach op school komen en met een lach weer naar huis gaan.
	R1.5.b: (...) maar daarna heb ik wel direct hulp nodig. Kinderen met autisme vind ik echt heel erg interessant, maar ik kan het niet alleen, ik moet wel van iemand hulp hebben.
Tijd nemen	R8.12: Extra tijd bij de IB-er vind ik wel fijn, want daar kan ik moeilijk nog een gaatje voor vinden.
	R1.20.a: Dat je meer tijd en aandacht hebt voor ze dan andere kinderen.
	R2.19.e: Soms moet je ook wat extra tijd steken in wat begeleiding bij de vakken die ze moeilijk vinden, bijvoorbeeld 10 minuten voor of na schooltijd, of in een pauze.

Aandacht voor het kind	R2.18: Elk kind met autisme is weer heel anders, je moet als leerkracht afstemmen op het kind en het dan pas aanspreken. Als het kind oud genoeg is, gaan we er ook mee in gesprek. Met behulp van schaalvragen kun je wel redelijk met ze praten over zichzelf.
	R4.17.b: Maar ik vind het ook belangrijk dat je de kinderen niet apart gaat behandelen. Je moet niet kijken naar 'de kinderen met autisme', maar naar het specifieke kind, wat heeft dit kind nodig? (...) Er zit eigenlijk niet zo veel verschil in de begeleiding, je kijkt gewoon altijd naar de behoeften van elk kind, of het nu autisme heeft of niet. Je kijkt naar alle kinderen, wat die nodig hebben.
	R4.18.c: Vaak moet de leerkracht ook rustig blijven en niets zeggen. Als je een kind met autisme aan gaat spreken op onrustig gedrag, kan die soms nog veel onrustiger gaan doen of de hele klas gek maken. Dan moet je als leerkracht soms ook zorgen dat het kind juist even geen aandacht meer krijgt.
	R5.9.b: Je hebt als school gekozen die leerlingen hier te houden, dan moet je wel zorgen dat het draait. Bij iedere leerling moet je uitkijken dat die niet in de knel komt te zitten.
	R6.14.c: De taken moeten haalbaar zijn. Dat moet je dan soms per kind aanpassen op wat het kind kan en nodig heeft.
Praktische mogelijkheden	R2.19.b: (...) dingen meer visueel maken (...). En het klaslokaal zo prikkel arm mogelijk (...).
	R3.12.d: Het is ook belangrijk om ruimte te geven voor de time-out.
	R4.18.b: Een time-out geven is ook een goed idee.
Communicatie ouders	R3.12.e: We vinden het belangrijk om de lijntjes met de ouders kort te houden.

Kernlabel 6: Aandachtspunten in begeleiding autisme

Label	Tekstfragmenten
Sociale vaardigheden	R1.24: Ja ze zijn slechter in sociale vaardigheden, maar hoe meer ze snappen dat ze autisme hebben, hoe beter ze er mee om kunnen gaan.
	R2.13.d: Op dat gebied, sociale vaardigheden, denken zij heel anders. Dat moeten ze helemaal aangeleerd krijgen.
	R4.22: De sociale vaardigheden hebben ze wel nodig, dat moeten ze aanleren.
	R7.17: Ik heb wel begrepen dat kinderen met autisme sociaal niet heel sterk zijn, dus daar zullen ze wel het een en ander in moeten leren.
	R8.17: Inleven in de gevoelens van een ander, dat is denk ik het grootste probleem. Met veel uitleg en herhaling kan dat aangeleerd worden. Hoe ouder ze worden, hoe meer ze leren wat wel en niet hoort of kan. Sommige kinderen zijn zo autistisch dat ze dat in principe nooit aanleren, maar dat ze alleen de regels leren.
Leren omgaan met prikkels	R2.22: Ze kunnen alleen heel moeilijk prikkels filteren, ik denk dat dit het voor hen wel lastiger maakt om te functioneren in de maatschappij en bijvoorbeeld in een baan.
	R4.21: De maatschappij is wel heel prikkelgevoelig, dus daar moeten ze wel op een bepaalde manier op voorbereid worden.
Zelfstandigheid	R2.24.b: We trainen ze ook in zelfstandigheid door ze sommige taken zelf uit te laten voeren, zonder dat ze de leerkracht nog om hulp vragen, ze moeten dan gewoon zelf aan de slag met een computerprogramma.
	R6.19: Het kind moet er zelf mee leren omgaan, zodat het zichzelf kan hanteren in de maatschappij.
Leren omgaan met veranderingen	R3.17.b: Maar dat stukje vast houden aan een ritme en dan niet tegen veranderingen kunnen, dat is lastig. Daar zullen ze mee moeten leren omgaan, er zijn nou eenmaal vaak veranderingen of onverwachte dingen in het leven en ook in gewoon je werk moet je soms flexibel zijn en accepteren dat het anders gaat dan verwacht.
	R5.14.a: Ja wat je toch het meest ziet is die moeite met het omgaan met veranderingen. Maar zo is het leven, dus daar zullen ze mee moeten leren omgaan.

Kernlabel 7: Mogelijkheden en beperkingen in signalering en begeleiding van kinderen met autisme

Label	Tekstfragment
Overleg binnen het team	R1.9: Samenwerking is wel een mogelijkheid in signalering, want samen maak je het compleet.
	R4.7.c: Daarbij ben ik ook belangrijk, omdat ik als IB'er mijn vragen kan hebben bij de bevindingen van de leerkracht. (...) Dan gaat de leerkracht er weer even goed naar kijken.
	R7.8.b: Maar minder sterk is dat wij daar op een goede wijze over zouden moeten communiceren. Over wat we zien en meemaken. Want niet iedereen ziet het probleem. De één wel en de ander niet. Daar kun je elkaar in helpen. Dus we moeten werken aan een professionele manier van samenwerken.
	R8.8: Ik denk dat we door regelmatige leerling-besprekingen met de IB'er, één keer in de zes tot acht weken, al het opvallende gedrag gelijk bespreken. En we hebben ook leerling-overdracht, waarbij we de leerling bespreken. Dan is de kennis niet altijd bij de leerkrachten, maar de IB-ers hebben natuurlijk veel meer kennis. Die kunnen dan bedenken of ze dit vorige jaren ook gehoord hebben en vragen hoe het kind in bepaalde situaties reageert.
Extra handen nodig	R1.21: Dus wanneer je echt meer aandacht wil besteden aan een kind met autisme is meer begeleiding in de klas wel echt nodig, zoals een klassen assistent of onderwijsassistent. Ik kan wel naar de IB'er gaan, maar die zit totaal niet in de situatie dus die weet niet wat er met het kind is gebeurd. En ik ben de leerkracht dus ik heb meer een band met het kind. Dus dat is wel echt een beperking in het begeleiden van het kinderen met autisme.
	R2.21.a: Juist die extra begeleiding en die extra paar handen die ze nodig hebben om dingen aan te leren zijn ook een beperking.
	R3.8: Wat gewoon ideaal zou zijn, zeker voor de leerkrachten, is als er gewoon eens iemand kwam kijken in de klas, of een les doen. In beide gevallen is er dan voor één van de twee die voor de klas staan meer tijd om te kijken of een kind die dat nodig heeft extra begeleiding te geven. Een rugzakje is ook wel belangrijk bij een kind met autisme, dat geeft je extra tijd bij een ander, bijvoorbeeld een IB'er.
	R4.20: Ja ze zijn soms traag of zo vlug dat ze extra of ander werk moeten doen, ze komen dan niet met het tempo van de klas mee. En soms zie

	je ook dat ze moeite hebben met het aanleren van sociale vaardigheden. Maar met wat extra aandacht kunnen ze heel ver komen. Je hebt dan eigenlijk een onderwijsassistent nodig die het kind soms even de klas mee uit neemt, maar ja, daar hebben we te weinig mensen en tijd voor.
	R5.11.a: Er zijn met een rugzakje mogelijkheden genoeg, om zo'n kind regelmatig de klas uit te halen en te begeleiden. Daarin wordt zo'n kind goed mogelijk begeleidt, door een RT'er en een ambulant begeleider. Moet daar wat voor worden aangeschaft, dan wordt dat gedaan. Maar dan heb je die extra tijd, dus dat extra paar handen, dus wel nodig.
	R6.17: Maar met wat extra aandacht kunnen ze denk ik heel ver komen, maar dan moet je die extra aandacht wel kunnen geven. Daar heb je eigenlijk een tweede persoon voor nodig in de klas.
	R7.11.a: De ruimte die wij nodig hebben wordt bedreigd door teveel aan werkzaamheden. (...) Wat dacht je van iemand die 1 dag voor de klas staat. Die komt 's morgens en die moet zorgen dat alles die dag goed verloopt. Die hobbelt van les naar les en die moet ook nog gaan signaleren? Dat lukt niet. Je bent constant bezig om je te redden, en dat kost zoveel tijd en daar zit zoveel druk op. En druk weerhoudt signaleren en observeren. Je hebt het dan eigenlijk even nodig dat bijvoorbeeld een stagiaire of klassen-assistent gaat observeren, of een lesje doet zodat je zelf kunt observeren.
	R8.16.a: Tijd in de zin van extra hulp is wel nodig.
Kennis nodig	R1.16: Ik zou er zeker mee van willen weten, vooral over hoe te begeleiden, dat is wel nodig, maar daar heb ik nu geen tijd voor.
	R2.8: Ik vind het belangrijk dat leerkrachten kennis van autisme hebben. Er zijn verschillende soorten en het uit zich soms heel verschillend per kind. Het kan dus wel eens zijn dat wij hier op school over iets niet genoeg kennis hebben. Er moet blijvende professionalisering zijn van de leerkracht. Maar je kunt ook niet alles van de leerkracht verwachten, ze kunnen niet op alle gebieden goed geschoold zijn, dat is niet haalbaar.
	R3.18.b: Maar het blijft toch zo dat er ontzettend veel variatie is. Elke autist is zo verschillend. Niet alle informatie geldt per se voor de jongen die jij in de klas krijgt. Praktische kennis is dus nodig.

	R4.16.a: De leerkrachten zelf moeten wel kennis van de stoornis hebben. Maar je ziet dat beginnende leerkrachten al genoeg hebben aan het organiseren van de klas, die zijn daar al druk genoeg mee. Maar die moeten toch wel die kennis krijgen en voor andere leerkrachten moet de aanwezige kennis op peil blijven. Vooral bij autisme moet je blijven leren, want er zijn zoveel verschillende aspecten en manieren om te handelen. R5.12: Wij moeten, als school helemaal, leren hoe wij daarmee om moeten gaan. Ons denken moet anders worden. Het kind met autisme heeft een beperking, dat zorgt er voor dat het in de klas anders reageert. Daar moet mee leren omgegaan worden. R6.8: Ik zou wel meer willen weten. Ik weet er niet zoveel vanaf, waardoor ik niet weet waar ik op moet letten. Ik haal er nu gewoon de orthopedagoog bij als ik iets niet weet, maar ik zou zelf wel meer kennis willen hebben, om ook meer te weten over waar ik op moet letten en hoe ik kan begeleiden. R7.14: Ja, zoals ik al zei, ik weet weinig van autisme, dus meer kennis zou misschien wel ten goede komen. Maar mijn tijd zit eigenlijk stampvol. R8.18.c: Ik denk wel dat meer kennis ten goede zou komen van de signalering en de begeleiding. Het kan heel concrete kennis zijn, die je gewoon weer even moet horen. Veel dingen heb je ervaren en gezien en gehoord. Maar soms zakt de kennis een beetje weg. Dan moet je even opfrissen: wat hoort er ook al weer bij autisme, waar moet ik op letten, wat zijn opvallende zaken? Een handboek of een bijeenkomst om alles weer concreet op een rijtje te zetten is helpend.
Vroege signalering	R2.9.a: De mensen in de voorschoolse periode worden er nu niet voor opgeleid, maar dat zou wel moeten, zodat zij kunnen signaleren. Dan is er meer vroege signalering. R3.7: Wij gaan al bij de kleuters in gesprek met ouders over wat we zien en er wordt dan ook al voor verder onderzoek gegaan. Hoe vroeger je daar mee bezig gaat, hoe eerder je dingen aan kunt passen in je handelen. Zo kun je problemen of een problematische ontwikkeling bij een kind proberen te ondervangen.
	R4.7.a: Bij de kleuters, groep 1 en 2 dus, hebben we het KIIK observatie systeem. Daarmee kijk je

Praktisch hulpmiddel	echt naar de brede ontwikkeling: spel, rekenen, taal... eigenlijk alle ontwikkelingsgebieden. En dan vanaf groep 3 nemen we één keer per jaar de ZIEN lijst af per kind, dat is zeg maar een vervolg op KIIK. Dat is dan weer helemaal gericht op de sociaal-emotionele ontwikkeling.
	R4.19.a: Als ze bijvoorbeeld van school zo'n koptelefoon krijgen, die helpt om minder prikkels binnen te krijgen, kunnen ze zelf kijken wanneer ze die nodig hebben.
	R6.7.a: Het programma ZIEN is helpend.
	R8.16.b: En wat fijn zou zijn, is een lege, zoveel mogelijk afgelegen en prikkelarme ruimte. Dat heeft een kind met autisme soms echt nodig om daarna weer rustiger naar de klas terug te keren.
	R8.18.b: Ik zou wel heel graag nog wel een handboek willen hebben, waar heel concreet, opvallende zaken in een klas onder een hoofdstuk zouden staan. En dan niet een dik boek, maar makkelijk, handzaam en snel. Een boek waarin je alles op een rijtje hebt staan, met concrete voorbeelden uit het onderwijs.
Documenteren	R4.7.b: Vastleggen van wat je ziet in verslagjes is belangrijk. Documentatie.
	R6.7.b: Dat we dingen opschrijven als we iets zien, en de overdrachtsformulieren. Op die manier hebben we eigenlijk heel veel documentatie per kind, dat is heel belangrijk.
Positieve benadering	R6.16: Ik wil het positieve benadrukken door het kind dan vaak de kans te geven om dat te doen waar het goed in is. Die positieve insteek is belangrijk voor de ontwikkeling van het kind.
	R7.18.b: Wat mij betreft zit de mogelijkheid hem in een autist behandelen als een gewoon kind. Gewoon een normale, positieve insteek en op je eigen manier een relatie met dat kind aangaan. Maak van een autist weer een kind!
Begeleiding –	R7.18.a: We pampere te veel in de begeleiding, daarmee bereiden we ze niet goed voor op het echte leven.